
Gmina Tokarnia

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY TOKARNIA
NA LATA 2025-2034**

(projekt)

Tokarnia 2025

SPIS TREŚCI

I. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA – WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY	4
1. Porównanie stanu Gminy w roku 2015 oraz 2024.....	4
1.1. Sfera przestrzenna.....	4
1.2. Sfera społeczna.....	10
1.3. Sfera gospodarcza.....	14
1.4. Finanse publiczne.....	14
2. Wnioski z analizy porównawczej Gminy Tokarnia z podobnymi jednostkami samorządu terytorialnego.....	15
3. Analiza SWOT.....	18
II. CZĘŚĆ PROJEKCYJNA	24
1. Wizja i misja rozwoju.....	24
2. Cele strategiczne.....	27
3. Cele operacyjne, kierunki działań, planowane przedsięwzięcia strategiczne.....	28
4. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia.....	36
5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy.....	41
5.1. Struktura sieci osadniczej Gminy Tokarnia wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych.....	41
5.2. System powiązań przyrodniczych.....	54
5.3. Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych.....	54
5.4. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.....	56
5.5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej.....	59
5.6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie.....	60
5.6.1. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu.....	60
5.6.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	63
5.6.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej.....	65
5.6.4. Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.....	67

5.6.5.	Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego.....	69
5.6.6.	Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej 71	
5.6.7.	Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW	73
5.6.8.	Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	75
5.6.9.	Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	77
5.6.10.	Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji.....	79
5.7.	Obszary szczególnego zagrożenia powodzią, przeciwdziałanie skutkom suszy oraz jednolite części wód w obrębie gminy	81
6.	Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa	86
7.	Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy.....	87
8.	Podsumowanie	88
III.	CZĘŚĆ WDROŻENIOWA	90
1.	System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych.....	90
1.1.	Podmioty zaangażowane w realizację Strategii, ich rola, kompetencje i zadania ...	90
1.2.	Mechanizmy i narzędzia wdrażania Strategii.....	94
1.3.	Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	96
1.4.	Sposób monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii oraz jej aktualizacji.....	97
2.	Ramy finansowe i źródła finansowania	99
3.	Podsumowanie	101
	SPIS TABEL	103
	SPIS RYSUNKÓW	103
	SPIS WYKRESÓW	104

I. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA – WNIOSKI Z PRZEPROWADZONEJ DIAGNOZY

Diagnoza stanu obecnego stanowi opis istniejącej sytuacji gminy w ujęciu przestrzennym, społecznym i gospodarczym oraz jest punktem wyjścia do opracowania części planistycznej strategii rozwoju. Diagnoza szczegółowo identyfikuje zasoby i potencjał rozwojowy opisywanej gminy. Poniżej dokonano syntetycznego podsumowania przeprowadzonej diagnozy za pomocą porównania stanu obecnego Gminy Tokarnia, opisanego w dokumencie „Diagnoza strategiczna Gminy Tokarnia” na bazie danych z roku 2024 (w niektórych przypadkach najnowszymi dostępnymi danymi były dane za rok 2023) do stanu w roku 2015, który jest początkiem 10-letniego okresu 2015-2024, obranego do badań w trakcie przeprowadzania diagnozy. Ponadto, w rozdziale tym dokonano również analizy porównawczej z podobnymi jednostkami samorządu terytorialnego. Takie ujęcie pozwala nie tylko na wypunktowanie najważniejszych wniosków płynących z przeprowadzonej diagnozy, lecz także na zbadanie zmian, które dokonały się w obranym horyzoncie czasowym oraz na sprawdzenie, jak Gmina Tokarnia rozwija się na tle podobnych jednostek, cechujących się porównywalnym potencjałem.

1. Porównanie stanu Gminy w roku 2015 oraz 2024

1.1. Sfera przestrzenna

W sferze przestrzennej Gminy Tokarnia w roku 2024 nie zaszło dużo zmian co do funkcjonalności poszczególnych części gminy i ich wpływu na jej rozwój w porównaniu do roku 2015. Gęstość zaludnienia Gminy Tokarnia w 2024 wzrosła o 3 os./km² (2,4%) w stosunku do roku 2015. Wszystkie gminy powiatu myślenickiego odnotowały wzrost gęstości zaludnienia w porównywanych latach.

Tabela 1. Zmiana wskaźnika gęstości zaludnienia w badanych gminach w 2024 w stosunku do roku 2015

	2015	2024	Różnica w os./km ²	Różnica w %
Siepraw	271,1	305,0	33,9	12,5%
Myślenice	283,3	296,9	13,6	4,8%
Sułkowice	242,8	252,2	9,4	3,9%
Dobczyce	228,5	234,3	5,8	2,5%

Lubień	133,3	134,6	1,3	1,0%
Tokarnia	125,0	128,0	3,0	2,4%
Pcim	123,4	124,4	1,0	0,8%
Wiśniowa	108,2	112,4	4,2	3,9%
Powiat myślenicki	185,7	193,1	7,4	4,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem zasobów i uwarunkowań przyrodniczych, do najistotniejszych zmian należą zmiany o charakterze globalnym, przede wszystkim zmiany klimatyczne. W ciągu ostatnich lat obserwuje się mniejsze opady śniegu, większe susze oraz więcej zjawisk o charakterze ekstremalnym, takich jak nawalne deszcze, gwałtowne burze, upały. Ponadto, obszar całego regionu boryka się z wysokimi stężeniami zanieczyszczeń powietrza. Zgodnie z oceną jakości powietrza, przeprowadzoną na terenie województwa małopolskiego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w 2024, w strefie małopolskiej, do której należy Gmina Tokarnia, według kryterium ochrony zdrowia ludzi stwierdzono przekroczenia poziomów dopuszczalnych i docelowych pyłu zawieszonego PM10, benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10 oraz ozonu. Do głównych przyczyn związanych z przekroczeniem poziomu zanieczyszczeń należą niekorzystne warunki klimatyczne, szczególne lokalne warunki rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń, oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków. Analiza wyników oceny stanu powietrza na terenie strefy małopolskiej potwierdza, że źródła niskiej emisji należą do najpoważniejszych zagrożeń na terenie przedmiotowego obszaru.

Stan środowiska naturalnego w porównaniu do roku 2015 nie uległ istotnej degradacji i należy uznać go za dobry. Istnieje jednak ryzyko jego pogorszenia, co wymaga podjęcia działań ochronnych. Do podstawowych zagrożeń dla środowiska naturalnego należą przede wszystkim uwarunkowania wewnętrzne, wynikające między innymi z niedostatków gospodarki wodno-ściekowej oraz niskiej emisji.

Sieć drogowa w Gminie Tokarnia zapewnia podstawową obsługę ruchu lokalnego, mniejsze znacznie w obrębie gminy ma ruch tranzytowy. Warunki terenowe, w tym górzyste ukształtowanie oraz przebieg dróg w dolinach w znacznym stopniu determinują układ komunikacyjny i ograniczają możliwość tworzenia alternatywnych połączeń. Główne problemy związane z infrastrukturą drogową dotyczą stanu technicznego części odcinków dróg, niewystarczającej dostępności chodników oraz niedostatków infrastruktury rowerowej, która mogłaby wspierać rozwój turystyki i rekreacji. Mimo iż sieć dróg na terenie gminy umożliwia obsługę osadnictwa i lokalnych

funkcji gospodarczych pod kątem dostępności komunikacyjnej, w kontekście rosnącego zapotrzebowania konieczne jest dalsze dostosowywanie infrastruktury drogowej (w tym chodników i dróg rowerowych) do potrzeb bezpieczeństwa i mobilności

Zaopatrzenie w wodę w Gminie Tokarnia oparte jest na rozproszonym systemie lokalnych ujęć i niewielkich sieci wodociągowych, co wynika z warunków przestrzennych, rozproszonego osadnictwa oraz braku centralnej infrastruktury wodociągowej. Model ten zapewnia podstawowe bezpieczeństwo dostaw, jednak wiąże się z istotnymi ograniczeniami. Najważniejsze problemy dotyczą presji na zasoby wód podziemnych, wynikającej z dużej liczby indywidualnych i lokalnych ujęć. W obszarach o mniej korzystnych warunkach hydrogeologicznych może to prowadzić do obniżania poziomu wód gruntowych oraz zakłóceń lokalnego bilansu wodnego. Rozproszenie systemu oznacza także zwiększone ryzyko zanieczyszczeń oraz trudności w monitorowaniu jakości wody. Studnie i małe wodociągi funkcjonujące bez stałego nadzoru sanitarnego są szczególnie podatne na skażenia mikrobiologiczne i chemiczne, m.in. w wyniku bliskości szamb czy działalności rolniczej. Odpowiedzialność za jakość wody jest rozdrobniona, co utrudnia jednolite standardy bezpieczeństwa. Braki infrastrukturalne wpływają również na możliwości rozwoju gminy, w niektórych sołectwach ograniczona dostępność wodociągów może hamować inwestycje i powstawanie nowej zabudowy. Obecny system zaopatrzenia w wodę wymaga modernizacji i stopniowego porządkowania, tak aby w długim okresie zapewnić większe bezpieczeństwo sanitarne, lepszą ochronę zasobów wodnych oraz stworzyć warunki do zrównoważonego rozwoju osadnictwa i infrastruktury na terenie Gminy Tokarnia.

Sieć kanalizacyjna została w badanym okresie rozbudowana. W stosunku do roku 2015 w 2024 roku długość sieci kanalizacji sanitarnej wzrosła o 4,9 km (11,8%), podczas gdy bezpośrednia liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 257 (11,1%). W porównaniu do roku 2015 nastąpił wzrost stopnia skanalizowania gminy o 2,3 punktu procentowego.

Tabela 2. Porównanie wskaźników dotyczących rozwoju sieci kanalizacyjnej w roku 2015 i w roku 2024

	2015	2024	Różnica
Długość sieci kanalizacji sanitarnej (km)	41,4	46,3	4,9
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (os.)	2 310	2 567	257

Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	26,9	29,2	2,3
--	------	------	-----

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Gospodarka ściekowa w Gminie Tokarnia oparta jest głównie na systemach indywidualnych: przydomowych oczyszczalniach ścieków oraz zbiornikach bezodpływowych. Wynika to przede wszystkim z uwarunkowań terenowych: górzystego i rozproszonego charakteru zabudowy, który znacząco utrudnia budowę i ekonomiczne funkcjonowanie sieci kanalizacji sanitarnej. Stopień skanalizowania jest znacząco niższy niż średnie wartości dla powiatu i województwa. Niecałe 30% mieszkańców korzysta z kanalizacji zbiorczej, co przekłada się na wysokie obciążenie środowiska i konieczność stałego nadzoru nad eksploatacją indywidualnych systemów. Istotnym problemem jest niski poziom wywozu ścieków ze zbiorników bezodpływowych w stosunku do ich szacowanej ilości. Może to świadczyć o problemach z wywozem lub nieszczelności części instalacji, co rodzi ryzyko przedostawania się zanieczyszczeń do gleb i wód podziemnych. Na terenie gminy funkcjonuje jedna oczyszczalnia ścieków w Tokarni, która poprawia sytuację w części obszaru. Aby sprostać rosnącym potrzebom mieszkańców i zapewnić właściwą ochronę środowiska, konieczne jest dalsze obejmowanie zabudowy zbiorczym systemem kanalizacyjnym, a w miejscach poza jego zasięgiem wzmocnienie prawidłowej eksploatacji systemów indywidualnych.

Na terenie gminy funkcjonuje sieć gazowa. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS w roku 2024 długość sieci była większa niż w roku 2015 o 13 036 m (23,4%). Wzrastała także liczba odbiorców gazu (w tym odbiorców ogrzewających mieszkania gazem) oraz liczba mieszkańców korzystających z sieci gazowej.

Tabela 3. Porównanie poziomu rozwoju sieci gazowej w roku 2015 i w roku 2024

	2015	2024	Różnica
Długość sieci gazowej w m	55 812	68 848	13 036
Odbiorcy gazu (gosp. dom.)	850	1 203	353
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gosp. dom.)	369	801	432
Ludność korzystająca z sieci gazowej (os.)	3 417	4 864	1 447

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dostępność sieci gazowej jest istotna z punktu widzenia między innymi poziomu zanieczyszczeń atmosferycznych, pochodzących ze źródeł bytowych, tzw. niskiej emisji. Z uwagi na fakt, iż problem niskiej emisji należy do głównych zagrożeń dla stanu powietrza na terenie gminy, możliwość ogrzewania budynków za pomocą gazu stanowi alternatywę dla pieców węglowych.

Gmina jest w całości zelektryfikowana.

Na terenie Gminy Tokarnia nie funkcjonuje sieć ciepłownicza, a ogrzewanie budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej opiera się na indywidualnych źródłach ciepła. W przeważającej części są to piece i kotły opalane węglem, a w sezonie letnim również drewnem. Choć w części obiektów obserwuje się stopniowe odchodzenie od paliw kopalnych na rzecz gazu, oleju opałowego czy odnawialnych źródeł energii, dominująca rola tradycyjnych źródeł ciepła pozostaje jednym z głównych czynników niskiej emisji i złej jakości powietrza. Skala negatywnego oddziaływania potęgowana jest przez niską efektywność energetyczną wielu budynków: brak odpowiedniej izolacji, nieszczelna stolarka okienna i drzwiowa czy przestarzałe systemy grzewcze powodują zwiększone zapotrzebowanie na paliwa kopalne. Dodatkowym zagrożeniem dla środowiska i zdrowia mieszkańców jest spalanie w piecach odpadów lub materiałów nieprzeznaczonych do termicznego przetwarzania. Jednocześnie w gminie podejmowane są konsekwentne działania zmierzające do poprawy stanu środowiska, w tym przede wszystkim jakości powietrza. Gmina wspiera wymianę nieefektywnych kotłów, promuje zastosowanie nowoczesnych urządzeń grzewczych oraz rozwój odnawialnych źródeł energii. W budynkach prywatnych i publicznych sukcesywnie instalowane są pompy ciepła, kolektory słoneczne oraz panele fotowoltaiczne, które odgrywają coraz większą rolę w systemach dostaw energii cieplnej i elektrycznej. Aby sprostać rosnącym wyzwaniom klimatycznym i zdrowotnym, konieczne pozostaje dalsze ograniczanie niskiej emisji, modernizacja systemów grzewczych oraz zwiększanie efektywności energetycznej budynków. Ważnym elementem jest również podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie prawidłowego ogrzewania i konsekwencji środowiskowych wynikających z niewłaściwego użytkowania pieców na paliwa stałe.

Mieszkańcy gminy posiadają dostęp do Internetu, w tym światłowodowego i sieci telefonii komórkowej. W stosunku do roku 2015 oferta dostawców jest szersza.

Zgodnie z danymi BDL GUS, w 2024 roku masa wytworzonych zmieszanych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca na terenie gminy wynosiła 223 kg i była wyższa o 2 kg od wartości tego wskaźnika w roku 2017 (pierwszy rok udostępnienia tych danych w GUS). Ogółem, na terenie gminy w 2024 zebrano 1 956,16 ton odpadów zmieszanych, z czego 1 891,82 tony to odpady z gospodarstw domowych. Jednocześnie wzrosła także ilość selektywnie zebranych odpadów: w 2024 wynosiła 953,80 tony i była wyższa o 153,65 ton niż w roku 2017.

Tabela 4. Porównanie wskaźników dotyczących gospodarki odpadami w roku 2017 i w roku 2024

	2017	2024	Różnica
Masa wytworzonych zmieszanych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca (kg)	221	223	2
Odpady ogółem (t)	1 861,55	1 956,16	94,61
Odpady z gospodarstw domowych (t)	1 814,07	1 891,82	77,75
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	800,15	953,80	153,65

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Gmina wywiązuje się ze swoich ustawowych obowiązków w zakresie gospodarowania odpadami. Rośnie ilość odpadów odbieranych selektywnie i ich udział w ogólnej ilości odbieranych odpadów. Do podstawowych zadań z zakresu gospodarki odpadami należy między innymi dalsze zwiększanie efektywności selektywnej zbiórki odpadów oraz podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, przedsiębiorców i rolników w tym zakresie.

W porównaniu do roku 2015 w roku 2024 liczba mieszkań wzrosła łącznie o 312 (14,6%). Zwiększyła się także liczba mieszkań wyposażonych poszczególne instalacje sanitarne. Największy procentowy wzrost odnotowano w przypadku liczby mieszkań mających dostęp do centralnego ogrzewania (32,5%).

Tabela 5. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w roku 2015 i w roku 2024

	2015	2024	Różnica
Liczba mieszkań	2 132	2 444	312

Liczba mieszkań wyposażonych w wodociąg	2 085	2 411	329
Liczba mieszkań wyposażonych w łazienkę	1 863	2 285	422
Liczba mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie	1 505	1 995	490

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne można uznać za dobre.

1.2. Sfera społeczna

W porównaniu do roku 2015 liczba mieszkańców Gminy Tokarnia wzrosła o 203 osoby. Jednocześnie, mniejszymi wartościami cechują się przyrost naturalny oraz saldo migracji, przy czym warto dodać, że zgodnie z diagnozą strategiczną, w roku 2024 przyrost naturalny w Gminie Tokarnia był znacznie wyższy zarówno od średniej dla powiatu myślenickiego, jak i od średniej wojewódzkiej.

Tabela 6. Porównanie kształtowania się liczby ludności, przyrostu naturalnego oraz salda migracji w roku 2015 i w roku 2024

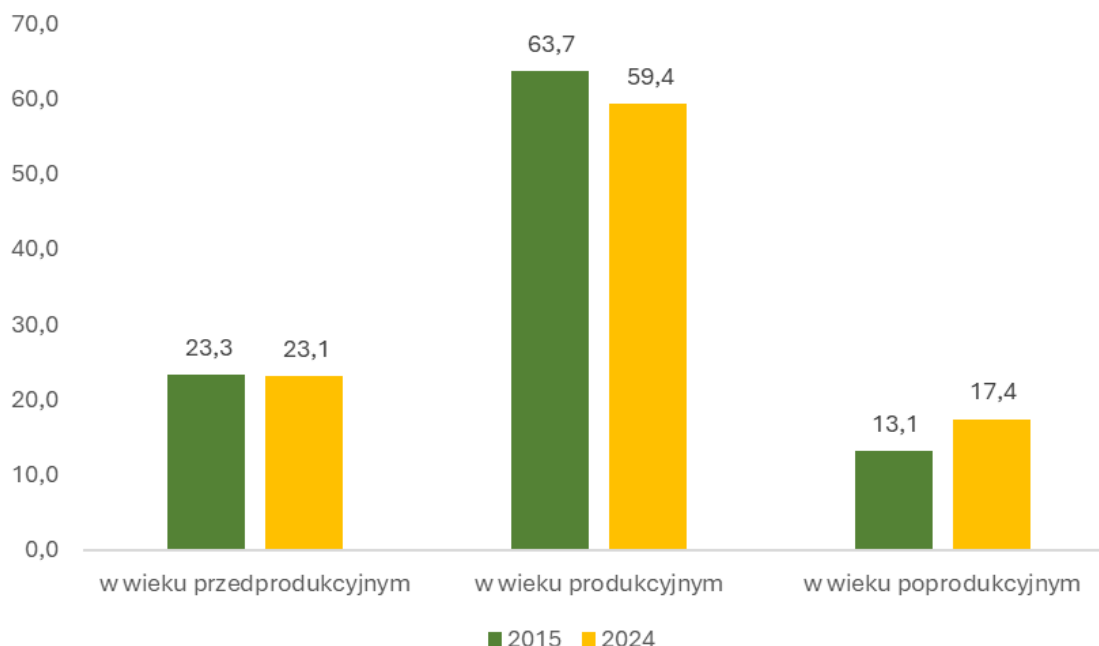
	2015	2024	Różnica
Liczba ludności	8 581	8 784	203
Przyrost naturalny	5,94	3,87	-2,07
Saldo migracji	0	-50	-50
Saldo migracji na 1000 osób	0	-5,7	-5,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W stosunku do roku 2015 w roku 2024 nasiliło się zjawisko starzenia się lokalnej społeczności. W roku 2024 wzrósł udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem, przy jednoczesnym zmniejszeniu się udziału liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Na ten moment zjawisko to nasila się w sposób nieintensywny dzięki temu, iż udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym maleje w niewielkim tempie - o 0,2 punktu procentowego w porównaniu do roku 2015. Jednocześnie w roku 2024 udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł w porównaniu do 2015 roku o 4,3 pp.

Wykres 1. Porównanie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności Gminy Tokarnia w roku 2015 i w roku 2024

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W zakresie edukacji na poziomie podstawowym od czasu poprzedniej diagnozy zaszła zasadnicza zmiana – nastąpiła reforma oświaty, skutkująca likwidacją gimnazjów i przywracająca 8-klasową szkołę podstawową. Na terenie Gminy Tokarnia funkcjonuje obecnie pięć publicznych szkół. Z uwagi na zmianę organizacji szkół, nie porównywano danych dotyczących liczby uczniów szkół w 2015 i 2024 roku.

W porównaniu do roku 2015 nastąpił zarówno wzrost liczby wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Kliszczackie Centrum Kultury, jak też wzrost liczby ich uczestników, mierzony w liczbie bezwzględnej i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W 2024 roku zorganizowano 41 wydarzeń kulturalnych, czyli o 22 więcej niż w roku 2015. Oznacza to ponad dwukrotny wzrost liczby imprez w porównaniu z rokiem 2015. Odnotowano również przyrost liczby uczestników wydarzeń. W 2024 roku w imprezach kulturalnych wzięło udział 5 445 osób, co stanowi wzrost o 515 osób względem roku 2015. Wzrost widoczny jest również po zestawieniu danych z liczbą ludności: wskaźnik liczby uczestników na 1000 mieszkańców zwiększył się z 574,5 do 619,5. Oznacza to, że udział mieszkańców w życiu kulturalnym gminy staje się coraz bardziej powszechny.

Tabela 7. Porównanie danych dotyczących organizacji imprez przez Kliszczackie Centrum Kultury w roku 2015 oraz w roku 2025

	2015	2024	Różnica
Liczba imprez kulturalnych	19	41	22
Liczba uczestników imprez kulturalnych	4 930	5 445	515
Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1000 ludności	574,5	619,5	45

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dane dotyczące działalności Biblioteki Samorządowej w Tokarni wskazują na wzrost aktywności czytelniczej mieszkańców Gminy w porównaniu do roku 2015. Liczba czytelników korzystających z usług biblioteki w ciągu roku wzrosła z 816 osób w 2015 roku do 1 165 w roku 2024, co oznacza przyrost o 349 użytkowników. Jeszcze bardziej dynamiczny wzrost odnotowano w zakresie wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz. W 2024 roku czytelnicy wypożyczyli 21 980 woluminów, podczas gdy w roku 2015 liczba ta wynosiła 12 136. Oznacza to wzrost o 9 844 wypożyczeń, czyli o ponad 80%. Wskazuje to na zwiększenie zainteresowania mieszkańców ofertą czytelniczą oraz rosnącą rolę biblioteki jako lokalnego centrum kultury i edukacji.

Tabela 8. Porównanie wskaźników dotyczących czytelnictwa dla Biblioteki Samorządowej Gminy Tokarnia w 2015 i w 2024 roku

	2015	2024	Różnica
Czytelnicy w ciągu roku	816	1 165	349
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	12 136	21 980	9 844

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Korzystne przedstawia się analiza porównująca podstawowe dane dotyczące pomocy społecznej w roku 2015 i 2024. Każdy z analizowanych wskaźników dotyczących korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz korzystających ze świadczeń rodzinnych był w 2024 niższy niż w 2015. Oznacza to, że mniej osób znajdowało się w sytuacji życiowej kwalifikującej ich do korzystania z pomocy.

Tabela 9. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących pomocy społecznej w roku 2015 i w roku 2024

Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej		2015	2024	Różnica
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	gosp. dom.	166	73	-93
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	osoba	561	177	-384
udział osób korzystających ze świadczeń społecznych w ludności ogółem	%	6,6	2,0	-4,6
Korzystający ze świadczeń rodzinnych		2015	2024	Różnica
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	rodzina	550	245	-305
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem	osoba	1 133	569	-564
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	1 025	537	-488
udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	51,0	26,2	-24,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Poziom bezrobocia kształtował się korzystniej, niż w roku 2015. Znacznie mniejsza była liczba bezrobotnych, która w stosunku do roku 2015 zmniejszyła się o 62,8%. Zmniejszył się także udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem. Bez zmian pozostał wskaźnik dotyczący bezrobotnych w wieku 18-24, natomiast znacznie wzrósł udział bezrobotnych kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem oraz, w mniejszym stopniu, udział bezrobotnych powyżej 50 roku życia.

Tabela 10. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących bezrobocia na terenie Gminy Tokarnia w roku 2015 oraz w roku 2024

Rok	Bezrobotni ogółem	w tym			
		kobiety	w wieku 18-24 lata	długotrwale bezrobotni	bezrobotni powyżej 50 r. życia
2015	223	55,2%	26,5%	36,3%	17,0%
2024	83	63,9%	26,5%	30,1%	24,1%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

1.3. Sfera gospodarcza

W porównaniu do roku 2015 liczba gospodarczych prowadzących działalność na terenie Gminy Tokarnia wrosła o 310 (55,3%). Wzrost także wskaźnik aktywności gospodarczej, liczony jako liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności.

Tabela 11. Porównanie liczby podmiotów oraz wskaźnika aktywności gospodarczej w roku 2015 i w roku 2024

	2015	2024	Różnica
Liczba podmiotów gospodarki narodowej	560	870	310
Wskaźnik aktywności gospodarczej	653	990	337

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Pod względem branż w obu porównywanych latach liczebnie dominowały podmioty tych samych sekcji: F – budownictwo, C – przetwórstwo przemysłowe oraz G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle.

1.4. Finanse publiczne

Wskaźniki dotyczące finansów Gminy Tokarnia w roku 2024 wykazały znaczny wzrost w stosunku do roku 2015. Dochody ogółem zwiększyły się o 99,8%, natomiast wydatki ogółem wzrosły o 94,5%. W 2024 wyższe były także dochody i wydatki na mieszkańca oraz wydatki majątkowe inwestycyjne. Zmniejszył się poziom wydatków na obsługę długu publicznego.

Tabela 12. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących finansów Gminy Tokarnia w roku 2015 i w roku 2024

	2015	2025	Różnica
Dochody ogółem	26 401 323,69	52 762 021,43	26 360 697,74
Dochody na mieszkańca	3 087,15	6 003,19	2 916,04
Wydatki ogółem	24 684 704,61	55 984 620,07	31 299 915,46
Wydatki na mieszkańca	2 886,42	6 369,85	3 483,43
Obsługa długu publicznego	205 736,13	99 361,30	-106 374,83
Wydatki majątkowe inwestycyjne	1 182 801,15	8 597 082,38	7 414 281,23

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2. Wnioski z analizy porównawczej Gminy Tokarnia z podobnymi jednostkami samorządu terytorialnego

Analiza porównawcza została przeprowadzona w dokumencie „Diagnoza strategiczna Gminy Tokarnia” w odniesieniu do siedmiu wybranych gmin wiejskich położonych w południowej części województwa małopolskiego, które wykazują podobieństwo pod względem uwarunkowań geograficznych, struktury osadniczej oraz potencjału rozwojowego. Porównanie Gminy Tokarnia z gminami Budzów, Dobra, Jordanów (wiejska), Lubień, Mszana Dolna (wiejska), Pcim i Wiśniowa umożliwia określenie pozycji Gminy na tle najbliższego otoczenia społeczno-gospodarczego i przestrzennego oraz wskazanie obszarów, w których jej sytuacja jest korzystna lub wymaga interwencji rozwojowej.

Położenie oraz dostępność komunikacyjna

Jednym z najważniejszych czynników różnicujących Tokarnię na tle pozostałych gmin jest jej położenie względem głównych tras komunikacyjnych. Tokarnia nie posiada bezpośredniego dostępu do drogi krajowej ani do drogi wojewódzkiej. Sieć transportowa opiera się na drogach powiatowych i lokalnych, które, pomimo zapewniania podstawowej dostępności, nie spełniają funkcji strategicznych w układzie regionalnym. Ograniczona dostępność komunikacyjna wpływa na mniejszą atrakcyjność inwestycyjną oraz trudniejszy dostęp mieszkańców do usług znajdujących się poza terenem gminy. Jednocześnie brak intensywnego ruchu tranzytowego sprzyja utrzymaniu spokojnego charakteru obszaru oraz rozwojowi funkcji osadniczych i rekreacyjnych. Gmina Tokarnia może zatem prowadzić swój rozwój w oparciu o walory środowiska i styl życia w spokojnym, górskim otoczeniu.

Potencjał przyrodniczo-krajobrazowy

Wszystkie gminy objęte analizą położone są w pasmach górskich Beskidu Wyspowego lub Makowskiego. Pod względem walorów krajobrazowych Gmina Tokarnia nie odbiega od badanych gmin dysponując przestrzeniami sprzyjającymi turystyce pieszej oraz aktywnej, z urozmaiconymi widokami i specyficzną dla obszarów górskich oraz podgórskich przyrodą. W porównaniu z najbardziej rozpoznawalnymi obszarami turystycznymi jak Tatry czy Pieniny, wszystkie analizowane gminy posiadają znacznie mniejszą intensywność ruchu turystycznego. Stanowi to atut w segmencie turystyki rodzinnej, senioralnej oraz weekendowej, w której coraz większą rolę odgrywają czynniki takie jak mniejsza liczba odwiedzających, brak komercjalizacji przestrzeni, a także

sprawny dojazd. Potencjał ten jest jednak wciąż niewystarczająco zagospodarowany, zarówno infrastruktura turystyczna, jak i baza usługowa dla tej branży wymagają rozwoju i lepszego powiązania funkcjonalnego.

Sytuacja demograficzna

Gmina Tokarnia charakteryzuje się jedną z najlepszych sytuacji demograficznych w grupie analizowanych jednostek. Wyróżniają ją

- wysokie wartości przyrostu naturalnego, przewyższające średnią powiatową i wojewódzką,
- wzrost liczby ludności, dynamiczniejszy niż w pozostałych gminach,
- relatywnie wysoki udział liczby osób grupy przedprodukcyjnej w liczbie ludności ogółem, co świadczy o korzystnej strukturze wieku ludności, pomimo nasilania się zjawiska starzenia się społeczeństwa.

Jednocześnie problemem jest ujemne saldo migracji, szczególnie dotyczące osób młodych i kobiet w wieku produkcyjnym. Zjawisko to wiąże się między innymi z ograniczoną dostępnością komunikacyjną oraz mniejszą liczbą usług i możliwości zatrudnienia na miejscu. Odpływ mieszkańców może w dłuższej perspektywie osłabić lokalny potencjał rozwojowy, jeśli nie zostanie zahamowany poprzez tworzenie atrakcyjnego, konkurencyjnego rynku pracy i poprawę dostępności usług.

Rynek pracy i sytuacja społeczna

Na tle porównywanych jednostek Gmina Tokarnia wyróżnia się jedną z najniższych wartości:

- udziału liczby bezrobotnych w populacji ogółem,
- liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

Wskazuje to na relatywnie dobrą sytuację gospodarczą mieszkańców i niskie ryzyko marginalizacji społecznej. Należy jednak zauważyć brak zróżnicowania lokalnego rynku pracy, w którym dominuje zatrudnienie w usługach publicznych, sektorze rolnym i budownictwie, co nie sprzyja zatrzymywaniu osób o wyższych kwalifikacjach.

Gospodarka lokalna

Liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Tokarnia wzrosła o ponad 55% w latach 2015-2024, co jest najlepszym wynikiem spośród analizowanych gmin. Oznacza to rosnącą aktywność gospodarczą mieszkańców i potencjał rozwojowy sektora MŚP. Wciąż jednak występują ograniczenia w rozwoju lokalnej gospodarki, takie jak:

- niski udział usług rynkowych i nowoczesnych technologii,
- niższa niż średnia wojewódzka przedsiębiorczość mierzona liczbą firm na 10 tys. mieszkańców,
- znacząca rola budownictwa i rolnictwa jako sektorów dominujących.

Rozwój gospodarczy wymaga dywersyfikacji oraz tworzenia bardziej innowacyjnych kierunków aktywności.

Infrastruktura techniczna

Gmina Tokarnia najbardziej różni się od badanych jednostek w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. W tym obszarze zidentyfikowano takie problemy jak:

- brak gminnej sieci wodociągowej - unikatowa sytuacja, niewystępująca wśród pozostałych analizowanych gmin,
- niski stopień skanalizowania.

Powoduje to szereg poważnych konsekwencji, wśród których do najistotniejszych należą zwiększone zagrożenia środowiskowe, zakłócenia lokalnego bilansu wodnego, problem z dostępnością wody pitnej dobrej jakości. Taki stan infrastruktury ogranicza również możliwości rozwoju nowych funkcji gospodarczych i mieszkaniowych, gdyż potencjalni inwestorzy i mieszkańcy napotykają bariery związane z brakiem dostępu do podstawowych usług komunalnych. To obszar wymagający pilnych działań inwestycyjnych.

Najważniejsze wnioski strategiczne

- Gmina Tokarnia posiada solidny kapitał ludzki i społeczny oraz korzystne trendy demograficzne, które należy wzmacniać.

- Największym wyzwaniem rozwojowym Gminy jest poprawa stanu infrastruktury technicznej oraz dostępności komunikacyjnej.
- Gospodarka Gminy znajduje się na etapie pozytywnej transformacji, ale wymaga dywersyfikacji i pobudzania nowych sektorów.
- Potencjał środowiskowy i krajobrazowy stanowi klucz do budowania specjalizacji turystyczno-rekreacyjnej w modelu zrównoważonym.
- Odptyw mieszkańców należy zahamować poprzez rozwój usług lokalnych, rynku pracy i infrastruktury społecznej.

3. Analiza SWOT

Diagnoza stanu obecnego wykazała, że Gmina Tokarnia dysponuje znacznymi zasobami wewnętrznymi sprzyjającymi rozwojowi, a jednocześnie podlega oddziaływaniu czynników zewnętrznych, które mogą zarówno wspierać, jak i ograniczać jej rozwój. Zidentyfikowano też problemy, które wymagają zaplanowania działań naprawczych i inwestycyjnych. Czynniki wewnętrzne, wynikające z uwarunkowań przestrzennych, społecznych, gospodarczych oraz sytuacji finansowej Gminy Tokarnia, zostały ujęte jako jej mocne i słabe strony. Z kolei czynniki zewnętrzne, związane z położeniem gminy w układzie regionalnym, politykami publicznymi wyższego szczebla, procesami demograficznymi oraz zmianami gospodarczymi i klimatycznymi, zaklasyfikowano jako szanse rozwojowe lub zagrożenia. Syntetyczne zestawienie tych uwarunkowań przedstawia poniższa analiza SWOT, stanowiąca etap pośredni pomiędzy diagnozą a częścią planistyczną strategii rozwoju Gminy Tokarnia.

Tabela 13. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • wysokie walory krajobrazowe i przyrodnicze sprzyjające turystyce i rekreacji; • dobry stan środowiska naturalnego • bogata, unikalna tradycja regionalna Kliszczaków, silna tożsamość lokalna i aktywność kulturalna; • miejsca historyczne i obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie gminy; 	<ul style="list-style-type: none"> • brak gminnej sieci wodociągowej, zaopatrzenie w wodę oparte na licznych lokalnych ujęciach i studniach; • niski stopień skanalizowania gminy w porównaniu do powiatu i województwa; • wysokie ryzyka środowiskowe związane z funkcjonowaniem gospodarki wodno-ściekowej;

<ul style="list-style-type: none"> ● rozwijająca się oferta Kliszczackiego Centrum Kultury oraz Biblioteki Samorządowej w Tokarni; ● działalność klubów sportowych i organizacji sfery społecznej; ● systematyczny wzrost liczby ludności; ● dodatni przyrost naturalny, wyższy od wartości dla powiatu i województwa, ● korzystna struktura wieku; ● zmniejszający się udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ludności ogółem; ● spadek liczby osób bezrobotnych ogółem oraz osób długotrwale bezrobotnych; ● dynamiczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych, wzrost aktywności gospodarczej; ● poprawa sytuacji finansowej Gminy; ● dobra dostępność do edukacji na poziomie podstawowym na terenie gminy; ● dostępność podstawowych usług opieki zdrowotnej na terenie gminy; ● coraz większa popularność odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców i przedsiębiorców, ● dobry dostęp do sieci telefonicznych i Internetu, ● coraz większa ilość odpadów zbieranych selektywnie, ● stosunkowo dobry stan zasobu mieszkaniowego, ● rozwój sieci gazowej i rosnąca liczba odbiorców gazu, co stwarza alternatywę dla ogrzewania węglem; ● możliwości rozwoju turystyki. 	<ul style="list-style-type: none"> ● dominacja indywidualnych, często nieefektywnych źródeł ciepła opartych na paliwach stałych; ● problemy z jakością powietrza związane z niską emisją; ● ograniczona dostępność komunikacyjna; ● zróżnicowany stan techniczny części dróg, niedostateczna liczba chodników oraz słabo rozwinięta infrastruktura rowerowa; ● rozproszona zabudowa utrudniająca rozwój infrastruktury technicznej; ● nasilające się zjawisko starzenia się społeczności lokalnej; ● ujemne saldo migracji, szczególnie odpływ osób młodych i kobiet w wieku produkcyjnym do większych ośrodków; ● wysoki udział kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem oraz podwyższony udział bezrobotnych młodych (18–24 lata); ● niewielka liczba miejsc pracy w usługach rynkowych i sektorach nowoczesnych; ● dominacja tradycyjnych branż (rolnictwo, budownictwo, proste usługi), ograniczona liczba miejsc pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych; ● bariery inwestycyjne wynikające z niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury w części obszaru.
--	--

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ● położenie w atrakcyjnym regionie turystycznym Beskidów, w zasięgu oddziaływania większych ośrodków; ● rosnące zainteresowanie turystyką blisko natury, turystyką rodzinną i weekendową oraz mniej „zattoczonymi” pasmami górskimi; ● możliwość budowania rozpoznawalności wokół unikalnej kultury Kliszczaków; ● możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych (krajowych i unijnych) na realizację gminnych inwestycji; ● polityka klimatyczna i środowiskowa UE oraz kraju sprzyjająca inwestycjom w OZE, poprawę jakości powietrza i gospodarkę wodno-ściekową; ● instrumenty wsparcia rozwoju obszarów wiejskich i nowoczesnego rolnictwa; ● rosnąca popularność prowadzenia własnej działalności gospodarczej i mikroprzedsiębiorczości, w tym w rzemiośle i usługach czasu wolnego; ● rozwój technologii cyfrowych i pracy zdalnej, sprzyjający osiedlaniu się w gminach o wysokich walorach środowiskowych, z mniejszą dostępnością komunikacyjną; ● rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa; ● wzrost popularności czynnej rekreacji i zdrowego trybu życia, sprzyjający korzystaniu z walorów przyrodniczych i aktywności na świeżym powietrzu, ● wzrost zainteresowania lokalnymi społecznościami, ich tradycjami i zwyczajami. 	<ul style="list-style-type: none"> ● utrzymywanie się niekorzystnych trendów demograficznych na poziomie krajowym i regionalnym (starzenie się społeczeństwa, spadek dzietności); ● utrwalenie się ujemnego salda migracji: odpływ osób młodych, wykształconych i przedsiębiorczych do większych miast lub za granicę; ● ryzyko pogorszenia jakości środowiska; ● zmiany klimatyczne (susze, nawałne deszcze, zjawiska ekstremalne) zwiększające ryzyka powodziowe, osuwiskowe i niedoborów wody; ● silna konkurencja innych gmin o środki zewnętrzne i inwestorów; ● konkurencyjność innych obszarów górskich i podgórszych w zakresie turystyki mogąca utrudniać przyciąganie turystów bez odpowiednio atrakcyjnej oferty; ● możliwe wahania koniunktury gospodarczej, inflacja i wzrost kosztów inwestycji publicznych oraz prywatnych; ● wzrost wymagań i kosztów związanych z utrzymaniem infrastruktury i jakości usług publicznych przy ograniczonych zasobach kadrowych i finansowych Gminy.

Analiza SWOT Gminy Tokarnia potwierdza obraz Gminy jako jednostki, która mimo pewnych ograniczeń dysponuje potencjałem rozwojowym, zwłaszcza w obszarze kapitału ludzkiego, kultury, środowiska i lokalnej przedsiębiorczości.

Mocne strony Gminy Tokarnia koncentrują się wokół trzech głównych elementów:

1. **Środowisko i przestrzeń** – gmina położona jest w atrakcyjnym przyrodniczo obszarze, na pograniczu Beskidu Makowskiego i Wyspowego, co sprzyja rozwojowi funkcji turystyczno-rekreacyjnych, agroturystyki i rekreacji weekendowej. Stan środowiska naturalnego jest nadal dobry, a udział terenów leśnych pozostaje wysoki.
2. **Kapitał społeczny i kultura** – unikalna kultura Kliszczaków, rozwijające się Kliszczackie Centrum Kultury oraz działalność Biblioteki Samorządowej wskazują na silne zakorzenienie lokalnej tożsamości oraz rosnące uczestnictwo mieszkańców w życiu kulturalnym. To ważny zasób, który może stanowić podstawę budowania oferty turystycznej i marki gminy.
3. **Demografia, gospodarka i finanse** – mimo ogólnopolskich trendów niekorzystnych demograficznie, Gmina Tokarnia utrzymuje dodatni, wysoki przyrost naturalny i wzrost liczby mieszkańców. Sytuacja społeczna jest stabilna, o czym świadczy niski udział osób korzystających z pomocy społecznej oraz spadek liczby bezrobotnych. Gospodarka lokalna szybko się rozwija, liczba podmiotów gospodarczych wzrosła o ponad 55%, a Gmina Tokarnia znacząco zwiększyła skalę wydatków inwestycyjnych przy jednoczesnym spadku kosztów obsługi długu.

Słabe strony dotyczą głównie szeroko rozumianej infrastruktury technicznej i warunków rozwoju gospodarczego. Brak gminnej sieci wodociągowej oraz niski stopień skanalizowania wyróżniają Gminę Tokarnia negatywnie na tle gmin porównawczych i całego regionu. Rozproszona, góraska zabudowa powoduje, że rozwój sieci wodno-ściekowej jest kosztowny i trudny technicznie, co przekłada się na uzależnienie od indywidualnych ujęć wody i zbiorników bezodpływowych. To powoduje ryzyka środowiskowe i sanitarne, utrudnia nadzór oraz stanowi barierę dla nowych inwestycji mieszkaniowych i gospodarczych. Podobnie jest w sferze ogrzewania: dominacja indywidualnych źródeł ciepła opartych na paliwach stałych, często w nieefektywnych kociach, generuje niską emisję i negatywnie wpływa na jakość powietrza. Choć rozwija się sieć gazowa oraz rośnie liczba instalacji OZE, nadal duża część budynków jest słabo ocieplona i wymaga termomodernizacji. Innym ważnym obszarem słabości jest rynek pracy: mało zróżnicowana struktura gospodarki i przewaga tradycyjnych branż

(rolnictwo, budownictwo, proste usługi) powodują, że możliwości zatrudnienia dla osób z wyższymi kwalifikacjami są ograniczone. Skutkuje to odpływem młodych, wykształconych mieszkańców, szczególnie kobiet, co znajduje odzwierciedlenie w ujemnym saldzie migracji oraz dysproporcjach płci w wieku produkcyjnym.

Szanse zewnętrzne tworzą bardzo ważne tło dla rozwoju gminy. Należą do nich przede wszystkim:

- stabilna pozycja gminy w atrakcyjnym turystycznie regionie,
- rosnące zainteresowanie turystyką blisko natury, weekendową, spokojną,
- dostępność instrumentów wsparcia inwestycji infrastrukturalnych, środowiskowych, społecznych i gospodarczych (woda, kanalizacja, OZE, termomodernizacja, infrastruktura społeczna),
- trendy sprzyjające rozwojowi mikroprzedsiębiorczości i pracy zdalnej, które mogą zwiększać atrakcyjność gmin wiejskich o wysokich walorach krajobrazowych.

Zagrożenia mają w dużej mierze charakter ponadlokalny: starzenie się społeczeństwa, zmiany klimatyczne, konkurencja innych gmin o fundusze i inwestorów. Jeśli nie zostaną wykorzystane dostępne szanse (takie jak zewnętrzne środki na infrastrukturę, modernizację energetyczną, rozwój usług i turystyki), mogą one pogłębić problemy rozwojowe, szczególnie w zakresie odpływu ludności, degradacji środowiska i ograniczonego potencjału gospodarczego.

Analiza SWOT wskazuje więc wyraźnie, że strategia rozwoju Gminy Tokarnia powinna opierać się na:

- konsekwentnym wzmocnieniu kapitału społecznego, kulturowego i demograficznego,
- nadrobieniu zaległości infrastrukturalnych (woda, kanalizacja, niska emisja, drogi lokalne, chodniki, ścieżki rowerowe),
- dywersyfikacji gospodarki lokalnej i tworzeniu miejsc pracy w sektorach usług rynkowych oraz nowych, bardziej innowacyjnych branżach,
- budowaniu specjalizacji turystyczno-rekreacyjnej opartej na walorach

Wzięcie pod uwagę wskazanych w analizie SWOT, wewnętrznych uwarunkowań i zewnętrznych czynników stymulujących lub zakłócających rozwój pozwoli na opracowanie racjonalnego planu strategicznego, bazującego na posiadanych zasobach

---

i walorach, odpowiadającego na potencjał i zagrożenia oraz dostosowanego do potrzeb lokalnej społeczności.

II. CZĘŚĆ PROJEKCYJNA

1. Wizja i misja rozwoju

Wizja rozwoju przedstawia pożądaną obraz Gminy Tokarnia w przyszłości, który możliwy jest do osiągnięcia dzięki realizacji polityki prorozwojowej opartej na dostępnych zasobach i potencjale lokalnym. Jej fundament stanowi diagnoza stanu obecnego, wyniki analizy SWOT oraz zidentyfikowane potrzeby lokalnej społeczności. Wizja rozwoju Gminy Tokarnia została określona następująco:

Gmina Tokarnia gminą przyjazną mieszkańcom, otwartą dla gości, bogatą tradycjami, w pełni wykorzystującą swoje zasoby i potencjał w procesie zrównoważonego rozwoju, z poszanowaniem lokalnej tożsamości

Wizja ta uwzględnia potrzebę połączenia dwóch kluczowych kierunków rozwoju: poprawy jakości życia mieszkańców oraz pełniejszego wykorzystania walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, które mogą stać się fundamentem nowoczesnej, zrównoważonej gospodarki lokalnej, w szczególności turystyczno-rekreacyjnej. Jednocześnie podkreślono istotną rolę dziedzictwa kulturowego i tradycji kliszczackiej jako elementu wyróżniającego Gminę Tokarnia na mapie Małopolski. Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą strategiczną, Gmina Tokarnia dysponuje wartościowymi zasobami przyrodniczymi, kulturowymi i społecznymi, które umożliwiają prowadzenie skutecznej polityki prorozwojowej w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju. Kluczowym warunkiem osiągnięcia założonego celu jest odpowiedzialne i wielofunkcyjne wykorzystanie potencjałów Gminy w taki sposób, aby działania rozwojowe przynosiły trwałe efekty, podnosiły jakość życia mieszkańców, wspierały rozwój lokalnej gospodarki oraz wzmacniały atrakcyjność Gminy Tokarnia jako miejsca przyjaznego mieszkańcom i odwiedzającym. Realizacja wizji opiera się na równowadze między zachowaniem wyjątkowych walorów środowiskowych i dziedzictwa kulturowego a konsekwentnym rozwojem infrastruktury technicznej, społecznej i turystycznej. Dzięki temu możliwe będzie wzmocnienie spójności przestrzennej gminy, rozwój usług i rynku pracy oraz budowanie jej konkurencyjności. Wizja ta pozostaje spójna z kierunkami strategicznymi rozwoju regionu i polityką Unii Europejskiej, która akcentuje

zrównoważony rozwój, ochronę środowiska, wzmacnianie lokalnych społeczności i wykorzystanie lokalnych zasobów jako filaru przyszłego wzrostu.

Podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie lokalnej polityki prorozwojowej i wdrożenie Strategii Rozwoju jest Gmina Tokarnia, działająca we współpracy z partnerami publicznymi, społecznymi i gospodarczymi. Misję Gminy Tokarnia określono w następujący sposób:

Prowadzenie aktywnej, odpowiedzialnej i zrównoważonej polityki rozwoju, ukierunkowanej na poprawę jakości życia mieszkańców, wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, ochronę środowiska oraz pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego

Misja wskazuje na konieczność harmonijnego łączenia inwestycji infrastrukturalnych, rozwoju społecznego oraz rozwoju gospodarczego, z poszanowaniem wartości środowiskowych i kulturowych. Realizacja strategii będzie opierać się na współdziałaniu samorządu z mieszkańcami, organizacjami społecznymi i biznesem, co umożliwi pełniejsze wykorzystanie potencjału lokalnego. Władze samorządowe Gminy Tokarnia prowadzić będą działania prorozwojowe mające na celu zapewnienie efektywnej, skoordynowanej i odpowiedzialnej realizacji przedsięwzięć, które umożliwią osiągnięcie wizji rozwoju gminy w przyjętym horyzoncie czasowym. Gmina Tokarnia będzie pełnić rolę lidera i koordynatora działań angażujących instytucje publiczne, mieszkańców, sektor społeczny i przedsiębiorców, dbając o to, aby wszystkie inicjatywy podejmowane w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej przyczyniały się do poprawy jakości życia, zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej oraz pełniejszego wykorzystania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Realizacja misji będzie opierać się na współpracy, nowoczesnym podejściu do zarządzania rozwojem oraz wykorzystaniu dostępnych narzędzi wsparcia i finansowania inicjatyw lokalnych.

Zgodnie z przyjętą misją, Gmina Tokarnia będzie prowadzić kompleksową politykę prorozwojową, ukierunkowaną na poprawę jakości życia mieszkańców, wzmacnianie lokalnego rynku gospodarczego oraz zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni. Fundamentem tej polityki jest zasada zrównoważonego rozwoju, która zakłada odpowiedzialne gospodarowanie zasobami środowiska, dbałość o spójność społeczną oraz rozwój gospodarczy oparty na potencjale lokalnym. Aby wszystkie przedsięwzięcia wdrażane przez samorząd oraz partnerów zewnętrznych w pełni wspierały realizację przyjętej wizji i długofalowych celów strategicznych, konieczne jest

przestrzeganie nadrzędnych zasad prowadzenia polityki rozwoju. Mają one charakter uniwersalnych wytycznych dla wszystkich działań publicznych i społeczno-gospodarczych podejmowanych na terenie Gminy Tokarnia:

- **oszczędne gospodarowanie zasobami** - planowanie inwestycji i działań społeczno-gospodarczych w sposób minimalizujący presję na środowisko, ograniczanie emisji zanieczyszczeń, promowanie odnawialnych źródeł energii i poprawy efektywności energetycznej, a także stosowanie rozwiązań wpisujących się w gospodarkę o obiegu zamkniętym;
- **wspieranie ładu przestrzennego** - rozwój gminy zgodny z możliwościami zasobów terenu, uporządkowane i racjonalne kształtowanie przestrzeni, unikanie rozproszenia zabudowy oraz ochrona krajobrazu i miejsc o szczególnej wartości przyrodniczej i kulturowej;
- **kompleksowe i długofalowe efekty** - planowanie działań tak, aby ich skutki wzmacniały rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny w wielu wymiarach oraz mogły być odczuwalne także po zakończeniu finansowania inwestycji; innowacyjność – wdrażanie w różnych sferach życia gminy nowych rozwiązań technologicznych, organizacyjnych i społecznych, wspieranie nowoczesnych form prowadzenia działalności i usług, także wykorzystujących technologie cyfrowe;
- **aktywność społeczna** - zwiększanie zaangażowania mieszkańców w proces rozwojowy, promowanie inicjatyw oddolnych i współpracy międzysektorowej, wspieranie organizacji pozarządowych oraz rozwijanie przestrzeni do wspólnego działania;
- **zapobieganie wykluczeniu** - zapewnienie równego dostępu do usług, infrastruktury i aktywności społecznych wszystkim mieszkańcom, szczególnie grupom zagrożonym marginalizacją, w tym osobom starszym, z niepełnosprawnościami;
- **wspieranie przedsiębiorczości** - stwarzanie warunków sprzyjających rozwojowi mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, wzmacnianie lokalnego rynku pracy, tworzenie przyjaznego otoczenia administracyjnego dla biznesu oraz zachęcanie mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej.

Powyższe zasady odnoszą się bezpośrednio do największych wyzwań i zagrożeń, z którymi borykać będą się wszystkie podmioty biorące udział w procesie rozwoju gminy w przyjętym horyzoncie czasowym. Składają się na nie zarówno atuty obszaru, jak

i wyzwania o charakterze wewnętrznym, takie jak braki infrastrukturalne czy odpływ mieszkańców oraz zewnętrznym, w tym nasilające się zmiany klimatyczne, rosnącą konkurencję terytorialną i trendy demograficzne widoczne w całym kraju. Ich konsekwentne stosowanie zapewni, że rozwój Gminy Tokarnia będzie przebiegał w sposób zrównoważony, odpowiedzialny i zapewniający trwałe korzyści dla obecnych i przyszłych pokoleń mieszkańców.

2. Cele strategiczne

Cele strategiczne wyznaczają pożądane, długofalowe kierunki rozwoju Gminy Tokarnia, których osiągnięcie będzie wynikiem wdrażania działań zaplanowanych w niniejszej Strategii. Stanowią one odpowiedź na najważniejsze wyzwania oraz wykorzystują potencjały i zasoby lokalne, w szczególności te wskazane w diagnozie strategicznej. Strategia Rozwoju Gminy Tokarnia na lata 2025–2034 zakłada realizację następujących celów strategicznych:

I. Poprawa stanu infrastruktury i jakości przestrzeni oraz ochrona środowiska naturalnego

II. Wspieranie przedsiębiorczości i rozwoju lokalnej gospodarki

III. Rozwój i integracja społeczności lokalnej oraz podniesienie jakości życia mieszkańców

Cel strategiczny I. Poprawa stanu infrastruktury i jakości przestrzeni oraz ochrona środowiska naturalnego - cel ten koncentruje się na najważniejszych interwencjach inwestycyjnych, które pozwolą podnieść jakość przestrzeni publicznej i infrastruktury technicznej na terenie Gminy Tokarnia. Zakłada m.in. rozwój gospodarki wodno-ściekowej, poprawę stanu infrastruktury drogowej, rozwój OZE. Racjonalne zagospodarowanie przestrzeni, zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju, przyczyni się zarówno do poprawy stanu środowiska naturalnego i ochrony lokalnych zasobów, jak i do lepszego wykorzystania walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego w procesie rozwoju gminy. Realizacja tego celu jest odpowiedzią na kluczowe deficyty infrastrukturalne zdiagnozowane w Gminie Tokarnia. Przedsięwzięcia prowadzone w jego ramach zapewnią mieszkańcom wyższy komfort życia i szerszy dostęp do usług

publicznych, a jednocześnie stworzą bardziej sprzyjające warunki do rozwoju osadnictwa, przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki. Dzięki poprawie jakości infrastruktury i funkcjonalności otoczenia, przestrzeń gminy stanie się atrakcyjniejsza zarówno dla mieszkańców, jak i potencjalnych inwestorów czy odwiedzających.

Cel strategiczny II. Wspieranie przedsiębiorczości i rozwoju lokalnej gospodarki - cel ten zakłada tworzenie warunków sprzyjających aktywności gospodarczej mieszkańców oraz pełniejsze wykorzystanie lokalnych zasobów, w szczególności pochodzenia przyrodniczego, kulturowego oraz rolniczego, w rozwoju gospodarczym. Realizowane działania będą sprzyjać tworzeniu nowych miejsc pracy i wzmocnieniu konkurencyjności gospodarczej. Rozwój turystyki, innowacyjnych branż, usług rynkowych oraz lokalnego sektora rolno-spożywczego doprowadzi do dywersyfikacji gospodarki, zmniejszając jej zależność od sektorów tradycyjnych. Jednocześnie lokalna gospodarka rozwijać się będzie z poszanowaniem ładu przestrzennego i zasobów środowiska, co pozwoli utrzymać atrakcyjność obszaru dla mieszkańców i odwiedzających.

Cel strategiczny III. Rozwój i integracja społeczności lokalnej oraz podniesienie jakości życia mieszkańców - cel strategiczny III skupia działania wzmocniające kapitał społeczny, dostęp do usług społecznych oraz szeroko rozumiany dobrostan mieszkańców. Zakłada on m.in. poprawę jakości i dostępności edukacji, kultury, sportu. W działaniach szczególny nacisk położony zostanie na grupy wymagające wsparcia, tj. osoby starsze, rodziny z dziećmi, osoby zagrożone wykluczeniem. Cel obejmuje również wzmocnienie tożsamości lokalnej i promocję dziedzictwa kultury kliszczackiej, co sprzyja budowaniu wspólnoty i lokalnej tożsamości. Jego realizacja zakłada stworzenie długofalowych warunków do rozwoju społecznego, zwiększenie aktywności lokalnej społeczności, umocnienie integracji mieszkańców, przeciwdziałanie negatywnym trendom społecznym.

3. Cele operacyjne, kierunki działań, planowane przedsięwzięcia strategiczne

Każdy cel strategiczny rozwijany jest poprzez zestaw celów operacyjnych, które opisują konkretne kierunki działań oraz oczekiwane rezultaty możliwe do osiągnięcia w krótszej perspektywie czasowej. Są one ze sobą komplementarne i spójne, co zapewnia ich skuteczny wpływ na realizację celów strategicznych, a tym samym na osiągnięcie pożądanej wizji rozwoju Gminy Tokarnia. Cele operacyjne stanowią

podstawę do identyfikacji i planowania przedsięwzięć, które będą wdrażane w ramach Strategii Rozwoju, przyczyniając się do trwałej poprawy jakości życia mieszkańców, rozwoju lokalnej gospodarki oraz racjonalnego zagospodarowania przestrzeni.

W ramach planu strategicznego wyznaczono następujące cele operacyjne i kierunki działań:

CEL STRATEGICZNY I

Poprawa stanu infrastruktury i jakości przestrzeni oraz ochrona środowiska naturalnego

Cel operacyjny I.1. Rozwój i modernizacja infrastruktury

Cel obejmuje kluczowe inwestycje wpływające na bezpieczeństwo i jakość życia, a także na możliwości rozwoju gospodarczego i mieszkaniowego. Zakłada zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług podstawowych, poprawę mobilności, modernizację systemów zaopatrzenia w media oraz rozwój infrastruktury społecznej, sprzyjającej integracji i aktywności mieszkańców.

Kierunki działań:

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej;
- poprawa systemów zaopatrzenia w wodę;
- retencja wód opadowych;
- rozwój i modernizacja infrastruktury drogowej oraz okołodrogowej (chodniki, odwodnienia, oświetlenie);
- tworzenie podstawowej infrastruktury rowerowej i pieszej;
- modernizacja i rozwój infrastruktury społecznej;
- modernizacja i rozwój infrastruktury rekreacyjno-sportowej.

Cel operacyjny I.2. Ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym

Cel ukierunkowany jest na poprawę jakości powietrza, ochronę zasobów wodnych i gleby, oraz wdrażanie rozwiązań ograniczających skutki zmian klimatu. Działania koncentrują się na redukcji niskiej emisji, poprawie efektywności energetycznej, gospodarce odpadami i ochronie bioróżnorodności.

Kierunki działań:

- wymiana źródeł ciepła na ekologiczne i energooszczędne;

- zwiększenie wykorzystania OZE (fotowoltaika, pompy ciepła, kolektory);
- termomodernizacja budynków publicznych i mieszkalnych;
- rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów i edukacja ekologiczna;
- ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych, w tym indywidualnych ujęć;
- działania adaptacyjne do zmian klimatu (retencja, przeciwdziałanie podtopieniom);
- ochrona cennych obszarów przyrodniczych i krajobrazowych;
- wsparcie rolnictwa ekologicznego i ograniczanie presji na środowisko

Cel operacyjny I.3. Poprawa jakości i estetyki przestrzeni publicznej oraz ochrona dziedzictwa kulturowego

Cel zmierza do budowania atrakcyjnego, uporządkowanego ładu przestrzennego, przy jednoczesnym zachowaniu walorów kulturowych i historycznych. Obejmuje działania podnoszące funkcjonalność, estetykę i bezpieczeństwo wsi oraz zwiększające wykorzystanie dziedzictwa gminy w jej rozwoju.

Kierunki działań:

- zagospodarowanie i modernizacja centrów miejscowości, placów i skwerów;
- rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym widokowe punkty turystyczne;
- modernizacja oświetlenia ulicznego;
- rewitalizacja przestrzeni zdegradowanych, w tym terenów popowodziowych/osuwiskowych;
- ochrona zabytków i miejsc ważnych kulturowo oraz ich udostępnianie mieszkańcom i turystom;
- promocja dziedzictwa Kliszczaków i lokalnej tożsamości kulturowej.

CEL STRATEGICZNY II

Wspieranie przedsiębiorczości i rozwoju lokalnej gospodarki

Cel operacyjny II.1. Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy

Cel zakłada wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy oraz zwiększenie liczby firm i miejsc pracy. Jego realizacja ma na celu wykorzystanie lokalnego potencjału przedsiębiorczości oraz stworzenie warunków sprzyjających inwestycjom, rozwojowi usług i zatrudnienia. Wzmocnienie lokalnej gospodarki przyczyni się do zatrzymania mieszkańców, w szczególności osób młodych, a także poprawi samowystarczalność ekonomiczną gminy.

Kierunki działań:

- wyznaczanie i uzbrajanie terenów pod działalność gospodarczą;
- wsparcie przedsiębiorców MŚP, w tym doradztwo, promocja;
- tworzenie warunków do rozwoju usług i branż opartych na lokalnym popycie;
- współpraca z instytucjami rynku pracy i edukacji;
- promocja gospodarcza gminy, w tym walorów lokalizacji i zasobów rozwój partnerstw gospodarczych i sieci współpracy między firmami.

Cel operacyjny II.2. Rozwój turystyki opartej na walorach przyrodniczych i dziedzictwie kulturowym

Gmina Tokarnia posiada atrakcyjne zasoby krajobrazowe i kulturowe, które mogą stać się podstawą do rozwoju turystyki rodzinnej, aktywnej oraz rekreacyjnej. Cel zakłada tworzenie zintegrowanej oferty turystycznej, zwiększanie dostępności i jakości infrastruktury oraz rozwój usług okołoturystycznych, co przyczyni się do wzrostu ruchu turystycznego, a w rezultacie rozwoju lokalnej gospodarki i nowych form przedsiębiorczości.

Kierunki działań:

- rozwój szlaków pieszych, rowerowych i tematycznych;
- wspieranie rozwoju agroturystyki i usług okołoturystycznych;
- rozwój produktów turystycznych opartych na lokalnych tradycjach;
- promocja gminy jako obszaru turystyki rodzinnej, weekendowej i senioralnej;

- wspieranie tworzenia pakietów współpracy między atrakcjami i usługami

Cel operacyjny II.3. Wspieranie nowoczesnego i zrównoważonego rolnictwa

Rolnictwo jest ważnym elementem lokalnej gospodarki i tożsamości obszaru. Cel zakłada modernizację działalności rolniczej, zwiększanie jej ekonomicznej efektywności, a także dostosowanie produkcji do współczesnych wymogów środowiskowych i rynkowych. Realizacja celu umożliwi wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych, rozwój nowych kierunków produkcji oraz dywersyfikację dochodów rolników.

Kierunki działań:

- wsparcie rolników w rozwijaniu nowoczesnych metod produkcji;
- promocja i rozwój rolnictwa ekologicznego i produktowego;
- wspieranie krótkich łańcuchów dostaw;
- szkolenia, doradztwo i wdrażanie innowacji rolnych;
- działania na rzecz racjonalnego gospodarowania wodą i glebą.

CEL STRATEGICZNY III

Rozwój i integracja społeczności lokalnej oraz podniesienie jakości życia mieszkańców

Cel operacyjny III.1. Podnoszenie jakości usług społecznych

Cel zakłada rozwój dostępnych, wysokiej jakości usług publicznych o charakterze społecznym, odpowiadających na zmieniające się potrzeby demograficzne i społeczne. Wzmocnienie usług społecznych jest fundamentem jakości życia mieszkańców, wspiera rodziny, zapewnia możliwość rozwoju dzieci i młodzieży, a także zwiększa komfort życia osób starszych i niesamodzielnym.

Kierunki działań:

- zapewnienie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej i szkolnej;
- rozwój oferty opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi;
- wspieranie rozwoju usług zdrowotnych i profilaktyki zdrowotnej;
- poprawa bezpieczeństwa mieszkańców.

Cel operacyjny III.2. Wzmacnianie aktywności społecznej, kulturalnej i sportowej

Cel obejmuje działania sprzyjające integracji mieszkańców, budowaniu więzi społecznych oraz rozwijaniu kompetencji społecznych i zainteresowań. Rozwój oferty kulturalnej, społecznej i sportowej wzmacnia lokalną tożsamość, pobudza kreatywność oraz sprzyja aktywności obywatelskiej. Ma kluczowe znaczenie dla podtrzymania tradycji regionu, w tym dziedzictwa Kliszczaków, oraz dla budowania wspólnotowego charakteru gminy.

Kierunki działań:

- wspieranie lokalnych organizacji, stowarzyszeń, KGW i grup nieformalnych;
- organizacja wydarzeń integracyjnych, kulturalnych, sportowych i edukacyjnych;
- rozwój oferty rekreacyjnej i sportowej dla wszystkich grup wiekowych;
- zachowanie oraz promocja lokalnej kultury i tradycji;
- wspieranie inicjatyw mieszkańców oraz wolontariatu.

Cel operacyjny III.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i niekorzystnym trendom demograficznym

Cel koncentruje się na zapewnieniu równego dostępu do usług, wsparcia i szans rozwojowych dla wszystkich mieszkańców, szczególnie dla osób dotkniętych ubóstwem, bezrobociem, niepełnosprawnością lub izolacją społeczną. Zakłada aktywne działania na rzecz zatrzymania niekorzystnych zmian demograficznych poprzez wsparcie rodzin, osób młodych oraz seniorów. Realizacja celu przyczyni się do zmniejszenia zagrożeń społecznych i zwiększenia spójności lokalnej wspólnoty.

Kierunki działań:

- aktywizacja społeczna i zawodowa osób w trudnej sytuacji;
- wsparcie rodzin z dziećmi i rozwój opieki żłobkowej/przedszkolnej;
- wsparcie równego dostępu do obiektów i usług o charakterze publicznym dla osób z niepełnosprawnościami;
- promocja zdrowia psychicznego i profilaktyka uzależnień;
- wspieranie integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami, seniorów, osób w trudnej sytuacji życiowej;
- wspieranie rozwoju transportu publicznego.

Poniższy schemat przedstawia pełne zestawienie wyżej opisanych celów:

Tabela 14. Schemat celów

CEL STRATEGICZNY I Poprawa stanu infrastruktury i jakości przestrzeni oraz ochrona środowiska naturalnego	CEL STRATEGICZNY III Rozwój i integracja społeczności lokalnej oraz podniesienie jakości życia mieszkańców	CEL STRATEGICZNY III Rozwój i integracja społeczności lokalnej oraz podniesienie jakości życia mieszkańców
<p>Cel operacyjny I.1. Rozwój i modernizacja infrastruktury</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej; • poprawa systemów zaopatrzenia w wodę; • retencja wód opadowych; • rozwój i modernizacja infrastruktury drogowej oraz okołodrogowej (chodniki, odwodnienia, oświetlenie); • tworzenie podstawowej infrastruktury rowerowej i pieszej; • modernizacja i rozwój infrastruktury społecznej; • modernizacja i rozwój infrastruktury rekreacyjno-sportowej. 	<p>Cel operacyjny II.1. Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyznaczanie i uzbrajanie terenów pod działalność gospodarczą; • wsparcie przedsiębiorców MŚP, w tym doradztwo, promocja; • tworzenie warunków do rozwoju usług i branż opartych na lokalnym popycie; • współpraca z instytucjami rynku pracy i edukacji; • promocja gospodarcza gminy, w tym walorów lokalizacji i zasobów rozwój partnerstw gospodarczych i sieci współpracy między firmami. 	<p>Cel operacyjny III.1. Podnoszenie jakości usług społecznych</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej i szkolnej; • rozwój oferty opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi; • wspieranie rozwoju usług zdrowotnych i profilaktyki zdrowotnej; • poprawa bezpieczeństwa mieszkańców.
<p>Cel operacyjny I.2. Ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymiana źródeł ciepła na ekologiczne i energooszczędne; 	<p>Cel operacyjny II.2. Rozwój turystyki opartej na walorach przyrodniczych i dziedzictwie kulturowym</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój szlaków pieszych, rowerowych i tematycznych; 	<p>Cel operacyjny III.2. Wzmacnianie aktywności społecznej, kulturalnej i sportowej</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wspieranie lokalnych organizacji, stowarzyszeń, KGW i grup nieformalnych;

<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie wykorzystania OZE (fotowoltaika, pompy ciepła, kolektory); • termomodernizacja budynków publicznych i mieszkalnych; • rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów i edukacja ekologiczna; • ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych, w tym indywidualnych ujęć; • działania adaptacyjne do zmian klimatu (retencja, przeciwdziałanie podtopieniom); • ochrona cennych obszarów przyrodniczych i krajobrazowych; • wsparcie rolnictwa ekologicznego i ograniczanie presji na środowisko. 	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie rozwoju agroturystyki i usług okoturystycznych; • rozwój produktów turystycznych opartych na lokalnych tradycjach; • promocja gminy jako obszaru turystyki rodzinnej, weekendowej i senioralnej; • wspieranie tworzenia pakietów współpracy między atrakcjami i usługami. 	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja wydarzeń integracyjnych, kulturalnych, sportowych i edukacyjnych; • rozwój oferty rekreacyjnej i sportowej dla wszystkich grup wiekowych; • zachowanie oraz promocja lokalnej kultury i tradycji; • wspieranie inicjatyw mieszkańców oraz wolontariatu.
<p>Cel operacyjny I.3. Poprawa jakości i estetyki przestrzeni publicznej oraz ochrona dziedzictwa kulturowego</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zagospodarowanie i modernizacja centrów miejscowości, placów i skwerów; • rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym widokowe punkty turystyczne; • modernizacja oświetlenia ulicznego; • rewitalizacja przestrzeni zdegradowanych, w tym terenów 	<p>Cel operacyjny II.3. Wspieranie nowoczesnego i zrównoważonego rolnictwa</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wsparcie rolników w rozwijaniu nowoczesnych metod produkcji; • promocja i rozwój rolnictwa ekologicznego i produktowego; • wspieranie krótkich łańcuchów dostaw; • szkolenia, doradztwo i wdrażanie innowacji rolnych; • działania na rzecz racjonalnego 	<p>Cel operacyjny III.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i niekorzystnym trendom demograficznym</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywizacja społeczna i zawodowa osób w trudnej sytuacji; • wsparcie rodzin z dziećmi i rozwój opieki żłobkowej/przedszkolnej; • wsparcie równego dostępu do obiektów i usług o charakterze publicznym dla osób z niepełnosprawnościami; • promocja zdrowia psychicznego i profilaktyka

<p>popowodziowych/osuwiskowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> ochrona zabytków i miejsc ważnych kulturowo oraz ich udostępnianie mieszkańcom i turystom; promocja dziedzictwa Kliszczaków i lokalnej tożsamości kulturowej. 	<p>gospodarowania wodą i glebą.</p>	<p>uzależnień;</p> <ul style="list-style-type: none"> wspieranie integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami, seniorów, osób w trudnej sytuacji życiowej; wspieranie rozwoju transportu publicznego.
--	-------------------------------------	---

4. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia

Rezultaty są bezpośrednim efektem planowanych do realizacji działań strategicznych. Opisują zmiany, jakie mają zostać wywołane dzięki wdrażanym przedsięwzięciom. Z uwagi na fakt, iż muszą być one mierzalne i weryfikowalne, określa się je w ujęciu wskaźnikowym.

Określono, iż planowane do realizacji w ramach strategii przedsięwzięcia przyczynią się do osiągnięcia następujących rezultatów:

Tabela 15. Wskaźniki realizacji działań dla celu strategicznego I

Cel operacyjny	Oczekiwany rezultat	Wskaźnik produktu	Jednostka	Wskaźnik rezultatu	Jednostka	Wskaźnik oddziaływania	Jednostka		
I.1. Rozwój i modernizacja infrastruktury	Poprawa dostępności i jakości infrastruktury technicznej	Długość wybudowanej infrastruktury drogowej	km	Udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej	%	Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy	% mieszkańców mieszkających przy drodze gminnej utwardzonej		
		Długość zmodernizowanej infrastruktury drogowej	km						
		Długość nowej sieci kanalizacji sanitarnej	km	Liczba mieszkańców korzystających z kanalizacji	osoby			Redukcja presji na środowisko wodno-gruntowe	% gospodarstw objętych bezpiecznym systemem odprowadzania ścieków
		Długość nowej sieci wodociągowej	km	Liczba mieszkańców korzystających z wodociągu	osoby			Poprawa bezpieczeństwa dostaw wody	% mieszkańców z dostępem do wody o kontrolowanej jakości
I.2. Ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym	Ograniczenie negatywnego wpływu działalności człowieka na środowisko	Liczba zainstalowanych instalacji OZE	szt.	Zmniejszenie zużycia energii ze źródeł konwencjonalnych	GJ/rok	Zmniejszenie emisji CO ₂ do atmosfery	Mg/rok		
		Liczba wymienionych źródeł ciepła	szt.						
		Liczba budynków poddanych termomodernizacji	szt.						

		Pojemność nowych zbiorników na wody opadowe	m ³	Zwiększenie retencji wód opadowych	m ³	Ograniczenie skutków suszy i powodzi	liczba zdarzeń podtopień /rok
I.3. Poprawa jakości i estetyki przestrzeni publicznej oraz ochrona dziedzictwa kulturowego	Wzmocnienie ładu przestrzennego i atrakcyjności gminy	Liczba nowych lub zmodernizowanych przestrzeni publicznych	szt.	Powierzchnia zagospodarowanych przestrzeni publicznych	ha	Wzrost atrakcyjności przestrzeni gminy	% mieszkańców pozytywnie oceniających przestrzeń (ankieta)
		Liczba odnowionych obiektów zabytkowych	szt.	Liczba użytkowników / odwiedzających	osoby	Wzrost wykorzystania dziedzictwa kulturowego	liczba wydarzeń związanych z dziedzictwem kulturowym obszaru / rok
		Liczba miejsc wyposażonych w infrastrukturę turystyczną lub rekreacyjną	szt.	Liczba użytkowników infrastruktury	osoby	Rozwój funkcji rekreacyjnych i turystycznych	liczba turystów odwiedzających obszar gminy/ rok

Tabela 16. Wskaźniki realizacji działań dla celu strategicznego II

Cel operacyjny	Oczekiwany rezultat	Wskaźnik produktu	Jednostka	Wskaźnik rezultatu	Jednostka	Wskaźnik oddziaływania	Jednostka
II.1. Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy	Wzrost aktywności gospodarczej	Liczba działań wspierających przedsiębiorczość	szt.	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów	szt.	Wzrost przedsiębiorczości	liczba podmiotów REGON / 10 tys. mieszkańców
		Liczba działań promujących obszar gminy inwestycyjnie	szt.	Liczba nowych miejsc pracy	osoby	Poprawa sytuacji na rynku pracy	stopa bezrobocia %

II.2. Rozwój turystyki opartej na walorach przyrodniczych i dziedzictwie kulturowym	Zwiększenie znaczenia turystyki w gospodarce lokalnej	Liczba przedsięwzięć promujących turystykę	szt.	Liczba podmiotów turystycznych	szt.	Wzrost ruchu turystycznego	liczba turystów odwiedzających obszar gminy/ rok
		Liczba nowych produktów turystycznych	szt.	Liczba korzystających z oferty turystycznej	osoby	Wzrost dochodów z turystyki	zł / rok
II.3. Wspieranie nowoczesnego i zrównoważonego rolnictwa	Dywersyfikacja i modernizacja rolnictwa	Liczba gospodarstw objętych wsparciem	szt.	Powierzchnia użytków ekologicznych	ha	Zwiększenie udziału rolnictwa zrównoważonego	% użytków ekologicznych
		Liczba inicjatyw dotyczących produktów lokalnych	szt.	Liczba produktów lokalnych	szt.	Wzmocnienie lokalnych łańcuchów wartości	liczba producentów lokalnych

Tabela 17. Wskaźniki realizacji działań dla celu strategicznego III

Cel operacyjny	Oczekiwany rezultat	Wskaźnik produktu	Jednostka	Wskaźnik rezultatu	Jednostka	Wskaźnik oddziaływania	Jednostka
III.1. Podnoszenie jakości usług społecznych	Poprawa dostępności usług społecznych	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów usług społecznych	szt.	Liczba użytkowników usług	osoby	Wzrost satysfakcji mieszkańców z usług społecznych	% odpowiedzi pozytywnych (ankieta)
III.2. Wzmacnianie aktywności społecznej, kulturalnej i sportowej	Zwiększenie aktywności mieszkańców	Liczba wydarzeń kulturalnych, sportowych i integracyjnych	szt./rok	Liczba uczestników wydarzeń	osoby	Wzrost integracji społecznej	% mieszkańców deklarujących udział w życiu społecznym gminy (ankieta)

		Liczba inicjatyw oddolnych i partnerskich	szt.	Liczba aktywnych organizacji i grup	szt.	Wzmocnienie kapitału społecznego	liczba inicjatyw / rok
III.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i niekorzystnym trendom demograficznym	Ograniczenie marginalizacji społecznej	Liczba działań na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem	szt.	Liczba uczestników działań	osoby	Spadek udziału osób korzystających z pomocy społecznej	% ludności korzystającej z pomocy społecznej
		Liczba inicjatyw adresowanych do seniorów i rodzin	szt.	Liczba beneficjentów	osoby	Poprawa jakości życia grup zagrożonych marginalizacją	% pozytywnych ocen (ankieta)

Przedstawiony zestaw wskaźników stanowi narzędzie monitorowania i oceny realizacji Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia w przyjętym horyzoncie czasowym do 2034 roku. Wskaźniki zostały dobrane w sposób umożliwiający bieżące śledzenie postępów realizacji celów strategicznych i operacyjnych oraz ocenę skuteczności podejmowanych działań w sferze przestrzennej, gospodarczej i społecznej. Zastosowany podział na wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania pozwala na kompleksową ocenę zarówno bezpośrednich efektów realizowanych przedsięwzięć, jak i ich długofalowego wpływu na rozwój gminy. Ostateczne wartości bazowe i docelowe wskaźników zostaną określone na etapie wdrażania Strategii oraz w toku jej monitorowania i ewaluacji, z uwzględnieniem możliwości finansowych Gminy Tokarnia oraz wyników konsultacji z interesariuszami.

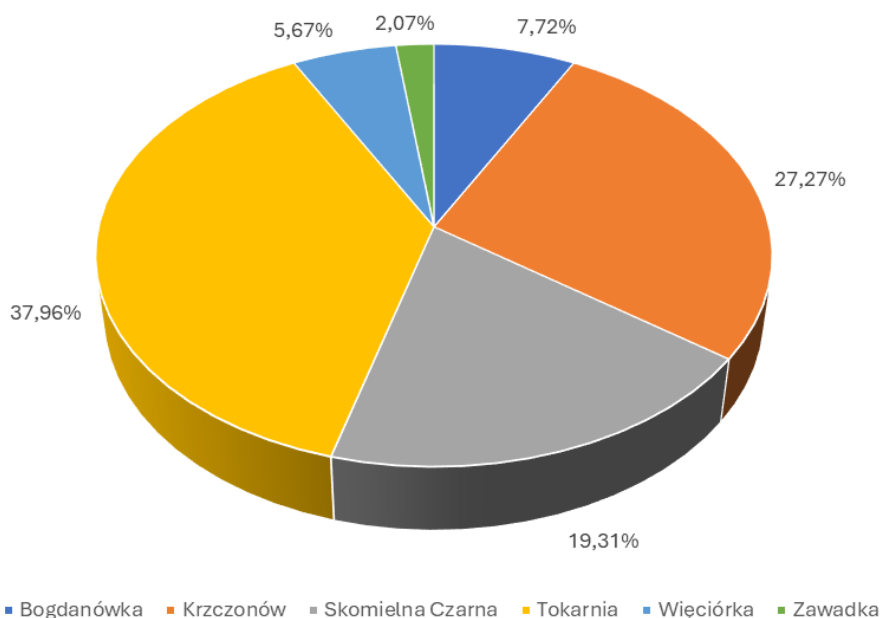

5. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

5.1. Struktura sieci osadniczej Gminy Tokarnia wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych

Gmina Tokarnia charakteryzuje się strukturą osadniczą typową dla gmin pogórskich, do której cech należą między innymi rozproszona zabudowa, ograniczenia wynikające z rzeźby terenu oraz duży udział terenów rolnych i leśnych, przy jednoczesnym zróżnicowaniu liczby mieszkańców pomiędzy poszczególnymi sołectwami. Największym ośrodkiem koncentracji ludności jest miejscowość Tokarnia, zamieszkiwana przez około 38% ludności gminy. Drugim pod względem liczby mieszkańców sołectwem jest Krzczonów, a trzecim Skomielna Czarna. Łącznie, w trzech najludniejszych miejscowościach gminy w 2025 roku mieszkało 7 530 osób, co stanowiło 84,5% ludności. Pozostałe miejscowości: Bogdanówka, Więciórka oraz Zawadka mają wyraźnie mniejszy udział w strukturze demograficznej gminy i cechują się bardziej rozproszonym charakterem osadnictwa.

Wykres 2. Udział liczby mieszkańców poszczególnych miejscowości Gminy Tokarnia w liczbie ludności gminy ogółem w 2025 roku

Źródło: Opracowano na podstawie danych Urzędu Gminy Tokarnia

Pomimo wyraźnej dominacji Tokarni jako największego sołectwa pod względem liczby mieszkańców, struktura demograficzna Gminy Tokarnia nie ma charakteru jednośrodkowego. Znaczący udział Krzczonowa i Skomielnej Czarnej w liczbie

ludności gminy powoduje, że układ osadniczy Gminy Tokarnia można określić jako w pewnym stopniu policentryczny, z trzema lokalnymi ośrodkami koncentracji ludności, pełniącymi funkcje mieszkaniowe oraz usługowe w skali lokalnej.

Rozpatrując demografię Gminy Tokarnia w ujęciu przestrzennym, należy uwzględnić specyfikę jej ukształtowania terenu oraz historycznie ukształtowany, rozproszony charakter zabudowy. Osadnictwo rozwijało się głównie wzdłuż dolin potoków oraz lokalnych ciągów komunikacyjnych, co skutkuje liniowym układem zabudowy i rozproszeniem przysiółków. Warunki topograficzne, w tym górzyste ukształtowanie terenu oraz występowanie barier naturalnych, wpływają na ograniczoną dostępność przestrzenną części obszarów oraz utrudniają koncentrację zabudowy.

Miejscowość Tokarnia pełni funkcję podstawowego ośrodka koncentracji funkcji pozamieszkaniowych, w tym gospodarczych, administracyjnych, edukacyjnych, społecznych i kulturalnych. W Tokarni zlokalizowana jest znaczna część infrastruktury oraz obiektów użyteczności publicznej, z których korzystają mieszkańcy całej gminy. Miejscowości Krzczonów i Skomielna Czarna pełnią funkcje uzupełniające jako lokalne centra życia społecznego i gospodarczego, zapewniające mieszkańcom dostęp do podstawowych usług oraz infrastruktury społecznej. Pozostałe sołectwa mają przede wszystkim charakter mieszkaniowo-rolniczy, a ich rozwój powinien być dostosowany do lokalnych uwarunkowań przestrzennych, demograficznych i środowiskowych.

Struktura demograficzna i przestrzenna Gminy Tokarnia wskazuje na konieczność prowadzenia zrównoważonej polityki rozwoju wszystkich sołectw, dostosowanej do ich rzeczywistych potrzeb, skali oraz potencjału. Zapewnienie mieszkańcom dostępu do podstawowych usług, infrastruktury społecznej, oferty kulturalnej i edukacyjnej oraz możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego ma kluczowe znaczenie dla utrzymania wysokiej jakości życia i spójności społecznej gminy. Zrównoważony rozwój demograficzny Gminy Tokarnia powinien opierać się na utrzymaniu i wzmacnianiu policentrycznego układu osadniczego, przeciwdziałaniu marginalizacji najmniejszych sołectw oraz dostosowywaniu działań rozwojowych do rozmieszczenia ludności i lokalnych potrzeb. Rozwój poszczególnych miejscowości powinien opierać się na racjonalnym wykorzystaniu lokalnych zasobów, walorów i uwarunkowań przestrzennych, z poszanowaniem środowiska naturalnego oraz tożsamości kulturowej obszaru.

Gmina Tokarnia położona jest w południowej części województwa małopolskiego, na pograniczu Beskidu Makowskiego i Beskidu Wyspowego. Jej struktura osadnicza ukształtowana została w ścisłym związku z warunkami naturalnymi,

w szczególności z rzeźbą terenu, układem dolin rzecznych oraz historycznymi formami zagospodarowania przestrzeni. Układ zabudowy ma charakter rozproszony, typowy dla obszarów górskich i podgórszych, z wyraźną koncentracją osadnictwa w dolinach i na łagodniejszych stokach.

W skład gminy wchodzi sześć sołectw:

- Bogdanówka - sołectwo o charakterze rolniczo-osadniczym, położone w południowo-zachodniej części gminy, na obszarze łagodnych wzgórz Beskidu Makowskiego. Cechuje się tradycyjną zabudową, silnymi tradycjami kultury kliszczackiej oraz harmonijnym powiązaniem użytkowania rolniczego z walorami krajobrazowymi.
- Krzczonów - jedno z największych i najbardziej zaludnionych sołectw gminy, zlokalizowane w dolinie rzeki Krzczonówki. Charakteryzuje się stosunkowo zwartą zabudową, rozwijającą się funkcją mieszkaniową oraz zapleczem usługowym i turystycznym. Miejscowość odgrywa istotną rolę kulturową w skali gminy.
- Skomielna Czarna - wieś o rozproszonej strukturze zabudowy, położona na obszarze o dużym udziale terenów leśnych i użytków zielonych. Wyróżnia się wysokimi walorami krajobrazowymi oraz potencjałem dla rozwoju turystyki i agroturystyki.
- Tokarnia - główny ośrodek funkcjonalny gminy, pełniący istotne funkcje administracyjne, edukacyjne i usługowe. Skupia znaczną część infrastruktury publicznej i stanowi ważny punkt koncentracji działalności społeczno-gospodarczej w skali całej gminy.
- Więciórka - sołectwo o stosunkowo zwartym układzie przestrzennym, położone w centralnej części gminy. Dominują tu funkcje mieszkaniowe i rolnicze, a ukształtowanie terenu sprzyja dalszemu rozwojowi osadnictwa o charakterze jednorodzinym.
- Zawadka - miejscowość położona w południowo-wschodniej części gminy, na obszarze górskim o wysokich walorach krajobrazowych. Charakteryzuje się rozproszoną zabudową oraz dużym udziałem terenów leśnych, co stwarza dogodne warunki dla rozwoju turystyki pieszej i agroturystyki.

Miejscowość Tokarnia stanowi miejsce koncentracji funkcji administracyjnych, gospodarczych i społecznych. Zlokalizowana jest na jej terenie siedziba władz gminy oraz znaczna część infrastruktury publicznej o znaczeniu ponadlokalnym, z której

korzystają mieszkańcy całego obszaru. Tokarnia skupia znaczną część funkcji publicznych i usługowych o znaczeniu ponadlokalnym w skali gminy. Jednocześnie struktura osadnicza Gminy Tokarnia wykazuje pewien stopień policentryczności z uwagi na fakt, iż miejscowości Krzczonów i Skomielna Czarna, stanowią ważne lokalne ośrodki życia społecznego i gospodarczego, wyposażone w podstawową infrastrukturę i usługi na potrzeby mieszkańców. Sprzyja to zachowaniu równowagi przestrzennej oraz ogranicza nadmierną koncentrację funkcji w jednym miejscu, umożliwiając rozwój poszczególnych miejscowości w oparciu o ich indywidualne uwarunkowania i potencjał, przy jednoczesnym zachowaniu spójności funkcjonalnej całej gminy.

Układ przestrzenny osadnictwa w Gminie Tokarnia jest silnie determinowany przez ukształtowanie terenu. Wysokości bezwzględne wahają się od około 360 m n.p.m. w dolinie rzeki Krzczonówki do ponad 860 m n.p.m. na najwyższych wzniesieniach, takich jak Koskowa Góra, Zębalowa, Kotoń i Parszywka. Grzbiety górskie oraz strome zbocza stanowią naturalne bariery dla rozwoju zabudowy i infrastruktury, powodując koncentrację osadnictwa w obniżeniach terenu oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.

Dolina rzeki Krzczonówki stanowi kluczowy element struktury osadniczej gminy i jednocześnie jej główną oś funkcjonalno-przestrzenną. W jej obrębie skupia się większość zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej, a także infrastruktura techniczna i komunikacyjna. Korzystniejsze warunki topograficzne i hydrologiczne sprzyjały historycznemu rozwojowi osadnictwa właśnie w tym obszarze, co do dziś znajduje odzwierciedlenie w strukturze przestrzennej gminy. Dolina Krzczonówki pełni również funkcję integrującą poszczególne sołectwa, umożliwiając zachowanie względnie spójnego układu funkcjonalnego, mimo górzystego charakteru otoczenia.

Zabudowa mieszkaniowa w gminie ma w dużej mierze charakter liniowy i pasmowy, rozwijający się wzdłuż dróg lokalnych oraz cieków wodnych. W wyższych partiach stoków występuje zabudowa rozproszona, często o charakterze zagrodowym lub rekreacyjnym, której rozwój jest ograniczony zarówno przez warunki terenowe, jak i dostępność infrastruktury technicznej. Znaczny udział terenów leśnych oraz obszarów o dużym nachyleniu stoków powoduje, że możliwości dalszej ekspansji osadnictwa są przestrzennie zróżnicowane i wymagają prowadzenia świadomej, zrównoważonej polityki przestrzennej.

Elementy struktury osadniczej Gminy Tokarnia tworzą układ wykazujący cechy policentryczne, w którym kilka sołectw pełni funkcje pozamieszkalne, a Tokarnia stanowi jeden z głównych ośrodków koncentracji funkcji administracyjnych,

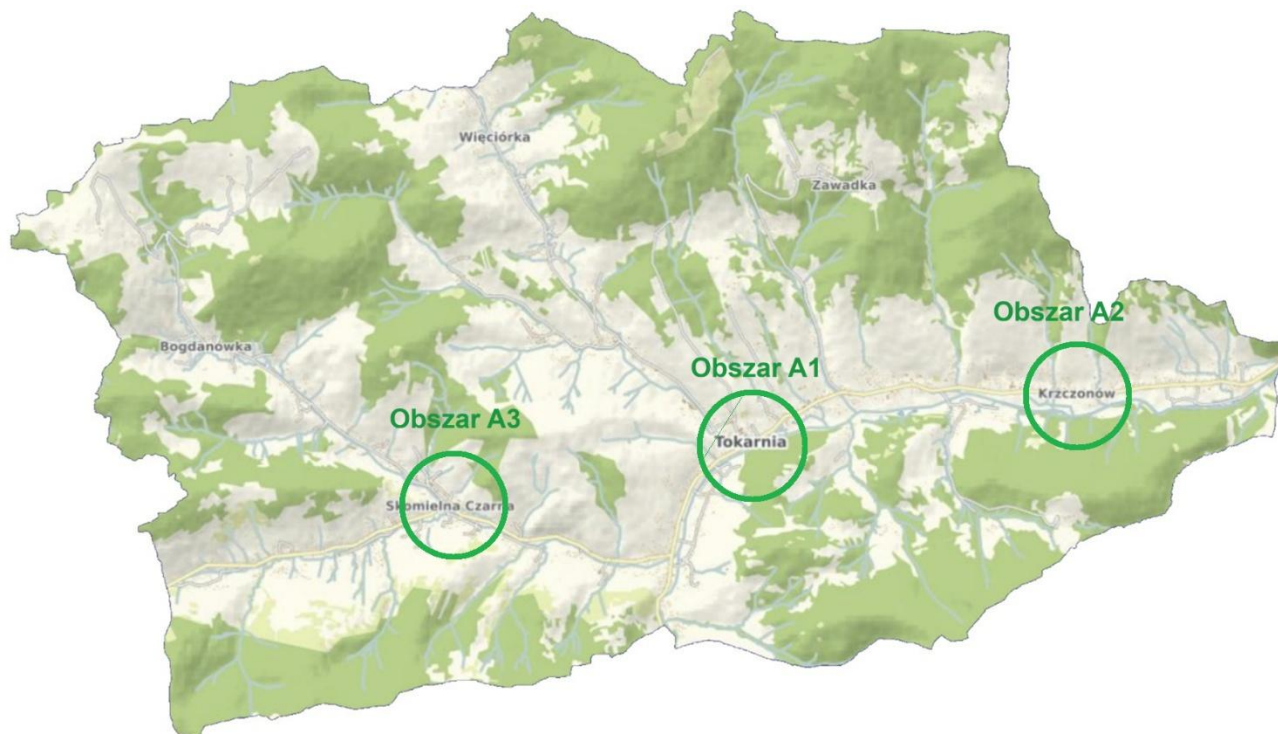

gospodarczych, społecznych i usługowych. Poszczególne miejscowości, zachowując własną tożsamość przestrzenną i funkcjonalną, pełnią zróżnicowane role, dostosowane do lokalnych uwarunkowań przestrzennych i środowiskowych. Taki model sprzyja zachowaniu walorów krajobrazowych oraz ładu przestrzennego, jednak jednocześnie wymaga świadomego wzmacniania powiązań funkcjonalnych pomiędzy sołectwami, w szczególności w zakresie dostępności usług publicznych, infrastruktury technicznej i oferty społecznej. W rozwoju gminy kluczowe znaczenie będzie miało dostosowywanie struktury osadniczej do rzeczywistych potrzeb demograficznych, społecznych i gospodarczych, przy jednoczesnym poszanowaniu ograniczeń wynikających z ukształtowania terenu oraz wartości przyrodniczo-krajobrazowych.

Uwarunkowania przestrzenne i funkcjonalne Gminy Tokarnia wskazują na konieczność prowadzenia polityki rozwoju w sposób, który łączy ochronę walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego z poprawą jakości życia mieszkańców oraz wzmacnianiem lokalnej gospodarki. Struktura osadnicza gminy ma charakter policentryczny, co oznacza, że funkcje pozamieszkaniowe (publiczne i usługowe) są rozmieszczone w kilku ośrodkach, a nie w jednym dominującym centrum. Jednocześnie podstawowe powiązania przestrzenne i infrastrukturalne poszczególnych części gminy koncentrują się wzdłuż doliny rzeki Krzczonówki, która pełni rolę głównej osi osadniczej i komunikacyjnej, integrującej poszczególne sołectwa mimo górzystego ukształtowania terenu.

Bazując na istniejącym układzie funkcjonalno-przestrzennym gminy oraz rozmieszczeniu infrastruktury społecznej i technicznej, wyznaczono obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju, które cechują się wielofunkcyjnością i istotnym wpływem na procesy społeczno-gospodarcze. Są to obszary:

- A1 - Tokarnia (obszar administracyjno-usługowy i wiodący ośrodek funkcji publicznych w skali gminy),
- A2 - Krzczonów (ośrodek o silnych funkcjach edukacyjno-społecznych, mieszkaniowych i usługowych, wspierający równomierny dostęp do usług),
- A3 - Skomielna Czarna (ośrodek o znaczeniu lokalnym w układzie osadniczym, istotny dla spójności terytorialnej gminy, z potencjałem turystyczno-rekreacyjnym i funkcjami społecznymi).

Rysunek 1. Położenie obszarów o kluczowych funkcjach dla rozwoju gminy

Źródło: opracowano na podstawie: <https://tokarnia.geoportal-krajowy.pl>

Wyznaczone obszary pełnią rolę centrów funkcjonalnych, czyli miejsc, w których kumulują się usługi publiczne, aktywność społeczna, infrastruktura oraz lokalne inicjatywy rozwojowe. Jednocześnie, z uwagi na kształtowanie się zabudowy oraz ograniczenia terenowe i środowiskowe, ich rozwój powinien odbywać się w sposób racjonalny i dostosowany do realnych potrzeb mieszkańców, bez nadmiernego rozpraszania funkcji i infrastruktury w obszarach o trudnych warunkach terenowych.

Obszar A1 - Tokarnia

Tokarnia jest siedzibą władz gminy i zarazem najważniejszym ośrodkiem koncentracji funkcji administracyjnych oraz ponadlokalnych usług publicznych w skali Gminy Tokarnia. Znajdują się tu kluczowe instytucje obsługujące mieszkańców całego obszaru gminy, w tym Urząd Gminy Tokarnia oraz istotna część infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej, sportowej i usługowej. W Tokarni zlokalizowane są także obiekty służące aktywności mieszkańców oraz zaplecze gospodarcze, usługowe i handlowe.

Istotnym atutem Tokarni jest położenie przy głównych powiązaniach drogowych o znaczeniu lokalnym (w tym przy trasach łączących poszczególne sołectwa gminy i zapewniających dojazd do gmin sąsiednich), co sprzyja pełnieniu funkcji gospodarczych, obsługowych i administracyjnych. Jednocześnie należy podkreślić, że Tokarnia nie jest jedynym ośrodkiem zaspokajania potrzeb mieszkańców. Z uwagi na policentryczny charakter gminy oraz specyficzne warunki terenowe, utrzymywanie i wzmacnianie funkcji publicznych także w innych sołectwach jest istotne dla dostępności usług i jakości życia.

W perspektywie rozwoju strategicznego obszar A1 powinien być wzmacniany jako kluczowy węzeł administracyjny i usługowy gminy, a jednocześnie jako przestrzeń wysokiej jakości: estetyczna, bezpieczna i przyjazna mieszkańcom, stanowiąca wizytówkę gminy oraz miejsce integracji społecznej.

Obszar A2 - Krzczonów

Krzczoneń jest jednym z największych sołectw w gminie i pełni rolę ważnego ośrodka funkcji pozamieszkaniowych, szczególnie w zakresie infrastruktury edukacyjnej oraz usług podstawowych. Jest to obszar o wyraźnie ukształtowanych funkcjach mieszkaniowych, społecznych i usługowych, stanowiący istotny punkt odniesienia dla mieszkańców tej części gminy.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej Krzczonów pełni rolę wzmacniającą policentryczny układ gminy: ogranicza koncentrację wszystkich usług w jednym miejscu i wspiera równomierny dostęp do edukacji, usług społecznych i aktywności lokalnej. W obszarze znajdują się instytucje i obiekty, które generują codzienne potrzeby dojazdowe mieszkańców, a zarazem pozwalają na ich częściowe zaspokajanie w skali lokalnej, bez konieczności przemieszczania się do Tokarni lub poza gminę.

W dalszym rozwoju Krzczonów może pełnić rolę stabilnego ośrodka usług lokalnych i społecznych, a kierunki działań powinny koncentrować się na podnoszeniu jakości infrastruktury, bezpieczeństwa ruchu lokalnego oraz uzupełnianiu oferty społecznej i rekreacyjnej, adekwatnie do potrzeb mieszkańców oraz potencjału przestrzennego miejscowości.

Obszar A3 – Skomialna Czarna

Skomialna Czarna jest sołectwem o rozproszonej strukturze osadniczej i silnym powiązaniu z krajobrazem górskim oraz terenami leśnymi. W układzie funkcjonalnym gminy pełni rolę lokalnego ośrodka, który, przy jednoczesnych ograniczeniach wynikających z ukształtowania terenu, powinien zachować dostęp do podstawowych funkcji społecznych i integracyjnych.

Znaczenie obszaru A3 wynika z dwóch uwarunkowań. Po pierwsze, obecność infrastruktury społecznej pozwala utrzymywać spójność społeczną i zapewniać podstawową obsługę mieszkańców w miejscu zamieszkania. Po drugie, Skomialna Czarna posiada potencjał związany z walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi, który, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju, może stanowić podstawę wzmocnienia funkcji rekreacyjnych i turystycznych, szczególnie w formule turystyki krajoznawczej, weekendowej i rodzinnej.

W perspektywie strategicznej obszar A3 powinien być rozwijany w sposób odpowiadający jego skali i uwarunkowaniom: poprzez wzmocnienie dostępności podstawowych usług, poprawę jakości przestrzeni wspólnej oraz wykorzystanie walorów środowiskowych i kulturowych jako elementu budowania atrakcyjności gminy, bez presji nadmiernej urbanizacji i nadmiernego obciążania terenów wrażliwych przyrodniczo.

Istotnym elementem wyznaczonych obszarów kluczowych jest rozmieszczenie infrastruktury społecznej, która w Gminie Tokarnia została ukształtowana w sposób odpowiadający policentrycznej strukturze osadniczej oraz warunkom terenowym. Infrastruktura ta pełni nie tylko funkcje usługowe, lecz także integracyjne i kulturotwórcze, stanowiąc podstawę lokalnej aktywności społecznej i budowania więzi wspólnotowych.

W obszarze A1 - Tokarnia skoncentrowana jest największa liczba obiektów infrastruktury społecznej o znaczeniu ponadlokalnym w skali gminy. Znajdują się tu główne zespoły oświatowe, w tym szkoły podstawowe oraz przedszkole publiczne, a także instytucje administracyjne i usługowe, takie jak Urząd Gminy. Tokarnia pełni również funkcję wiodącego ośrodka w zakresie usług zdrowotnych, kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych, co wzmocnia jej rolę jako miejsca codziennej obsługi mieszkańców całej gminy. Zlokalizowane tu zespoły sportowo-rekreacyjne w dolinie

Krzczoneńki oraz obiekty towarzyszące szkołom tworzą ważną przestrzeń aktywności fizycznej i integracji międzypokoleniowej.

Krzczoneń (obszar A2) pełni rolę drugiego, istotnego ośrodka infrastruktury społecznej, szczególnie w zakresie edukacji, usług zdrowotnych i działalności społecznej. Funkcjonujący tu zespół oświatowy wraz z przedszkolem samorządowym obsługują nie tylko mieszkańców samego sołectwa, lecz także części sąsiednich miejscowości, co wzmacnia rolę Krzczoneń jako lokalnego centrum usługowego. Obecność przychodni lekarskiej oraz aktywnie działającej jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej dodatkowo zwiększa znaczenie tej miejscowości w strukturze funkcjonalnej gminy.

Skomielna Czarna (obszar A3), mimo bardziej rozproszonej zabudowy i trudniejszych uwarunkowań przestrzennych, również pełni ważne funkcje społeczne i kulturowe. Zlokalizowane tu obiekty edukacyjne, muzeum oraz jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej stanowią istotne punkty koncentracji życia lokalnego. Szczególne znaczenie ma tu dziedzictwo kultury kliszczackiej, które w połączeniu z walorami krajobrazowymi wzmacnia potencjał społeczno-kulturowy i turystyczny tej części gminy.

Na terenie wszystkich sołectw Gminy Tokarnia funkcjonują jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, które poza podstawową funkcją zapewnienia bezpieczeństwa pełnią rolę lokalnych centrów aktywności społecznej. Siedziby OSP wykorzystywane są często jako miejsca spotkań mieszkańców, organizacji wydarzeń kulturalnych, zebrań wiejskich oraz inicjatyw integracyjnych, co ma szczególne znaczenie w gminie o rozproszonej zabudowie i silnych lokalnych tożsamościach.

Tak ukształtowany układ infrastruktury społecznej sprzyja zachowaniu dostępności podstawowych usług w skali lokalnej, ogranicza konieczność codziennych dojazdów do jednego ośrodka oraz wzmacnia spójność społeczną gminy. W dalszym rozwoju kluczowe znaczenie będzie miało nie tylko utrzymanie istniejących funkcji, lecz także ich jakościowe wzmacnianie, modernizacja obiektów oraz dostosowanie oferty do zmieniających się potrzeb demograficznych i społecznych mieszkańców.

Poza obszarami o kluczowych funkcjach dla rozwoju gminy, obejmującymi miejscowości Tokarnia, Krzczoneń i Skomielna Czarna, w strukturze funkcjonalno-przestrzennej Gminy Tokarnia wyróżnia się także pozostałe obszary, które pełnią funkcje uzupełniające wobec głównych ośrodków rozwoju. Są to obszary o mniejszej skali koncentracji funkcji pozamieszaniowych, jednak istotne z punktu widzenia spójności

osadniczej, dostępności usług podstawowych oraz zachowania lokalnej tożsamości i walorów krajobrazowych.

W tej grupie wyodrębniono następujące typy obszarów:

- B – obszary uzupełniające względem obszarów kluczowych, pełniące lokalne funkcje społeczne i usługowe,
- C1 i C2 – obszary o dominującej funkcji mieszkaniowej i rolniczej, o ograniczonym zakresie infrastruktury publicznej.

Obszar B - Bogdanówka

Bogdanówka została zakwalifikowana jako obszar typu B, pełniący funkcje uzupełniające wobec obszarów kluczowych gminy. Miejscowość posiada rozwiniętą infrastrukturę społeczną w skali lokalnej, w tym szkołę podstawową oraz siedzibę Ochotniczej Straży Pożarnej, która pełni również funkcję integracyjną i kulturalną. Dzięki temu Bogdanówka stanowi lokalny ośrodek obsługi społecznej dla swoich mieszkańców, ograniczając konieczność codziennych dojazdów do większych miejscowości.

Jednocześnie miejscowość zachowuje wyraźny charakter mieszkaniowo-rolniczy, z zabudową dostosowaną do uwarunkowań terenowych i krajobrazowych. Polityka przestrzenna wobec obszaru typu B zakłada dalsze wzmocnienie funkcji społecznych i integracyjnych Bogdanówki, przy jednoczesnym zachowaniu jej skali, tradycyjnego charakteru oraz wysokich walorów krajobrazowych.

Obszar C – Więciórka i Zawadka

Więciórka (C1) oraz Zawadka (C2) zostały zakwalifikowane jako obszary typu C, o dominującej funkcji mieszkaniowej i rolniczej. Są to miejscowości o rozproszonej strukturze zabudowy, silnie uwarunkowanej rzeźbą terenu oraz znacznym udziałem terenów rolnych i leśnych. Zakres infrastruktury publicznej w tych miejscowościach jest ograniczony i koncentruje się przede wszystkim wokół siedzib Ochotniczych Straży Pożarnych, które pełnią funkcje bezpieczeństwa oraz lokalnych centrów aktywności społecznej.

Obszary typu C charakteryzują się wysokimi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi oraz spokojnym, podgórskim charakterem, sprzyjającym rozwojowi

funkcji mieszkaniowych, rolniczych oraz uzupełniających form aktywności, takich jak agroturystyka czy rekreacja indywidualna. Polityka rozwoju wobec tych obszarów zakłada przede wszystkim:

- zachowanie istniejącego charakteru osadniczego i krajobrazowego,
- poprawę jakości życia mieszkańców poprzez stopniowe uzupełnianie infrastruktury technicznej,
- wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych realizowanych wokół OSP,
- unikanie lokalizacji funkcji uciążliwych i nadmiernej presji inwestycyjnej.

Tak określone obszary typu B oraz C uzupełniają strukturę funkcjonalno-przestrzenną Gminy Tokarnia, wzmacniając jej policentryczny charakter i umożliwiając prowadzenie zróżnicowanej, dostosowanej do lokalnych uwarunkowań polityki rozwoju przestrzennego.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Tokarnia kształtuje się w ścisłym powiązaniu z uwarunkowaniami przyrodniczymi, historycznymi i osadniczymi oraz z przebiegiem głównych ciągów komunikacyjnych. Górzysty charakter terenu, rozbudowany system dolin rzecznych, wysoki udział terenów leśnych i rolnych oraz rozproszona zabudowa determinują sposób zagospodarowania przestrzeni oraz rozmieszczenie funkcji społecznych, gospodarczych i infrastrukturalnych.

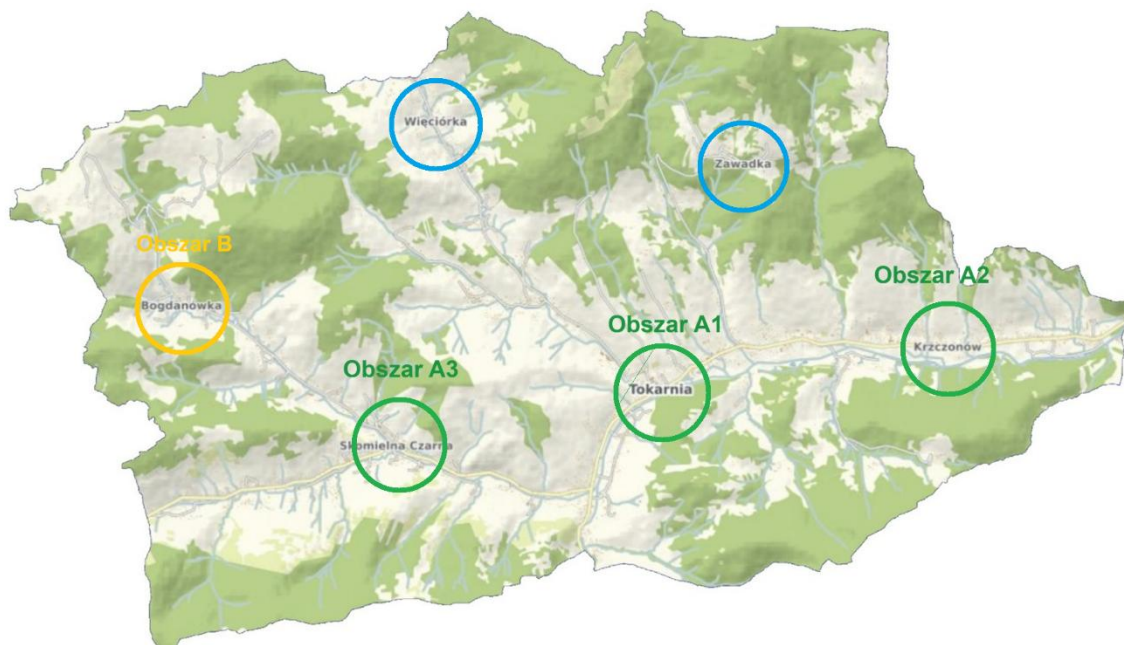
Model struktury przestrzennej gminy ma charakter wykazujący cechu policentryczności, oparty na kilku miejscowościach pełniących zróżnicowane, lecz komplementarne funkcje. Układ ten sprzyja zachowaniu równowagi pomiędzy koncentracją usług i infrastruktury a dostępnością podstawowych funkcji w skali lokalnej, co ma szczególne znaczenie w warunkach gminy o zróżnicowanej rzeźbie terenu i ograniczonej dostępności komunikacyjnej.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej Gminy Tokarnia wyróżniono:

- obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju gminy (A),
- obszary uzupełniające względem obszarów kluczowych (B),
- obszary o dominującej funkcji mieszkaniowej i rolniczej (C).

Rysunek 2. Model przestrzenny gminy

- Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju gminy
- Obszary o funkcjach uzupełniających względem obszarów kluczowych
- Obszary o dominującej funkcji mieszkaniowej i rolniczej

Źródło: opracowano na podstawie: <https://tokarnia.geoportal-krajowy.pl>

Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju gminy (A)

Obszary typu A obejmują miejscowości Tokarnia, Krzczonów oraz Skomielna Czarna, które pełnią wiodące funkcje administracyjne, społeczne, usługowe i gospodarcze w skali gminy.

Tokarnia, jako siedziba władz gminnych, stanowi główny ośrodek koncentracji funkcji administracyjnych, edukacyjnych, zdrowotnych i usługowych. Krzczonów i Skomielna Czarna pełnią natomiast rolę silnych lokalnych centrów obsługi mieszkańców, zapewniając dostęp do infrastruktury społecznej, usług publicznych oraz zaplecza rekreacyjnego i kulturalnego. Wspólnie tworzą one sieć powiązanych funkcjonalnie ośrodków, odpowiadającą na potrzeby mieszkańców całego obszaru gminy.

Obszary uzupełniające (B)

Obszar typu B obejmuje miejscowość Bogdanówka, która pełni istotne funkcje społeczne w skali lokalnej. Obecność szkoły podstawowej oraz aktywnie działającej jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej sprawia, że miejscowość ta stanowi ważny punkt integracji społecznej i lokalnej aktywności. Funkcje te uzupełniają system usług świadczonych w obszarach kluczowych, jednocześnie wzmacniając spójność przestrzenną i społeczną gminy.

Obszary o dominującej funkcji mieszkaniowej i rolniczej (C)

Obszary typu C obejmują miejscowości Więciórka i Zawadka, które charakteryzują się rozproszoną zabudową, przewagą funkcji mieszkaniowych i rolniczych oraz wysokimi walorami krajobrazowymi. Zakres infrastruktury publicznej w tych obszarach jest ograniczony, jednak funkcjonujące jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych pełnią ważną rolę w zakresie bezpieczeństwa oraz integracji lokalnej społeczności.

Polityka przestrzenna wobec obszarów typu C zakłada zachowanie ich tradycyjnego charakteru, ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz stopniowe podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury technicznej i poprawę dostępności usług podstawowych.

Całość struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Tokarnia opiera się na zrównoważonym rozwoju, zakładającym racjonalne wykorzystanie przestrzeni, ochronę środowiska naturalnego oraz dostosowanie skali inwestycji do rzeczywistych potrzeb demograficznych i społecznych. Kluczowym elementem tego modelu jest wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi obszarami oraz rozwój infrastruktury umożliwiającej sprawne funkcjonowanie policentrycznego układu osadniczego. Przyjęta struktura sprzyja zachowaniu wysokiej jakości krajobrazu, ogranicza presję urbanizacyjną na tereny cenne przyrodniczo oraz umożliwia równomierny rozwój gminy, uwzględniający zarówno potrzeby mieszkańców, jak i potencjał gospodarczy oraz turystyczny obszaru.

5.2. System powiązań przyrodniczych

Gmina Tokarnia położona jest na pograniczu Beskidu Makowskiego i Beskidu Wyspowego, na obszarze o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych. Ukształtowanie terenu jest silnie zróżnicowane, dominują grzbiety i stoki górskie oraz doliny potoków, w tym dolina Krzczonówki, która stanowi naturalną oś przestrzenną gminy. Krajobraz ma charakter typowo podgórski: w wyższych partiach przeważają kompleksy leśne, natomiast w dolinach i na łagodniejszych stokach występują tereny rolnicze i osadnicze. Takie uwarunkowania sprzyjają rozwojowi turystyki aktywnej i rekreacji, a jednocześnie ograniczają możliwość intensywnej zabudowy w wielu fragmentach gminy. Istotnym elementem dziedzictwa przyrodniczego są zasoby leśne oraz powiązania ekologiczne, które wzmacniają funkcję gminy jako obszaru o wysokim potencjale krajobrazowym i przyrodniczym.

Na terenie Gminy Tokarnia nie występują obszarowe formy ochrony przyrody, takie jak parki krajobrazowe, rezerваты czy obszary sieci Natura 2000 obejmujące znaczną powierzchnię gminy. Minimalny udział powierzchniowy form ochrony przyrody w granicach administracyjnych gminy (rzędu ok. 0,2–0,3 ha) wynika z drobnych wycinków zasięgu form ochrony zewnętrznych, którymi są fragmenty obszarów o charakterze chronionego krajobrazu położone bezpośrednio przy granicy gminy. Ponadto na terenie gminy zidentyfikowano 12 pomników przyrody ożywionej i nieożywionej, które stanowią punktowe formy ochrony przyrody o wartości przyrodniczej i krajobrazowej. Brak dużych obszarowych form ochrony przyrody oznacza, że polityka przestrzenna gminy oraz planowanie inwestycyjne mogą być realizowane w większej skali, jednak z uwagi na fakt, iż walory przyrodniczo-krajobrazowe należą do głównych atutów obszaru, zachowanie tych walorów oraz różnorodności biologicznej wymaga świadomego uwzględniania lokalnych zasobów w procesie rozwojowym oraz konieczności prowadzenia tego procesu w sposób uwzględniający cele środowiskowe.

5.3. Główne korytarze i elementy sieci transportowych, w tym pieszych i rowerowych

Układ transportowy Gminy Tokarnia ma charakter lokalny i ponadlokalny, ukształtowany przez uwarunkowania przyrodnicze, w szczególności górzystą rzeźbę terenu oraz dolinowy układ osadnictwa. Brak dróg krajowych i wojewódzkich na terenie gminy powoduje, że podstawę systemu komunikacyjnego stanowią drogi powiatowe

i gminne, zapewniające powiązania wewnętrzne oraz dostęp do zewnętrznych korytarzy transportowych.

Główny korytarz transportowy gminy tworzy ciąg drogowy oparty na drodze powiatowej nr K1685 (Pcim – Tokarnia – Jordanów), przebiegający przez centralną część gminy, w tym miejscowość Tokarnia. Stanowi on podstawową oś komunikacyjną oraz główny element integrujący przestrzeń gminy. Korytarz ten zapewnia dostęp do najważniejszych powiązań zewnętrznych, w szczególności do drogi krajowej nr 7 (drogi ekspresowej S7) oraz drogi krajowej nr 28, zlokalizowanych poza obszarem gminy. Wzdłuż tej osi koncentrują się również najważniejsze funkcje społeczne i usługowe, co wzmacnia jej znaczenie w strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

Uzupełnieniem głównego korytarza są pozostałe drogi powiatowe, pełniące funkcję powiązań międzysóteckich oraz zapewniające dostęp do obszarów peryferyjnych. Należą do nich w szczególności ciągi drogowe łączące Tokarnię z Więciórką i Trzebunią, Bogdanówką oraz Skomielną Czarną. Sieć ta tworzy układ promienisto-dolinowy, podporządkowany przebiegowi dolin rzecznych i potoków, co ogranicza możliwości tworzenia alternatywnych tras komunikacyjnych i wpływa na kierunki rozwoju przestrzennego.

Istotnym elementem systemu transportowego jest również rozbudowana sieć dróg gminnych i wewnętrznych, zapewniająca dostęp do rozproszonej zabudowy mieszkaniowej, terenów rolniczych oraz obszarów rekreacyjnych. Ze względu na zróżnicowane ukształtowanie terenu oraz charakter osadnictwa, drogi te często mają ograniczony standard techniczny i wymagają modernizacji, w szczególności w zakresie nawierzchni, odwodnienia oraz poprawy bezpieczeństwa użytkowników.

Transport zbiorowy na terenie gminy opiera się głównie na prywatnych przewoźnikach (linie busowe), zapewniających połączenia z ośrodkami zewnętrznymi, takimi jak Myślenice, Pcim czy Kraków. Dostępność transportu publicznego jest jednak ograniczona, zwłaszcza poza godzinami szczytu oraz w dni wolne od pracy, co wpływa na poziom dostępności komunikacyjnej mieszkańców.

Na obszarze gminy nie występuje infrastruktura kolejowa, co dodatkowo wzmacnia znaczenie transportu drogowego jako podstawowego środka przemieszczania się osób i towarów.

W zakresie infrastruktury pieszej i rowerowej system ten jest słabo rozwinięty i ma charakter fragmentaryczny. W wielu miejscowościach brakuje chodników, co wpływa na poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego. Jednocześnie gmina posiada

istotny potencjał rozwoju ruchu rowerowego i pieszego, wynikający z atrakcyjnych walorów krajobrazowych oraz istniejących szlaków turystycznych.

Układ transportowy Gminy Tokarnia, mimo ograniczeń wynikających z uwarunkowań terenowych, zapewnia podstawową spójność przestrzenną i funkcjonalną. Jego dalszy rozwój powinien zmierzać do poprawy dostępności komunikacyjnej, bezpieczeństwa oraz jakości powiązań wewnętrznych i zewnętrznych, przy jednoczesnym uwzględnieniu walorów środowiskowych i krajobrazowych gminy.

5.4. Główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej

Ukształtowanie terenu w znacznym stopniu determinuje przebieg infrastruktury liniowej. Drogi, sieci techniczne oraz zabudowa koncentrują się głównie w dolinach rzek i potoków, przede wszystkim w dolinie Krzczonówki, która pełni rolę głównej osi osadniczo-komunikacyjnej gminy. Taki układ sprzyja koncentracji infrastruktury technicznej i społecznej, ale jednocześnie ogranicza możliwość tworzenia alternatywnych tras komunikacyjnych i powoduje podatność układu na zakłócenia wynikające z warunków naturalnych, takich jak intensywne opady czy zagrożenia osuwiskowe.

System zaopatrzenia w wodę ma charakter rozproszony i oparty jest na lokalnych ujęciach oraz niewielkich sieciach wodociągowych, obsługujących poszczególne części gminy. Brak jednolitej, centralnej sieci wodociągowej powoduje, że powiązania infrastrukturalne w tym zakresie mają charakter lokalny i są silnie związane z uwarunkowaniami hydrogeologicznymi poszczególnych obszarów. Podobnie kształtuje się układ gospodarki ściekowej – sieć kanalizacji sanitarnej obejmuje jedynie część zabudowy, a znaczna liczba gospodarstw korzysta z indywidualnych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków. Funkcjonująca na terenie gminy oczyszczalnia ścieków w Tokarni stanowi kluczowy element systemu, jednak jej oddziaływanie przestrzenne jest ograniczone zasięgiem sieci kanalizacyjnej.

Obszar gminy jest w całości zelektryfikowany, a dostęp do sieci elektroenergetycznej oraz gazowej stanowi istotny element powiązań infrastrukturalnych, wpływający na warunki życia mieszkańców oraz możliwości rozwoju zabudowy mieszkaniowej i usługowej. Na terenie gminy nie funkcjonuje sieć ciepłownicza, a system zaopatrzenia w ciepło opiera się na indywidualnych źródłach energii, co ma istotne znaczenie zarówno dla jakości powietrza, jak i dla kierunków dalszych działań infrastrukturalnych i środowiskowych. Uzupełnieniem infrastruktury

technicznej jest rozwijająca się sieć telekomunikacyjna, w tym dostęp do Internetu, która sprzyja poprawie dostępności usług oraz ograniczaniu peryferyjności obszarów położonych poza głównymi osiami komunikacyjnymi.

Infrastruktura społeczna na terenie Gminy Tokarnia rozmieszczona jest w sposób odpowiadający jej strukturze osadniczej oraz zróżnicowanym potrzebom lokalnych społeczności. Tokarnia pełni istotną rolę jako miejsce koncentracji funkcji administracyjnych, edukacyjnych, zdrowotnych i usługowych o znaczeniu ogólnogminnym, jednak dostęp do podstawowych usług społecznych zapewniony jest również w pozostałych sołectwach. Taki układ sprzyja zachowaniu dostępności infrastruktury publicznej w skali lokalnej i ogranicza konieczność codziennych dojazdów mieszkańców do jednego ośrodka centralnego. Szczególnie istotną rolę w strukturze funkcjonalnej gminy odgrywa infrastruktura edukacyjna. Na terenie Gminy Tokarnia funkcjonuje pięć publicznych szkół podstawowych oraz dwa samorządowe przedszkola, zlokalizowane w Tokarni, Krzczonowie, Skomialnej Czarnej oraz Bogdanówce. Rozmieszczenie placówek oświatowych odpowiada układowi osadniczemu gminy i umożliwia realizację obowiązku szkolnego w bliskiej odległości od miejsca zamieszkania, co ma szczególne znaczenie w warunkach górzystego terenu i rozproszonej zabudowy. Szkoły i przedszkola pełnią przy tym nie tylko funkcje edukacyjne, lecz także integracyjne, stanowiąc ważne lokalne centra aktywności społecznej. Funkcje kulturalne realizowane są poprzez działalność gminnych instytucji kultury, w szczególności Biblioteki Samorządowej w Tokarni oraz Kliszczackiego Centrum Kultury, które prowadzą działania na rzecz upowszechniania kultury, podtrzymywania lokalnych tradycji oraz aktywizacji mieszkańców w różnym wieku. Działalność ta ma charakter ponadlokalny, jednak jej oddziaływanie obejmuje wszystkie sołectwa gminy, m.in. poprzez organizację wydarzeń kulturalnych, warsztatów i zajęć tematycznych. Istotnym elementem infrastruktury społecznej są również jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, funkcjonujące w poszczególnych miejscowościach gminy, oraz związane z nimi świetlice i obiekty wykorzystywane do celów społecznych. OSP pełnią nie tylko funkcje związane z bezpieczeństwem i reagowaniem kryzysowym, lecz także odgrywają ważną rolę integracyjną, stanowiąc miejsca spotkań, aktywności lokalnej i realizacji inicjatyw społecznych. Tak ukształtowany układ infrastruktury społecznej sprzyja wzmocnieniu spójności funkcjonalnej gminy, umożliwia zaspokajanie podstawowych potrzeb mieszkańców w miejscu zamieszkania oraz wspiera rozwój lokalnych wspólnot, przy jednoczesnym zachowaniu roli Tokarni jako głównego punktu koncentracji funkcji o znaczeniu ogólnogminnym.

Istniejący schemat powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych umożliwia obsługę podstawowych potrzeb mieszkańców oraz zapewnia spójność przestrzenną gminy, jednak ujawnia również ograniczenia wynikające z warunków terenowych i stopnia rozwoju infrastruktury technicznej. W dalszym rozwoju Gminy Tokarnia kluczowe znaczenie będzie miało wzmacnianie powiązań pomiędzy sołectwami, poprawa standardu infrastruktury liniowej oraz stopniowe porządkowanie systemów technicznych, w szczególności w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i dostępności komunikacyjnej, przy jednoczesnym poszanowaniu walorów środowiskowych i krajobrazowych.

Ważnym czynnikiem budującym tożsamość Gminy Tokarnia jest dziedzictwo kulturowe, w tym silnie zakorzeniona kultura kliszczacka. Tradycje lokalne, rzemiosło, obrzędowość i strój regionalny stanowią zasób o znaczeniu społecznym i promocyjnym, sprzyjają integracji mieszkańców oraz są i powinny w dalszym ciągu być wykorzystywane jako element budowania rozpoznawalnej oferty turystycznej i kulturalnej gminy. Na terenie Gminy Tokarnia zlokalizowane są również obiekty ujęte w rejestrze zabytków nieruchomości województwa małopolskiego, m.in. kaplica dworska p.w. Nawiedzenia NMP w Skomialnej Czarnej wraz z otoczeniem i drzewostanem, układ przestrzenny zespołu dworskiego w Skomialnej Czarnej z parkiem oraz kaplica parafialna p.w. Matki Boskiej Śnieżnej w Tokarni wraz z parkiem dworskim. Ponadto, gminna ewidencja zabytków obejmuje szereg obiektów o lokalnym znaczeniu, w szczególności kapliczki, krzyże przydrożne oraz tradycyjne elementy zabudowy wiejskiej, które współtworzą charakter krajobrazu kulturowego.

Lokalne dziedzictwo kulturowe jest jednocześnie zasobem wymagającym ochrony i czynnikiem rozwojowym. Z jednej strony narzuca konieczność zachowania równowagi pomiędzy inwestycjami a ochroną terenów i obiektów o wysokich walorach kulturowych, z drugiej tworzą podstawę do rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych w modelu zrównoważonym. W dalszej polityce przestrzennej gminy istotne jest więc jednoczesne wzmacnianie ochrony zasobów kulturowych oraz ich racjonalne wykorzystywanie: poprzez porządkowanie przestrzeni, ochronę i promocję zabytków, a także rozwój infrastruktury i oferty turystycznej w sposób nienaruszający unikatowego charakteru gminnego krajobrazu.

5.5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

Analiza uwarunkowań przestrzennych, funkcjonalnych i środowiskowych Gminy Tokarnia wskazuje na występowanie potencjalnych konfliktów przestrzennych, które mogą pojawiać się w procesie dalszego rozwoju gminy. Ich identyfikacja ma na celu wczesne rozpoznanie obszarów wymagających szczególnej uwagi w prowadzeniu polityki przestrzennej oraz wskazanie kierunków działań ograniczających ryzyko negatywnych oddziaływań. Do najważniejszych potencjalnych konfliktów przestrzennych na terenie Gminy Tokarnia należą:

- Presja inwestycyjna na tereny o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych - atrakcyjność krajobrazowa gminy, w tym obszarów położonych na stokach i w otoczeniu kompleksów leśnych, może generować zainteresowanie lokalizacją nowej zabudowy mieszkaniowej, rekreacyjnej lub usługowej. Niekontrolowany rozwój zabudowy w takich miejscach może prowadzić do degradacji krajobrazu, fragmentacji siedlisk naturalnych oraz wzrostu zagrożeń osuwiskowych. Konieczne jest jednoznaczne wyznaczenie obszarów przeznaczonych pod rozwój oraz ochrona terenów o charakterze naturalnym i nieprzekształconym.
- Kolidacja funkcji rolniczych z rozwojem osadnictwa - doliny rzeczne i łagodniejsze partie terenu, sprzyjające lokalizacji zabudowy, są jednocześnie obszarami użytkowanymi rolniczo. Presja urbanizacyjna na tereny o korzystnych warunkach glebowych może prowadzić do ograniczenia potencjału produkcji rolnej oraz konfliktów funkcjonalnych. Wymaga to zachowania równowagi pomiędzy potrzebami rozwoju mieszkaniowego a ochroną rolniczego charakteru części obszaru gminy.
- Rozproszony rozwój zabudowy a dostępność infrastruktury - górzyste ukształtowanie terenu oraz historycznie ukształtowana, rozproszona struktura osadnicza sprzyjają powstawaniu nowej zabudowy poza głównymi ciągami osadniczymi. Zjawisko to może prowadzić do wzrostu kosztów rozbudowy infrastruktury technicznej, utrudnień w zapewnieniu dostępu do usług publicznych oraz obniżenia ładunku przestrzennego. Odpowiedzią na to wyzwanie powinno być preferowanie rozwoju zabudowy w ramach istniejących struktur osadniczych.

- Nasilenie konfliktów funkcjonalnych w obszarach kluczowych (A) - koncentracja funkcji administracyjnych, społecznych, usługowych i gospodarczych w miejscowościach Tokarnia, Krzczonów i Skomielna Czarna sprzyja rozwojowi tych obszarów, lecz jednocześnie może generować konflikty pomiędzy funkcją mieszkaniową a zwiększonym ruchem, działalnością usługową czy intensyfikacją zagospodarowania. Szczęólnego znaczenia nabiera tu konieczność godzenia potrzeb mieszkańców z rozwojem funkcji ponadlokalnych.
- Oddziaływanie transportu i infrastruktury drogowej na jakość życia - główne ciągi komunikacyjne, pełniące funkcję osi integrujących przestrzeń gminy, mogą jednocześnie stanowić źródło hałasu, zanieczyszczeń oraz barier przestrzennych. Konflikty te mogą być szczególnie odczuwalne w obszarach o zwartej zabudowie oraz w pobliżu obiektów użyteczności publicznej.
- Zagrożenia środowiskowe w dolinach cieków wodnych - koncentracja zabudowy i infrastruktury w dolinie Krzczonówki sprzyja integracji funkcjonalnej gminy, jednak jednocześnie zwiększa podatność na zagrożenia związane z podtopieniami, erozją oraz presją na wody powierzchniowe. Wymaga to uwzględniania aspektów hydrologicznych i środowiskowych w procesach planowania przestrzennego.

Powyższe potencjalne konflikty przestrzenne nie stanowią barier rozwojowych, lecz wskazują na obszary wymagające świadomej, spójnej i długofalowej polityki przestrzennej, opartej na zasadach zrównoważonego rozwoju, ochrony środowiska oraz racjonalnego gospodarowania przestrzenią. Ich uwzględnienie w procesie planowania i realizacji działań rozwojowych pozwoli na ograniczenie negatywnych skutków zmian przestrzennych i wzmocnienie ładu przestrzennego na terenie Gminy Tokarnia.

5.6. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

5.6.1. Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, w tym ochrony powietrza, przyrody i krajobrazu

Zasady ochrony środowiska i jego zasobów na terenie Gminy Tokarnia wynikają z konieczności zachowania wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszaru, przy jednoczesnym umożliwieniu jego zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Kształtowanie polityki przestrzennej w tym zakresie powinno uwzględniać zarówno uwarunkowania lokalne, jak i kierunki wynikające z dokumentów

planistycznych oraz przepisów odrębnych. Gmina Tokarnia charakteryzuje się wysokim udziałem terenów leśnych i rolnych, znacznym zróżnicowaniem rzeźby terenu oraz występowaniem cennych elementów środowiska przyrodniczego, w tym dolin cieków wodnych, terenów podmokłych oraz obszarów pełniących funkcje korytarzy ekologicznych. Szczęólnego znaczenia nabiera ochrona tych elementów jako podstawy funkcjonowania systemu przyrodniczego oraz zachowania tożsamości krajobrazowej gminy.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące zasady i kierunki działań:

1. Ochrona zasobów przyrodniczych i krajobrazowych

- zachowanie ciągłości i spójności systemu przyrodniczego gminy, w szczególności poprzez ochronę terenów leśnych, dolin cieków wodnych oraz obszarów o wysokiej wartości przyrodniczej i krajobrazowej,
- racjonalne i uzasadnione planowanie przekształceń terenów otwartych, w tym gruntów rolnych i terenów zieleni naturalnej, na cele niezwiązane z ich dotychczasowym użytkowaniem,
- ochrona naturalnych form ukształtowania terenu oraz krajobrazu, w szczególności w obszarach o dużych nachyleniach i wysokiej ekspozycji widokowej,
- zachowanie i kształtowanie powiązań przyrodniczych, w tym korytarzy ekologicznych oraz lokalnych ciągów zieleni.

2. Ochrona zasobów wodnych i retencji

- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych poprzez ograniczanie źródeł zanieczyszczeń oraz rozwój systemów gospodarki wodno-ściekowej,
- zachowanie naturalnych dolin cieków wodnych oraz terenów pełniących funkcje retencyjne, w tym terenów podmokłych i zagłębień bezodpływowych,
- ograniczanie lokalizacji nowej zabudowy w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz na terenach o niekorzystnych warunkach hydrologicznych,
- wspieranie działań zwiększających retencję wód opadowych i roztopowych, w tym rozwiązań opartych na naturalnych procesach (tzw. zielono-niebieska infrastruktura).

3. Ochrona powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatu

- ograniczanie emisji zanieczyszczeń poprzez wspieranie wymiany źródeł ciepła oraz poprawę efektywności energetycznej budynków,
- rozwój odnawialnych źródeł energii, z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych i krajobrazowych,
- promowanie rozwiązań niskoemisyjnych w zakresie transportu i gospodarki przestrzennej,
- wspieranie zachowania udziału terenów zieleni, w tym zadrzewień i zakrzewień, jako elementów poprawiających jakość powietrza i mikroklimat.

4. Ograniczanie presji inwestycyjnej na środowisko

- koncentracja nowej zabudowy w obrębie istniejących struktur osadniczych, co pozwala ograniczyć fragmentację środowiska oraz ułatwia wyposażenie terenów w infrastrukturę techniczną,
- dostosowanie lokalizacji i skali inwestycji do uwarunkowań przyrodniczych, w szczególności rzeźby terenu, warunków wodnych oraz występowania terenów zagrożonych ruchami masowymi,
- unikanie lokalizacji inwestycji mogących powodować znaczące oddziaływanie na środowisko w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów cennych przyrodniczo,
- stosowanie rozwiązań minimalizujących ingerencję w środowisko, w tym w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

5. Ochrona różnorodności biologicznej

- zachowanie siedlisk przyrodniczych oraz warunków sprzyjających występowaniu gatunków chronionych,
- ochrona i rozwój zadrzewień śródpolnych, alei, pasów zieleni oraz innych elementów struktury ekologicznej krajobrazu,
- ograniczanie fragmentacji siedlisk oraz zapewnienie możliwości migracji gatunków,
- wspieranie działań na rzecz ochrony lokalnych zasobów przyrodniczych oraz edukacji ekologicznej mieszkańców.

Przyjęte zasady mają na celu zachowanie równowagi pomiędzy rozwojem przestrzennym gminy a ochroną jej zasobów środowiskowych. Ich realizacja powinna

następować poprzez odpowiednie kształtowanie ustaleń planistycznych, , a także poprzez działania inwestycyjne i organizacyjne podejmowane przez władze Gminy Tokarnia.

5.6.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Ochrona dziedzictwa kulturowego w Gminie Tokarnia stanowi istotny element polityki przestrzennej, wpływający na zachowanie tożsamości lokalnej, kształtowanie ładu przestrzennego oraz rozwój funkcji turystycznych i edukacyjnych. Zasady ochrony w tym zakresie powinny uwzględniać zarówno materialne, jak i niematerialne elementy dziedzictwa, w tym tradycję kultury kliszczackiej, historyczny układ osadniczy oraz charakterystyczne formy zabudowy wiejskiej. Na obszarze gminy występują obiekty i obszary o wartościach kulturowych, obejmujące m.in. zabytki architektury sakralnej, tradycyjną zabudowę, kapliczki i miejsca pamięci, a także układy ruralistyczne kształtowane w powiązaniu z uwarunkowaniami przyrodniczymi, w szczególności dolinowym układem osadnictwa.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące zasady i kierunki działań:

1. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego

- zachowanie i ochrona obiektów zabytkowych oraz innych elementów dziedzictwa kulturowego, zgodnie z przepisami odrębnymi,
- uwzględnianie wartości kulturowych w procesach planowania przestrzennego, w szczególności przy sporządzaniu dokumentów planistycznych,
- ochrona historycznych układów przestrzennych miejscowości, w tym tradycyjnych form zabudowy oraz ich powiązań z ukształtowaniem terenu,
- zachowanie charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego, takich jak kapliczki, krzyże przydrożne, cmentarze oraz miejsca pamięci.

2. Kształtowanie ładu przestrzennego z poszanowaniem dziedzictwa

- dostosowanie nowej zabudowy do lokalnych uwarunkowań kulturowych i krajobrazowych, w tym skali, formy, materiałów i kolorystyki,
- unikanie rozwiązań architektonicznych i przestrzennych zakłócających historyczny charakter miejscowości,

- ochrona ekspozycji obiektów zabytkowych oraz ich otoczenia,
- porządkowanie przestrzeni publicznych w sposób podkreślający ich znaczenie kulturowe i społeczne.

3. Rewitalizacja i wykorzystanie dziedzictwa

- prowadzenie działań zmierzających do poprawy stanu technicznego i funkcjonalnego obiektów o wartościach kulturowych,
- nadawanie nowym lub uzupełniającym funkcjom istniejącym obiektom, z poszanowaniem ich wartości historycznych,
- wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego na potrzeby rozwoju turystyki, edukacji i działalności społecznej,
- wspieranie inicjatyw lokalnych związanych z ochroną i promocją dziedzictwa.

4. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego

- zachowanie i promowanie lokalnych tradycji, zwyczajów i obrzędów, w tym związanych z kulturą kliszczacką,
- wspieranie działalności instytucji kultury, organizacji społecznych oraz inicjatyw oddolnych w zakresie upowszechniania dziedzictwa,
- wzmacnianie tożsamości lokalnej poprzez działania edukacyjne i kulturalne.

5. Dostępność i promocja dziedzictwa

- poprawa dostępności obiektów i miejsc o znaczeniu kulturowym, w tym poprzez odpowiednie oznakowanie i zagospodarowanie otoczenia,
- rozwój oferty turystycznej opartej na zasobach dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie spójnego systemu informacji i promocji dziedzictwa gminy.

Realizacja powyższych zasad powinna następować z uwzględnieniem przepisów dotyczących ochrony zabytków oraz w ścisłej współpracy z właściwymi organami ochrony konserwatorskiej. Kształtowanie polityki przestrzennej w tym zakresie powinno dążyć do zachowania równowagi pomiędzy ochroną wartości kulturowych a potrzebami rozwojowymi gminy, przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjału dziedzictwa jako czynnika wzmacniającego atrakcyjność i konkurencyjność Gminy Tokarnia.

5.6.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów, w tym określenia szczególnych potrzeb w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania przestrzennego Gminy Tokarnia wynikają z konieczności zachowania równowagi pomiędzy potrzebami rozwojowymi a uwarunkowaniami środowiskowymi, przestrzennymi i demograficznymi. Ze względu na górzisty charakter terenu, rozproszony układ osadniczy oraz wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, polityka przestrzenna gminy powinna koncentrować się przede wszystkim na porządkowaniu i racjonalnym wykorzystaniu istniejących struktur osadniczych, przy jednoczesnym zachowaniu możliwości ich rozwoju w sposób uporządkowany i dostosowany do lokalnych uwarunkowań. Istotnym uwarunkowaniem rozwoju przestrzennego gminy jest skala już wyznaczonych terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, które w znacznym stopniu odpowiadają prognozowanym potrzebom rozwojowym. W związku z tym polityka przestrzenna gminy powinna koncentrować się przede wszystkim na racjonalnym i efektywnym wykorzystaniu istniejących rezerw terenowych, w tym na uzupełnianiu i porządkowaniu zabudowy w obrębie już zagospodarowanych obszarów, przy jednoczesnym uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań i potrzeb rozwojowych.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące kierunki działań:

1. Porządkowanie i uzupełnianie istniejącej struktury osadniczej

- koncentracja nowej zabudowy mieszkaniowej w obrębie istniejących miejscowości, w szczególności w ich centralnych i dobrze skomunikowanych częściach,
- uzupełnianie i dogęszczanie zabudowy w ramach istniejących terenów przeznaczonych pod zabudowę,
- wspieranie rozwoju zabudowy w obszarach posiadających dostęp do infrastruktury technicznej i społecznej,
- ograniczanie powstawania zabudowy w sposób przypadkowy i oderwany od istniejących struktur osadniczych.

2. Ograniczanie rozpraszania zabudowy

- dążenie do ograniczania lokalizacji pojedynczych obiektów mieszkaniowych na terenach oddalonych od istniejącej zabudowy,

- preferowanie zagospodarowania terenów już przeznaczonych pod zabudowę przed zajmowaniem nowych obszarów,
- uwzględnianie uwarunkowań środowiskowych, w szczególności rzeźby terenu i warunków wodnych, przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnych.

3. Dostosowanie zabudowy do uwarunkowań przestrzennych i krajobrazowych

- lokalizowanie nowej zabudowy z uwzględnieniem ukształtowania terenu, w tym ograniczanie zabudowy na terenach o dużych nachyleniach oraz zagrożonych ruchami masowymi,
- zachowanie charakterystycznego, dolinowego układu osadnictwa oraz powiązań widokowych i krajobrazowych,
- kształtowanie zabudowy w sposób harmonijny, nawiązujący do lokalnej tradycji architektonicznej i skali istniejącej zabudowy.

4. Zapewnienie odpowiednich warunków zamieszkania

- poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury technicznej, komunikacyjnej i społecznej,
- zapewnienie dostępu do terenów zieleni, rekreacji i przestrzeni publicznych w obrębie miejscowości,
- rozwój zabudowy mieszkaniowej w powiązaniu z dostępem do usług podstawowych,
- podnoszenie standardu istniejącej zabudowy poprzez działania modernizacyjne i termomodernizacyjne.

5. Zróżnicowanie funkcjonalne zabudowy

- dopuszczanie lokalizacji usług nieuciążliwych w obrębie terenów mieszkaniowych, w szczególności usług podstawowych odpowiadających na potrzeby mieszkańców,
- wspieranie rozwoju funkcji związanych z turystyką i rekreacją, w tym zabudowy agroturystycznej i usług towarzyszących,
- zachowanie równowagi pomiędzy funkcją mieszkaniową, rolniczą i turystyczną.

6. Racjonalne gospodarowanie terenami inwestycyjnymi

- efektywne wykorzystanie istniejących terenów przeznaczonych pod zabudowę,

- dążenie do ograniczania powstawania terenów o niepełnym lub chaotycznym zagospodarowaniu,
- dostosowanie skali nowych inwestycji do rzeczywistych potrzeb demograficznych i społecznych gminy.

Przyjęte kierunki zmian w strukturze zagospodarowania przestrzennego zakładają rozwój gminy oparty na wzmocnieniu istniejących struktur osadniczych, poprawie jakości przestrzeni oraz racjonalnym wykorzystaniu dostępnych zasobów. Podejście to sprzyja ograniczeniu presji na środowisko, poprawie efektywności infrastrukturalnej oraz zachowaniu ładu przestrzennego i krajobrazowego Gminy Tokarnia.

5.6.4. Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Zasady lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego na terenie Gminy Tokarnia powinny uwzględniać skalę i charakter gminy, jej strukturę osadniczą, uwarunkowania środowiskowe oraz potrzeby mieszkańców. Ze względu na wiejski charakter gminy, rozproszony układ osadnictwa oraz brak silnie zurbanizowanych ośrodków, rozwój funkcji handlowych powinien koncentrować się przede wszystkim na zaspokajaniu lokalnych potrzeb społeczności. Na terenie Gminy Tokarnia nie występują obecnie obiekty handlu wielkopowierzchniowego, a ich potencjalna lokalizacja powinna być rozpatrywana w sposób szczególnie ostrożny, z uwzględnieniem wpływu na ład przestrzenny, lokalną gospodarkę oraz środowisko.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące zasady i kierunki działań:

1. Dostosowanie skali obiektów handlowych do charakteru gminy

- preferowanie rozwoju handlu o charakterze lokalnym i podstawowym, dostosowanego do potrzeb mieszkańców,
- unikanie lokalizacji obiektów handlu wielkopowierzchniowego o skali niedostosowanej do wielkości i funkcji gminy,
- wspieranie funkcjonowania lokalnych punktów handlowych i usługowych w obrębie istniejących miejscowości.

2. Lokalizacja w powiązaniu z istniejącą strukturą osadniczą

- ewentualna lokalizacja większych obiektów handlowych powinna być rozważana wyłącznie w obrębie miejscowości pełniących funkcje lokalnych centrów usługowych, w szczególności w Tokarni,
- preferowanie lokalizacji w miejscach dobrze skomunikowanych, z dostępem do infrastruktury drogowej,
- unikanie lokalizacji obiektów handlowych w terenach rozproszonych, oddalonych od głównych ciągów komunikacyjnych.

3. Ograniczanie negatywnego wpływu na przestrzeń i środowisko

- uwzględnianie wpływu obiektów handlowych na krajobraz, w szczególności w zakresie ich skali, formy architektonicznej i zagospodarowania terenu,
- ograniczanie lokalizacji obiektów w obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych,
- zapewnienie odpowiedniej obsługi komunikacyjnej, w tym miejsc parkingowych, w sposób niepowodujący nadmiernego obciążenia układu drogowego.

4. Ochrona lokalnej struktury handlu i usług

- przeciwdziałanie sytuacjom, w których rozwój dużych obiektów handlowych mógłby prowadzić do osłabienia funkcjonowania lokalnych przedsiębiorców,
- wspieranie równomiernego rozmieszczenia usług podstawowych w obrębie gminy,
- zachowanie dostępności usług dla mieszkańców wszystkich sołectw.

5. Uwzględnienie przepisów odrębnych i dokumentów planistycznych

- lokalizacja obiektów handlu wielkopowierzchniowego powinna następować zgodnie z przepisami odrębnymi oraz ustaleniami dokumentów planistycznych,
- każdorazowo powinna być poprzedzona analizą zasadności oraz wpływu na strukturę przestrzenną gminy.

Przyjęte zasady zakładają ograniczenie rozwoju obiektów handlu wielkopowierzchniowego na rzecz wspierania lokalnej sieci usługowej oraz zachowania ładu przestrzennego i krajobrazowego. Podejście to sprzyja utrzymaniu funkcji mieszkaniowej i turystycznej gminy oraz zapewnia zrównoważony rozwój przestrzenny dostosowany do jej charakteru.

5.6.5. Zasady lokalizacji kluczowych inwestycji celu publicznego

Zasady lokalizacji inwestycji celu publicznego na terenie Gminy Tokarnia powinny uwzględniać potrzebę zapewnienia równomiernego dostępu mieszkańców do usług publicznych, poprawy jakości życia oraz wzmocnienia spójności przestrzennej gminy. Inwestycje te stanowią podstawę funkcjonowania lokalnej społeczności oraz warunków realizacji zadań własnych gminy. Ze względu na rozproszony układ osadniczy oraz uwarunkowania wynikające z rzeźby terenu, szczególne znaczenie ma racjonalne rozmieszczenie infrastruktury publicznej oraz zapewnienie jej dostępności komunikacyjnej.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące zasady i kierunki działań:

1. Koncentracja inwestycji w głównych ośrodkach osadniczych

- lokalizowanie kluczowych inwestycji celu publicznego w miejscowościach pełniących funkcje centralne i uzupełniające, w szczególności w Tokarni oraz innych miejscowościach o rozwiniętej infrastrukturze społecznej,
- wzmocnianie roli istniejących ośrodków jako centrów obsługi mieszkańców,
- wykorzystywanie istniejącej infrastruktury i terenów już zagospodarowanych.

2. Zapewnienie dostępności przestrzennej i komunikacyjnej

- lokalizowanie inwestycji w miejscach zapewniających dogodny dostęp dla mieszkańców różnych części gminy,
- uwzględnianie powiązań z układem komunikacyjnym, w tym dostępności dla transportu zbiorowego,
- zapewnienie bezpiecznych dojazdów i dojazdów, w tym dla pieszych i rowerzystów.

3. Uwzględnienie standardów dostępności infrastruktury społecznej

- planowanie inwestycji z uwzględnieniem standardów dostępności infrastruktury społecznej określonych w przepisach odrębnych oraz dokumentach planistycznych,
- dostosowanie obiektów do potrzeb wszystkich użytkowników, w tym osób z niepełnosprawnościami, osób starszych i rodzin z dziećmi,
- zapewnienie odpowiedniego wyposażenia oraz funkcjonalności obiektów publicznych.

4. Racjonalne wykorzystanie przestrzeni i zasobów

- preferowanie lokalizacji inwestycji na terenach już przekształconych lub przeznaczonych pod zabudowę,
- ograniczanie zajmowania terenów o wysokich walorach przyrodniczych i rolniczych,
- dążenie do efektywnego wykorzystania istniejącej infrastruktury technicznej.

5. Integracja funkcji publicznych

- dążenie do łączenia różnych funkcji publicznych w obrębie jednego obiektu lub zespołu obiektów (np. funkcji edukacyjnych, kulturalnych i społecznych),
- tworzenie wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających integracji społecznej,
- zwiększanie efektywności funkcjonowania infrastruktury publicznej.

6. Uwzględnienie uwarunkowań środowiskowych i przestrzennych

- lokalizowanie inwestycji z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z rzeźby terenu, zagrożeń osuwiskowych oraz warunków hydrologicznych,
- unikanie lokalizacji inwestycji w obszarach szczególnie wrażliwych przyrodniczo,
- stosowanie rozwiązań minimalizujących wpływ inwestycji na środowisko.

7. Wspieranie rozwoju infrastruktury technicznej i bezpieczeństwa

- rozwój infrastruktury związanej z gospodarką wodno-ściekową, energetyką oraz gospodarką odpadami,
- lokalizacja obiektów związanych z bezpieczeństwem publicznym, w tym jednostek OSP, w sposób zapewniający sprawną obsługę całego obszaru gminy,
- uwzględnianie potrzeb związanych z zarządzaniem kryzysowym i ochroną ludności.

Przyjęte zasady lokalizacji inwestycji celu publicznego mają na celu zapewnienie wysokiej jakości usług publicznych, poprawę dostępności infrastruktury oraz wzmocnienie spójności przestrzennej Gminy Tokarnia. Realizacja tych założeń powinna sprzyjać zrównoważonemu rozwojowi gminy oraz podnoszeniu standardu życia mieszkańców.

5.6.6. Kierunki rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej

Kierunki rozwoju systemów komunikacji oraz infrastruktury technicznej i społecznej w Gminie Tokarnia wynikają z potrzeby zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców, poprawy dostępności przestrzennej oraz dostosowania infrastruktury do zmieniających się uwarunkowań społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Ze względu na rozproszony układ osadniczy oraz górzisty charakter terenu, szczególne znaczenie ma rozwój infrastruktury w sposób zintegrowany, uwzględniający lokalne uwarunkowania oraz zapewniający równomierny dostęp do usług publicznych.

1. Kierunki rozwoju systemu komunikacji

- modernizacja i poprawa parametrów technicznych dróg powiatowych i gminnych, w szczególności w zakresie nawierzchni, bezpieczeństwa oraz odwodnienia,
- rozwój i uzupełnianie sieci dróg gminnych zapewniających dostęp do rozproszonej zabudowy oraz terenów rolniczych i rekreacyjnych,
- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego poprzez budowę i modernizację chodników, przejść dla pieszych oraz elementów uspokojenia ruchu,
- rozwój infrastruktury pieszej i rowerowej, w szczególności w powiązaniu z istniejącymi szlakami turystycznymi i rekreacyjnymi,
- dążenie do poprawy dostępności transportu zbiorowego, w tym poprzez dostosowanie oferty przewozowej do potrzeb mieszkańców,
- uwzględnianie uwarunkowań terenowych przy planowaniu nowych rozwiązań komunikacyjnych.

2. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej

- rozwój i modernizacja sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej, w szczególności na obszarach o niewystarczającym stopniu wyposażenia w infrastrukturę,
- wspieranie rozwoju systemów indywidualnych i zbiorczych w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków, dostosowanych do warunków terenowych,
- rozwój infrastruktury energetycznej, w tym modernizacja istniejących sieci oraz wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii,

- poprawa efektywności energetycznej budynków oraz wspieranie działań ograniczających emisję zanieczyszczeń do powietrza,
- rozwój systemów gospodarowania odpadami, w tym zwiększanie poziomu selektywnej zbiórki odpadów,
- rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej i cyfrowej, zapewniającej dostęp do nowoczesnych usług,
- rozwój rozwiązań w zakresie retencji wód i gospodarowania wodami opadowymi, w tym poprzez stosowanie rozwiązań zwiększających zdolność zatrzymywania wody w krajobrazie.

3. Kierunki rozwoju infrastruktury społecznej

- modernizacja, rozbudowa i doposażenie istniejących obiektów użyteczności publicznej, w szczególności placówek oświatowych, kulturalnych i sportowych,
- zapewnienie dostępności infrastruktury społecznej dla wszystkich grup mieszkańców, w tym osób z niepełnosprawnościami i osób starszych,
- rozwój wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających integracji społecznej i aktywności mieszkańców,
- poprawa jakości i estetyki przestrzeni publicznych w centrach miejscowości,
- wzmacnianie roli obiektów pełniących funkcje społeczne jako lokalnych centrów aktywności,
- dostosowanie infrastruktury społecznej do zmieniającej się struktury demograficznej, w tym procesu starzenia się społeczeństwa.

4. Zasady integracji systemów infrastrukturalnych

- koordynacja rozwoju systemów komunikacji, infrastruktury technicznej i społecznej w sposób zapewniający ich wzajemne uzupełnianie się,
- lokalizowanie nowych inwestycji w powiązaniu z istniejącą i planowaną infrastrukturą,
- racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów infrastrukturalnych,
- uwzględnianie zasad zrównoważonego rozwoju oraz efektywności ekonomicznej inwestycji.

Przyjęte kierunki rozwoju systemów komunikacji oraz infrastruktury technicznej i społecznej zakładają poprawę dostępności przestrzennej, jakości życia mieszkańców oraz efektywności funkcjonowania gminy. Realizacja tych założeń powinna sprzyjać zrównoważonemu rozwojowi Gminy Tokarnia oraz wzmocnieniu jej funkcji mieszkaniowych, społecznych i rekreacyjnych.

5.6.7. Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW

Zasady lokalizacji urządzeń wytwarzających energię o mocy zainstalowanej przekraczającej 500 kW na terenie Gminy Tokarnia powinny uwzględniać konieczność zachowania ładu przestrzennego, ochrony środowiska oraz minimalizacji potencjalnych konfliktów społecznych i krajobrazowych. Rozwój odnawialnych źródeł energii stanowi istotny element transformacji energetycznej, jednak w warunkach gminy o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych wymaga szczególnie wyważonego podejścia oraz dostosowania do lokalnych uwarunkowań przestrzennych.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące zasady i kierunki działań:

1. Dostosowanie lokalizacji do uwarunkowań przestrzennych i środowiskowych

- lokalizowanie urządzeń wytwarzających energię w sposób uwzględniający ukształtowanie terenu, warunki przyrodnicze oraz istniejące formy zagospodarowania,
- unikanie lokalizacji instalacji w obszarach o wysokich walorach krajobrazowych i przyrodniczych, w szczególności w rejonach dolin rzecznych, terenów leśnych oraz obszarów widokowych,
- ograniczanie ingerencji w krajobraz, w tym zachowanie charakterystycznych panoram i ciągów widokowych.

2. Ograniczanie konfliktów przestrzennych i społecznych

- uwzględnianie wpływu planowanych instalacji na jakość życia mieszkańców, w tym oddziaływania wizualnego, hałasu oraz potencjalnych uciążliwości,
- zachowanie odpowiednich odległości od zabudowy mieszkaniowej, zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- lokalizowanie instalacji w sposób ograniczający konflikty z funkcją mieszkaniową, turystyczną i rekreacyjną.

3. Preferowanie lokalizacji w obszarach przekształconych

- dopuszczanie lokalizacji instalacji w pierwszej kolejności na terenach już przekształconych lub o niższych walorach przyrodniczych,
- wykorzystywanie terenów o funkcji gospodarczej lub technicznej, w miarę możliwości wyposażonych w infrastrukturę techniczną,
- unikanie lokalizacji na gruntach o wysokiej przydatności rolniczej, o ile nie wynika to z lokalnych uwarunkowań.

4. Rozwój energetyki rozproszonej

- wspieranie rozwoju instalacji odnawialnych źródeł energii o mniejszej skali, w szczególności na potrzeby lokalne,
- promowanie rozwiązań zwiększających samowystarczalność energetyczną mieszkańców i jednostek publicznych,
- preferowanie instalacji zintegrowanych z istniejącą zabudową (np. instalacje fotowoltaiczne na dachach budynków).

5. Uwzględnienie przepisów odrębnych i dokumentów planistycznych

- lokalizacja urządzeń wytwarzających energię o mocy powyżej 500 kW powinna następować zgodnie z przepisami odrębnymi, w tym dotyczącymi planowania przestrzennego, ochrony środowiska oraz inwestycji w zakresie energetyki,
- uwzględnianie ustaleń dokumentów planistycznych, w tym planu ogólnego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- każdorazowe rozpatrywanie inwestycji z uwzględnieniem jej wpływu na strukturę przestrzenną gminy.

Przyjęte zasady zakładają rozwój odnawialnych źródeł energii w sposób zrównoważony, dostosowany do lokalnych uwarunkowań oraz akceptowalny społecznie. Podejście to umożliwi wykorzystanie potencjału energetycznego gminy przy jednoczesnym zachowaniu jej walorów środowiskowych i krajobrazowych.

5.6.8. Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

Zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko na terenie Gminy Tokarnia powinny uwzględniać konieczność ochrony walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz jakości życia mieszkańców, przy jednoczesnym dopuszczeniu realizacji inwestycji niezbędnych dla rozwoju gospodarczego i infrastrukturalnego gminy. Ze względu na wysokie walory środowiskowe gminy, w tym ukształtowanie terenu, obecność terenów leśnych oraz atrakcyjność krajobrazową, lokalizacja tego typu przedsięwzięć wymaga szczególnie wyważonego podejścia oraz każdorazowej analizy ich wpływu na otoczenie.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące zasady i kierunki działań:

1. Ograniczanie lokalizacji w obszarach wrażliwych przyrodniczo

- unikanie lokalizacji przedsięwzięć w obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, w szczególności na terenach leśnych, w dolinach cieków wodnych oraz w obszarach o dużych nachyleniach terenu,
- uwzględnianie potrzeby zachowania ciągłości korytarzy ekologicznych oraz naturalnych procesów przyrodniczych,
- ochrona zasobów wodnych, w tym wód powierzchniowych i podziemnych, przed zanieczyszczeniem.

2. Lokalizacja w powiązaniu z istniejącą strukturą przestrzenną

- preferowanie lokalizacji przedsięwzięć na terenach już przekształconych lub przeznaczonych pod funkcje gospodarcze,
- dążenie do koncentracji inwestycji w miejscach wyposażonych w infrastrukturę techniczną,
- unikanie rozproszonej lokalizacji przedsięwzięć mogących powodować kumulację oddziaływań środowiskowych.

3. Ograniczanie oddziaływania na zabudowę mieszkaniową

- uwzględnianie wpływu planowanych inwestycji na warunki życia mieszkańców, w szczególności w zakresie emisji hałasu, zanieczyszczeń oraz uciążliwości zapachowych,

- zachowanie odpowiednich odległości od terenów zabudowy mieszkaniowej, zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- lokalizowanie przedsięwzięć w sposób minimalizujący konflikty przestrzenne i społeczne.

4. Uwzględnienie procedur środowiskowych

- realizacja przedsięwzięć zgodnie z przepisami dotyczącymi ocen oddziaływania na środowisko,
- każdorazowe przeprowadzanie analizy wpływu inwestycji na środowisko oraz zdrowie ludzi,
- uwzględnianie wyników postępowań środowiskowych przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnych.

5. Minimalizacja negatywnego wpływu inwestycji

- stosowanie rozwiązań technologicznych ograniczających emisję zanieczyszczeń oraz zużycie zasobów naturalnych,
- wprowadzanie działań kompensacyjnych i łagodzących wpływ inwestycji na środowisko,
- dążenie do ograniczania przekształceń terenu oraz zachowania istniejącej roślinności.

6. Uwzględnienie dokumentów planistycznych i przepisów odrębnych

- lokalizacja przedsięwzięć powinna być zgodna z ustaleniami dokumentów planistycznych, w tym planu ogólnego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- uwzględnianie przepisów odrębnych z zakresu ochrony środowiska, planowania przestrzennego oraz innych regulacji mających zastosowanie do danego rodzaju inwestycji,
- każdorazowe rozpatrywanie inwestycji w kontekście jej wpływu na ład przestrzenny i zrównoważony rozwój gminy.

Przyjęte zasady lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko mają na celu ograniczenie negatywnego wpływu inwestycji na środowisko oraz zapewnienie równowagi pomiędzy rozwojem gospodarczym a ochroną walorów

przyrodniczych i krajobrazowych Gminy Tokarnia. Podejście to sprzyja zachowaniu wysokiej jakości przestrzeni oraz bezpieczeństwa ekologicznego i społecznego.

5.6.9. Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej na terenie Gminy Tokarnia powinny uwzględniać konieczność zachowania funkcji produkcyjnych obszarów rolnych i leśnych, przy jednoczesnym poszanowaniu walorów środowiskowych i krajobrazowych oraz dostosowaniu do lokalnych uwarunkowań przyrodniczych i przestrzennych. Ze względu na górzysty charakter gminy, rozdrobnioną strukturę gospodarstw rolnych oraz istotny udział terenów leśnych, polityka przestrzenna powinna zmierzać do utrzymania wielofunkcyjnego charakteru obszarów wiejskich, łączącego funkcje produkcyjne, środowiskowe i krajobrazowe.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące zasady i kierunki działań:

1. Ochrona gruntów rolnych i ich funkcji produkcyjnych

- dążenie do ograniczania przeznaczania gruntów rolnych na cele nierolnicze, w szczególności gruntów o wyższej przydatności rolniczej,
- preferowanie lokalizacji nowej zabudowy na terenach już przekształconych lub przeznaczonych pod zabudowę,
- zachowanie ciągłości przestrzeni rolniczej oraz ograniczanie jej fragmentacji.

2. Wspieranie zrównoważonego rozwoju rolnictwa

- wspieranie rolnictwa zrównoważonego i przyjaznego środowisku, w tym rolnictwa ekologicznego,
- rozwój wielokierunkowych form działalności rolniczej, w tym agroturystyki oraz drobnego przetwórstwa rolno-spożywczego,
- dostosowanie kierunków produkcji rolnej do warunków środowiskowych i krajobrazowych gminy.

3. Ochrona krajobrazu rolniczego

- zachowanie charakterystycznego układu pól, łąk i pastwisk,
- ochrona zadrzewień śródpolnych, miedz oraz innych elementów krajobrazu rolniczego,

- przeciwdziałanie nadmiernym przekształceniom przestrzeni rolniczej prowadzącym do utraty jej walorów krajobrazowych.

4. Kształtowanie leśnej przestrzeni produkcyjnej

- zachowanie i ochrona istniejących kompleksów leśnych,
- prowadzenie gospodarki leśnej w sposób zrównoważony, z uwzględnieniem funkcji ochronnych i przyrodniczych lasów,
- wspieranie działań zwiększających lesistość, w szczególności na terenach o niskiej przydatności rolniczej.

5. Ochrona zasobów wodnych i gleb

- przeciwdziałanie degradacji gleb, w tym erozji, szczególnie na terenach o dużych nachyleniach,
- wspieranie działań poprawiających retencję wód w krajobrazie rolniczym,
- racjonalne gospodarowanie wodami, w tym ograniczanie sptywu powierzchniowego i zanieczyszczeń.

6. Integracja funkcji produkcyjnych z innymi funkcjami przestrzeni

- dążenie do zachowania równowagi pomiędzy funkcją rolniczą, leśną, mieszkaniową i turystyczną,
- umożliwienie rozwoju działalności uzupełniającej w gospodarstwach rolnych,
- uwzględnianie potrzeb ochrony środowiska i krajobrazu przy podejmowaniu decyzji przestrzennych.

7. Uwzględnienie dokumentów planistycznych i przepisów odrębnych

- kształtowanie rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej zgodnie z ustaleniami dokumentów planistycznych, w tym planu ogólnego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- uwzględnianie przepisów odrębnych dotyczących ochrony gruntów rolnych i leśnych, ochrony środowiska oraz gospodarki wodnej.

Przyjęte zasady zakładają utrzymanie i rozwój rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej w sposób zrównoważony, dostosowany do warunków przyrodniczych oraz potrzeb lokalnej społeczności. Podejście to sprzyja ochronie zasobów naturalnych, zachowaniu walorów krajobrazowych oraz wspieraniu lokalnej gospodarki.

5.6.10. Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych i obszarach rewitalizacji oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

Zasady kształtowania zagospodarowania przestrzennego na obszarach zdegradowanych oraz obszarach wymagających przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji w Gminie Tokarnia powinny uwzględniać potrzebę poprawy jakości przestrzeni, przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i przestrzennym oraz racjonalnego wykorzystania istniejących zasobów.

Ze względu na brak wyodrębnionych obszarów zdegradowanych, działania w tym zakresie powinny koncentrować się przede wszystkim na identyfikacji miejsc wymagających poprawy funkcjonalnej, technicznej lub estetycznej oraz stopniowym podnoszeniu jakości zagospodarowania przestrzeni. W przypadku wyznaczenia obszarów rewitalizacji, działania te powinny być prowadzone zgodnie z przepisami odrębnymi, w szczególności ustawą o rewitalizacji, oraz na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

W związku z powyższym przyjmuje się następujące zasady i kierunki działań:

1. Identyfikacja obszarów wymagających interwencji

- rozpoznawanie obszarów o obniżonej jakości przestrzeni, w tym terenów zdegradowanych funkcjonalnie, technicznie lub środowiskowo,
- uwzględnianie obszarów wymagających poprawy estetyki, dostępności oraz jakości przestrzeni publicznych,
- identyfikacja miejsc o potencjale do przekształceń i ponownego zagospodarowania.

2. Rewitalizacja jako proces kompleksowy (warunkowo)

- prowadzenie działań rewitalizacyjnych wyłącznie w przypadku formalnego wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji,
- w przypadku formalnego wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji opracowanie i realizacja gminnego programu rewitalizacji jako podstawy działań,
- uwzględnianie aspektów społecznych, gospodarczych, przestrzennych i środowiskowych w procesie rewitalizacji.

3. Przekształcenia i rehabilitacja istniejącej zabudowy

- modernizacja i poprawa stanu technicznego istniejących obiektów, w szczególności budynków użyteczności publicznej i zabudowy mieszkaniowej,
- poprawa estetyki zabudowy oraz przestrzeni publicznych,
- dostosowanie istniejących obiektów do współczesnych standardów użytkowych i energetycznych.

4. Rekultywacja i remediacja terenów zdegradowanych

- podejmowanie działań zmierzających do przywrócenia wartości użytkowych i przyrodniczych terenów zdegradowanych,
- zagospodarowanie terenów poprzekształceniowych z uwzględnieniem ich potencjału funkcjonalnego,
- eliminacja lub ograniczanie negatywnego oddziaływania na środowisko.

5. Poprawa jakości przestrzeni publicznych

- porządkowanie i estetyzacja przestrzeni publicznych w obrębie miejscowości,
- tworzenie i rozwój ogólnodostępnych terenów rekreacyjnych i integracyjnych,
- zwiększanie funkcjonalności i dostępności przestrzeni wspólnych dla mieszkańców.

6. Racjonalne wykorzystanie istniejącej przestrzeni

- preferowanie ponownego wykorzystania terenów już zagospodarowanych lub zdegradowanych,
- ograniczanie potrzeby zajmowania nowych terenów poprzez aktywizację przestrzeni niewykorzystanych,
- wspieranie działań zmierzających do uzupełniania i porządkowania istniejącej zabudowy.

7. Uwzględnienie dokumentów planistycznych i przepisów odrębnych

- prowadzenie działań zgodnie z ustaleniami dokumentów planistycznych, w tym planu ogólnego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- uwzględnianie przepisów odrębnych dotyczących rewitalizacji, ochrony środowiska oraz gospodarki przestrzennej.

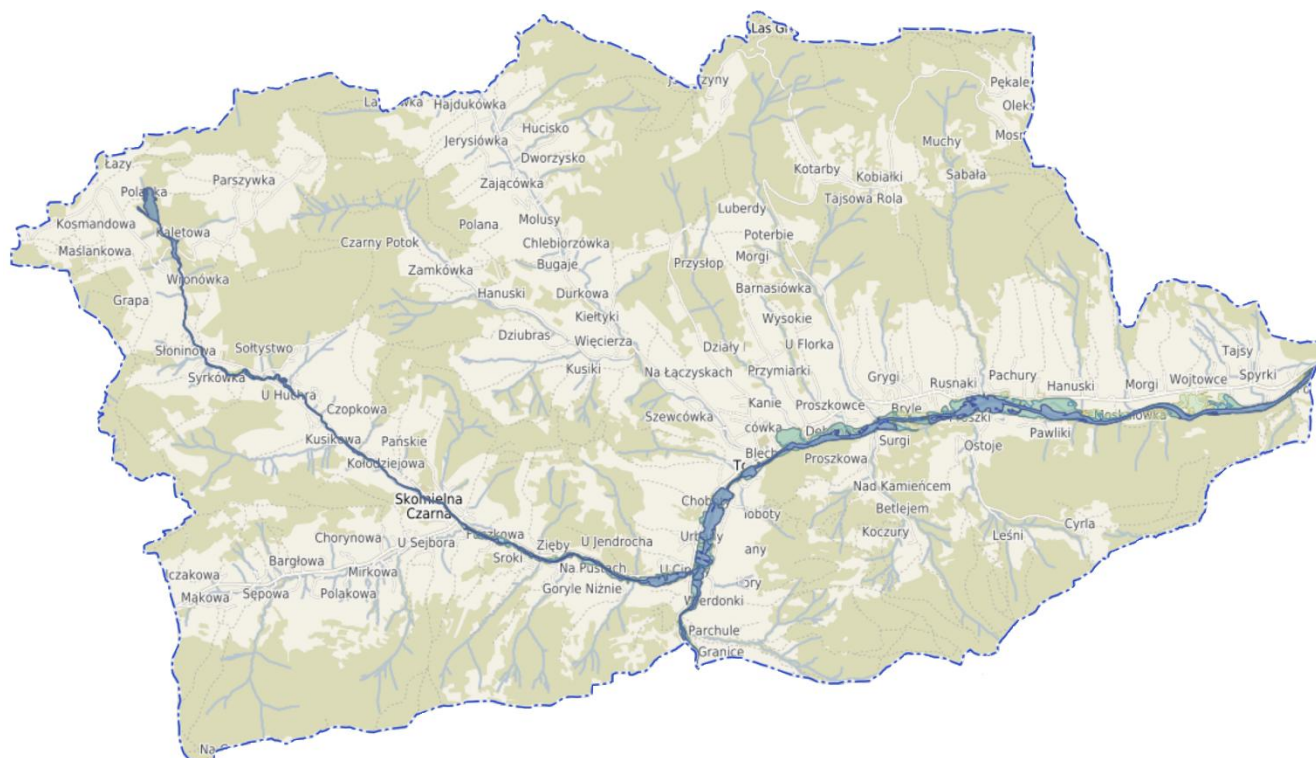
Przyjęte zasady zakładają stopniową poprawę jakości zagospodarowania przestrzennego oraz przeciwdziałanie procesom degradacji przestrzeni w Gminie Tokarnia. Podejście to sprzyja racjonalnemu wykorzystaniu istniejących zasobów, poprawie warunków życia mieszkańców oraz zachowaniu ładu przestrzennego.

5.7. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią, przeciwdziałanie skutkom suszy oraz jednolite części wód w obrębie gminy

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Zgodnie z mapą zagrożenia powodziowego i mapą ryzyka powodziowego na terenie Gminy Tokarnia znajdują się obszary szczególnego zagrożenia powodzią. Są to tereny położone nad rzeką Krzczonówka oraz jej dopływem Bogdanówka. Zasięg terytorialny obszarów szczególnego zagrożenia powodzią prezentuje poniższa mapa:

Rysunek 3. Mapa zagrożenia powodziowego na terenie gminy Tokarnia

Źródło: Internetowy System Ochrony Kraju, Hydroportal Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, mapa zagrożenia powodziowego, obszary szczególnego zagrożenia powodzią w: <https://malopolskie.e-mapa.net/>

Do obszarów szczególnego zagrożenia powodzią należą:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na sto lat (Q1%),
- obszary na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q10%),
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2% (raz na 500 lat).

Wszelkie ewentualne działania w obrębie terenów położonych w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią będą prowadzone zgodnie z zapisami planu zarządzania ryzykiem powodziowym, nie będą stanowiły zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi ani utrudniać zarządzanie ryzykiem powodziowym.

Obowiązujący Plan Zarządzania Ryzykiem Powodziowym, przyjęty na mocy Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (PZRP; Dz. U. z 2022 r. poz. 2739), zachowujący ważność zgodnie z art. 555 ust. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, zakłada realizację następujących przedsięwzięć na obszarze Gminy Tokarnia:

- Koncepcja zabezpieczenia przeciwpowodziowego w formie podwyższenie korpusu drogowego, spełniającego funkcję lewostronnego obwałowania na rzece Krzczonówce w km 7+400 - 7+550, w m. Blech, w gm. Tokarnia;
- Budowa lewego wału na Bogdanówce w km 0+160 - 0+545;
- Budowa lewego wału na Krzczonówce w km 9+520 – 9+800;
- Podwyższenie korpusu drogowego, spełniającego funkcję prawostronnego obwałowania rzeki Krzczonówki w km 8+500 – 8+700.

Przeciwdziałanie skutkom suszy

Zgodnie z zapisami Planu przeciwdziałania skutkom suszy, przyjętemu na mocy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U. 2021 r., poz. 1615) oraz opracowanymi na jego potrzeby mapami, Gmina Tokarnia położona jest na obszarze:

- słabo zagrożonym suszą rolniczą (występującą z powodu braku odpowiedniej wilgotności gleby dostępnej dla roślin),

- silnie zagrożonym suszą hydrologiczną (przejawiającą się długotrwałym obniżeniem ilości wody w rzekach i jeziorach, tzw. niżówka hydrologiczna),
- umiarkowanie zagrożonym suszą hydrogeologiczną (długotrwałym obniżeniem poziomu wód podziemnych).

Natomiast pod kątem łącznego zagrożenia suszą obszar gminy należy do obszarów umiarkowanie zagrożonych suszą.

Integralną częścią Planu przeciwdziałania skutkom suszy jest katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy, stanowiący załącznik nr 4 do PPSS.

Zgodnie z zapisami Planu przeciwdziałania skutkom suszy, katalog działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy zawiera zestaw rozwiązań zmierzających do osiągnięcia celów szczegółowych sformułowanych w PPSS, a tym samym osiągnięcia celu głównego niniejszego dokumentu, tj. przeciwdziałania skutkom suszy. Każde z działań przyczynia się znacząco do osiągnięcia co najmniej jednego ze zdefiniowanych celów szczegółowych. Dla każdego z działań zostały określone: zakres przedmiotowy prac składających się na dane działanie, jego oczekiwane efekty oraz priorytet realizacji. Działania określone są w obrębie poszczególnych jednolitych części wód, co służyć będzie nie tylko przeciwdziałaniu skutkom suszy, ale także w sposób aktywny przyczyni się do poprawy stanu i umożliwi osiągnięcie celów środowiskowych w jednostkach planistycznych. W tym celu korzystano z zaktualizowanego podziału na jednolitych częściach wód (aJCWP), który będzie obowiązywał od momentu przyjęcia drugiej aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy. Ma to na celu zachowanie spójności między dokumentami planistycznymi. Działania katalogowe, według ściśle dobranych kryteriów, powinny być wprowadzane na obszarze całego kraju. Dobór adekwatnych działań do aJCWP, tworzy wytyczne i rekomendacje dla wprowadzenia działań katalogowych na obszary dorzeczy. Odpowiedni dobór działań, zwłaszcza tych związanych z kształtowaniem zasobów wodnych, budowaniem retencji na różnych obszarach stanowi podstawę dla zwiększania zasobów dyspozycyjnych.

Dla 10 wymienionych poniżej działań opracowano kryteria doboru do aJCWP:

- 1) zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych (działanie nr 1);
- 2) retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych (działanie nr 3);
- 3) realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji (działanie nr 4);
- 4) podpiętrzanie wód jezior dla przeciwdziałania skutkom suszy (działanie nr 5);

- 5) analiza możliwości zwiększania retencji w zlewniach z zastosowaniem naturalnej i sztucznej retencji (działanie nr 6);
- 6) budowa oraz przebudowa urządzeń melioracyjnych wodnych dla zwiększania retencji glebowej (działanie nr 8);
- 7) wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych (działanie nr 9);
- 8) budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych (działanie nr 10);
- 9) przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych (działanie nr 24);
- 10) przegląd pozwoleń wodnoprawnych i pozwoleń zintegrowanych na obszarach o zasobach dyspozycyjnych o intensywnym i o bardzo intensywnym stopniu wykorzystania (działanie nr 25).

aJCWP położone w obrębie Gminy Tokarnia należą do obszarów, w których rekomendowane jest wdrożenie działań:

- Działanie nr 1- zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych;
- Działanie nr 3 - retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych;
- Działanie nr 4 - realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji;
- Działanie nr 6 - analiza możliwości zwiększania retencji w zlewniach z zastosowaniem naturalnej i sztucznej retencji;
- Działanie nr 10 - budowa lub przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa lub przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych (w zakresie przebudowy);
- Działanie nr 24 - przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych.

Gmina Tokarnia zakłada podejmowanie działań ukierunkowanych na przeciwdziałanie skutkom suszy, w szczególności poprzez rozwój rozwiązań

sprzyjających retencji wód opadowych oraz racjonalnemu gospodarowaniu zasobami wodnymi. Planowane są działania obejmujące zarówno tworzenie i rozbudowę infrastruktury retencyjnej, jak i ochronę oraz rozwój terenów zielonych na obszarach zabudowanych, co pozwoli ograniczyć uszczelnianie powierzchni zlewni i poprawić naturalną zdolność terenu do zatrzymywania wody. Istotnym elementem przeciwdziałania skutkom suszy będzie również prowadzenie zrównoważonej polityki przestrzennej, zakładającej dostosowanie rozwoju funkcji mieszkaniowej, gospodarczej i usługowej do uwarunkowań środowiskowych, w tym rzeźby terenu i warunków hydrologicznych. Działania te, realizowane w powiązaniu z rozwojem infrastruktury technicznej oraz zachowaniem ciągłości terenów biologicznie czynnych, wpisują się w cele strategiczne gminy w zakresie adaptacji do zmian klimatu i poprawy bezpieczeństwa wodnego.

Jednolite części wód w obrębie gminy

Zgodnie z podziałem dokonany w obecnym cyklu planistycznym (2022-2027), w granicach administracyjnych Gminy Tokarnia położone są obszary czterech jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP). Podstawową charakterystykę poszczególnych jednostek zawarto w poniższej tabeli:

Tabela 18. Charakterystyka JCWP położonych w granicach administracyjnych Gminy Tokarnia

Kod JCWP	Nazwa JCWP	Status JCWP	Przypisane cele środowiskowe
RW200004213 8599	Raba do zb. Dobczyce	SZCW - silnie zmieniona część wód	dobry potencjał ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny na odcinku cieku istotnego Raba od zb. Dobczyce do ujścia Mszanki i Krzczonówka od ujścia do ujścia Potoku Rusnaków (dla łososia); zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych; zapewnienie drożności cieku dla migracji gatunków o znaczeniu gospodarczym na odcinku cieku głównego Raba od zb. Dobczyce do ujścia Mszanki i na doływie Krzczonówka od ujścia do ujścia Raby (dla troci wędrowniej); dobry stan chemiczny
RW200007213 8349	Lubieńka	SZCW - silnie zmieniona część wód	umiarkowany potencjał ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [azot ogólny,, IO, EFI+PL/ IBI_PL]; pozostałe wskaźniki - II

			klasa jakości); dobry stan chemiczny
RW200004213 47399	Skawa od Bystrzanki do zb. Świnna Poręba	NAT naturalna część wód	- dobry stan ekologiczny; dobry stan chemiczny
RW200004213 473299	Paleczka	SZCW - silnie zmieniona część wód	umiarkowany potencjał ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [MIR]; pozostałe wskaźniki - II klasa jakości); dobry stan chemiczny

Źródło: <http://karty.apgw.gov.pl/>

Większość działań do realizacji w obrębie JCWP przypisanych w aPWŚK dotyczy przede wszystkim wywozu nieczystości płynnych, opracowania warunków korzystania z wód oraz rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej. W Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia założono realizację działań tego typu co przyczyni się do osiągnięcia celów środowiskowych określonych dla JCWP.

Gmina Tokarnia położona jest w obrębie dwóch obszarów jednolitych części wód podziemnych:

- GW2000159
- GW2000161

Dla obu JCWPd określono cele środowiskowe jako: „dobry stan chemiczny, dobry stan ilościowy”.

6. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa

Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju definiuje obszar strategicznej interwencji jako obszar będący przedmiotem koncentracji działań polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie. Podejmowanie w obrębie wyznaczonego obszaru strategicznej interwencji wiąże się z jednej strony z wyrównywaniem szans obszarów zmarginalizowanych w celu równoważenia poziomu życia mieszkańców i zapewnienia spójności w gospodarce, a z drugiej strony ze wspieraniem rozwiniętych już obszarów tak, aby były bardziej konkurencyjne i efektywne.

Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030”, obszarami objętymi strategiczną interwencją w Małopolsce są:

- miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- gminy zagrożone trwałą marginalizacją (na poziomie regionu rozszerzono katalog gmin zmarginalizowanych o obszary, które zgodnie z przeprowadzoną analizą, wykazują problemy społeczne, ekonomiczne i środowiskowe,
- jednostki współpracujące w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF);
- obszar transformacji energetycznej - Małopolska Zachodnia;
- miejscowości uzdrowiskowe;
- gminy mające na swoim terytorium obszar prawnie chroniony - cenny przyrodniczo.

Gmina Tokarnia nie należy do żadnej z powyższych grup. Nie jest ujęta na liście gmin zmarginalizowanych wskazanych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 ani wśród gmin zmarginalizowanych, wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Gmina nie współpracuje w ramach MOF, nie posiada statusu miejscowości uzdrowiskowej ani nie jest położona na obszarze Małopolski Zachodniej. Na terenie Gminy Tokarnia nie występują obszarowe formy ochrony przyrody, takie jak parki krajobrazowe, rezerваты czy obszary sieci Natura 2000 obejmujące znaczną powierzchnię gminy - jedynie fragmenty posiadające minimalny udział powierzchniowy form ochrony przyrody w granicach administracyjnych gminy.

7. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy

Obszar strategicznej interwencji w obrębie gminy wyznaczany jest w oparciu o podobne zasady, jak regionalne obszary strategicznej interwencji. Może obejmować on zarówno tereny wymagające ukierunkowanego wsparcia ze względu na zidentyfikowane deficyty rozwojowe, jak i obszary o kluczowym znaczeniu dla rozwoju gminy, w których koncentrują się funkcje oraz procesy społeczno-gospodarcze oddziałujące na cały jej obszar.

W Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia wyznaczono jeden obszar strategicznej interwencji: obszar A1 obejmujący miejscowość Tokarnia. Jest to główny ośrodek koncentracji funkcji administracyjnych, społecznych, edukacyjnych, zdrowotnych oraz usługowych, pełniący rolę wiodącego centrum funkcjonalnego w skali gminy. W obszarze tym zlokalizowana jest siedziba władz gminy oraz znacząca część infrastruktury publicznej, z której korzystają mieszkańcy wszystkich sołectw.

Przyjęta polityka strategiczna zakłada dalsze wzmocnienie roli obszaru A1 jako kluczowego ośrodka rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, poprzez koncentrację działań inwestycyjnych oraz przedsięwzięć służących poprawie dostępności i jakości usług publicznych, rozwojowi funkcji gospodarczych oraz podnoszeniu jakości przestrzeni publicznej. Jednocześnie przewiduje się rozwój wysokiej jakości zabudowy mieszkaniowej, realizowanej w sposób spójny z zasadami ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju, tak aby obszar ten pełnił funkcję atrakcyjnego miejsca zamieszkania i aktywności społecznej.

8. Podsumowanie

Część projekcyjna Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia stanowi zasadniczą część dokumentu, wyznaczającą kierunki rozwoju gminy w perspektywie długookresowej oraz określającą sposób realizacji przyjętej wizji i misji. Jej celem jest przełożenie wniosków płynących z diagnozy na konkretne założenia rozwojowe, obejmujące zarówno sferę społeczną i gospodarczą, jak i przestrzenną oraz środowiskową.

Pierwszą częścią projekcji jest przedstawienie (na podstawie ustaleń części diagnostycznej) wizji i misji rozwoju gminy, które określają pożądany obraz przyszłości oraz główne zasady prowadzenia lokalnej polityki rozwoju. Wizja wyznacza docelowy kierunek zmian, natomiast misja wskazuje rolę samorządu i lokalnej wspólnoty w procesie ich osiągnięcia. Na tej podstawie sformułowano cele strategiczne, stanowiące najważniejsze długofalowe priorytety rozwoju, odnoszące się do infrastruktury i przestrzeni, gospodarki lokalnej oraz jakości życia mieszkańców.

Kolejnym elementem części projekcyjnej jest system celów operacyjnych, kierunków działań oraz planowanych przedsięwzięć strategicznych, które określają konkretne obszary interwencji i sposoby realizacji założeń strategicznych. Wskazują one zarówno działania inwestycyjne, jak i organizacyjne, społeczne czy środowiskowe, odpowiadające na potrzeby mieszkańców oraz potencjał rozwojowy gminy. Uzupełnieniem tego układu są oczekiwane rezultaty planowanych działań wraz z zestawem wskaźników, które umożliwią monitorowanie postępów oraz ocenę skuteczności wdrażania Strategii.

Istotnym elementem części projekcyjnej jest model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy, obejmujący analizę demografii, elementów struktury osadniczej, powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych oraz dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. W tej części określono również obszary o kluczowych funkcjach dla

rozwoju gminy oraz pozostałe obszary pełniące funkcje uzupełniające, a także przedstawiono syntetyczną strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy. Sformułowano ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej. Ujęto również zagadnienia związane z obszarami szczególnego zagrożenia powodzią, przeciwdziałaniem skutkom suszy oraz gospodarowaniem zasobami wodnymi.

Końcową część stanowi identyfikacja obszarów strategicznej interwencji - zarówno tych wynikających z dokumentów regionalnych, jak i kluczowych z punktu widzenia rozwoju samej gminy. Ich wyznaczenie pozwala na koncentrację działań i środków w miejscach o największym znaczeniu rozwojowym lub wymagających szczególnego wsparcia.

Całość części projekcyjnej tworzy spójny system planowania rozwoju, łączący cele społeczne, gospodarcze i przestrzenne z konkretnymi kierunkami działań oraz narzędziami monitorowania efektów. Stanowi ona podstawę do podejmowania decyzji strategicznych, programowania inwestycji oraz prowadzenia długofalowej, zintegrowanej polityki rozwoju Gminy Tokarnia.

III. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA

1. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzenia dokumentów wykonawczych

1.1. Podmioty zaangażowane w realizację Strategii, ich rola, kompetencje i zadania

Strategia Rozwoju Gminy Tokarnia na lata 2025-2034 jest programem strategicznym, określającym zasady i cele prowadzenia polityki prorozwojowej na obszarze gminy w obranym horyzoncie czasowym.

W procesie realizacji planu strategicznego będą brały udział podmioty, których działania będą wpisywać się w określone w Strategii cele i kierunki działań. Założono, iż wdrażanie przedsięwzięć rozwojowych odbywało się będzie w oparciu o „trójkąt współpracy”:

- **podmioty sektora publicznego** (gminne władze, odpowiednie referaty i stanowiska Urzędu Gminy, gminne jednostki organizacyjne),
- **podmioty sektora gospodarczego** (przedsiębiorcy, pracodawcy, organizacje otoczenia biznesu),
- **podmioty sektora społecznego** (mieszkańcy, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia nieformalne).

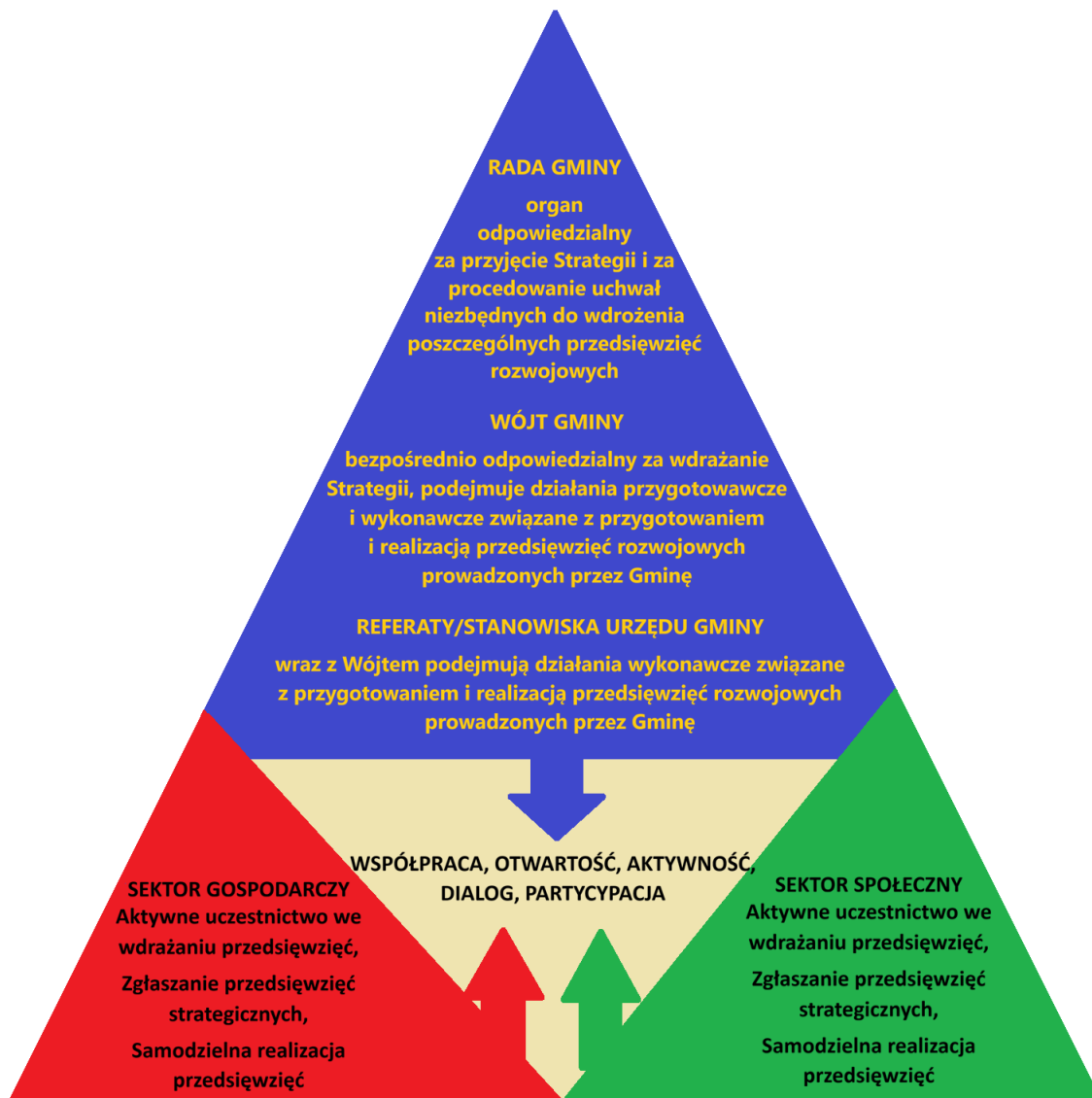
Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia należy przede wszystkim do władz samorządowych, które - zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa - odpowiadają za prowadzenie polityki rozwoju lokalnego oraz działania na rzecz podnoszenia jakości życia mieszkańców. Zgodnie z ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, zadania w zakresie kształtowania i wdrażania polityki rozwoju na szczeblu lokalnym realizowane są przez samorząd gminny, który pełni rolę koordynatora i inicjatora procesów rozwojowych na swoim obszarze.

Podmiotem bezpośrednio odpowiedzialnym za wdrażanie Strategii jest Wójt Gminy Tokarnia, który, przy współpracy z właściwymi referatami Urzędu Gminy oraz gminnymi jednostkami organizacyjnymi, będzie podejmował działania związane z przygotowaniem, koordynacją i realizacją przedsięwzięć wynikających z przyjętych celów strategicznych i operacyjnych. Rada Gminy Tokarnia, jako organ stanowiący i kontrolny, odpowiada za uchwalenie Strategii oraz podejmowanie decyzji i uchwał

niezbędnych do jej skutecznej realizacji, w tym dotyczących zabezpieczenia środków finansowych i przyjmowania programów wykonawczych.

Rysunek 4. Rola podmiotów poszczególnych sektorów we wdrażaniu Strategii

Proces wdrażania Strategii będzie miał charakter partnerski i otwarty na współpracę z innymi podmiotami funkcjonującymi na terenie gminy oraz w jej otoczeniu. W realizację działań strategicznych mogą włączać się jednostki sektora publicznego, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, podmioty gospodarcze, a także mieszkańcy gminy. Rolą władz samorządowych będzie zapewnienie właściwej komunikacji i przepływu informacji pomiędzy wszystkimi interesariuszami oraz

tworzenie warunków sprzyjających współpracy na etapie planowania i realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Jednocześnie dopuszcza się możliwość inicjowania i realizowania działań wpisujących się w cele Strategii przez podmioty spoza administracji samorządowej, w szczególności przedsiębiorców, organizacje społeczne i instytucje lokalne. Warunkiem ich włączenia w system wdrażania Strategii będzie zgodność proponowanych przedsięwzięć z przyjętymi kierunkami rozwoju gminy oraz gotowość do współpracy z samorządem w zakresie ich przygotowania i realizacji.

Szczegółowe zadania podmiotów odpowiedzialnych za realizację Strategii:

- **Rada Gminy** - przyjęcie Strategii jak i za procedowanie uchwał niezbędnych do wdrożenia poszczególnych przedsięwzięć rozwojowych, wsparcie merytoryczne, dbałość o osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych, podejmowanie strategicznych decyzji dla realizacji Strategii, , monitoring i ewaluacja,
- **Wójt Gminy** – przygotowywanie i wdrażanie zadań, mobilizowanie i integrowanie niezbędnych zasobów, koniecznych do realizacji celów i przedsięwzięć, koordynacja działań, nadzorowanie prac zespołem wdrażającym Strategię, monitoring i ewaluacja,
- **Zespół ds. Realizacji Strategii** – wyznaczony przez Wójta Gminy zespół pracowników odpowiednich referatów i stanowisk Urzędu Gminy, którzy z racji pracowniczych obowiązków włączeni są w realizację planu strategicznego. Odpowiedzialny za bezpośrednie przygotowywanie i wdrażanie zadań, w tym poszukiwanie źródeł dofinansowania, przeprowadzenie niezbędnych procedur, promocję i informację dotyczącą Strategii, przygotowywanie zmian i ewaluację, prowadzenie bezpośredniej współpracy i wspólnych działań z partnerami sektora gospodarczego i społecznego.

W Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia przyjęto zasady współpracy rekomendowane przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, które stanowią fundament realizacji przedsięwzięć o charakterze partnerskim i międzysektorowym. Ich wdrażanie ma zapewnić spójność działań rozwojowych, skuteczność realizowanych projektów oraz szerokie zaangażowanie interesariuszy lokalnych:

- partycypacja i partnerstwo, czyli współpraca i równorzędne traktowanie reprezentantów różnych środowisk i instytucji, przy zachowaniu ich suwerenności, z założeniem stałego dążenia do wzajemnego rozumienia się,

- otwartość, pozwalająca uczestniczyć jak największej liczbie osób i organizacji w partnerstwie, gwarantująca jego zróżnicowany skład,
- zintegrowana aktywność, będącą efektem podzielenia wspólnej wizji rozwoju gminy,
- transparentność, czyli przejrzystość działań, założenie dialogu, informowanie i konsultowanie decyzji oraz rozwiązań rozwojowych,
- determinacja, rozumiana jako konsekwencja i odpowiedzialność we wdrażaniu przyjętych priorytetów i działań,
- elastyczność reagowania, zakładająca możliwość modyfikacji i dostosowania Strategii w zależności od zmian zachodzących w gminie i jej otoczeniu,
- efektywność, oznaczająca dokonywanie takich wyborów sposobu wykorzystania zasobów, który zapewni celowość i oszczędność realizacji działania, przy uzyskaniu najlepszych efektów z poniesionych nakładów,
- priorytet finansowania dla programów i projektów wpisanych wprost do Strategii oraz tych, które z niej bezpośrednio wynikają, dotyczący zarówno budżetu Gminy, jak i źródeł zewnętrznych.

Realizacja Strategii opierać się będzie na podejściu partycypacyjnym, zakładającym współpracę samorządu z mieszkańcami, organizacjami społecznymi, instytucjami publicznymi oraz podmiotami gospodarczymi. Kluczowe znaczenie przypisuje się budowaniu partnerstw opartych na wzajemnym szacunku, równorzędnym traktowaniu uczestników i zachowaniu autonomii poszczególnych podmiotów. Jednocześnie zakłada się otwartość procesu wdrażania Strategii, umożliwiającą włączanie do działań możliwie szerokiego grona interesariuszy i tworzenie zróżnicowanych, wielosektorowych form współpracy.

Podejmowane przedsięwzięcia będą wynikać ze wspólnej wizji rozwoju gminy i prowadzone w sposób zintegrowany, tak aby wzajemnie się uzupełniały i wzmacniały osiągnięcie celów strategicznych. Istotnym elementem będzie transparentność działań: zapewnienie mieszkańcom dostępu do informacji, prowadzenie dialogu społecznego oraz konsultowanie kluczowych decyzji i kierunków rozwoju.

Wdrażanie Strategii będzie wymagało konsekwencji i odpowiedzialności w realizacji przyjętych priorytetów, a także elastyczności w reagowaniu na zmieniające się uwarunkowania społeczno-gospodarcze i przestrzenne. Zakłada się możliwość

aktualizacji i dostosowywania podejmowanych działań do nowych wyzwań, przy jednoczesnym zachowaniu spójności z długofalowymi celami rozwojowymi gminy.

Ważnym założeniem jest również efektywne gospodarowanie zasobami, zarówno finansowymi, jak i organizacyjnymi, tak aby osiągać możliwie najlepsze rezultaty przy racjonalnym wykorzystaniu dostępnych środków. Priorytet w finansowaniu, zarówno z budżetu gminy, jak i ze źródeł zewnętrznych, będą miały projekty bezpośrednio wynikające ze Strategii lub z nią spójne, co zapewni koncentrację działań na najważniejszych kierunkach rozwoju Gminy Tokarnia.

1.2. Mechanizmy i narzędzia wdrażania Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Tokarnia stanowi dokument wyznaczający długofalową politykę rozwoju gminy, od wizji i misji, poprzez cele strategiczne i operacyjne, aż po kierunki działań. Wskazane w niej przedsięwzięcia mają charakter priorytetowy na etapie wdrażania, jednak w trakcie obowiązywania Strategii będą podlegały aktualizacji i dostosowaniu do zmieniających się uwarunkowań społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Kluczowym punktem odniesienia pozostają cele strategiczne oraz oczekiwane efekty rozwojowe w horyzoncie długookresowym.

Strategia nie jest dokumentem wykonawczym opisującym szczegółowe procedury realizacyjne, lecz ramą wyznaczającą kierunki działań i sposób ich koordynacji. Dlatego istotne jest wykorzystanie dostępnych mechanizmów i narzędzi zarządczych, organizacyjnych i finansowych, które umożliwią skuteczne wdrażanie zapisów Strategii oraz osiągnięcie zakładanych rezultatów.

Do podstawowych instrumentów, którymi dysponują władze Gminy Tokarnia oraz partnerzy zaangażowani w realizację Strategii, należą:

- Instrumenty wdrożeniowe - strategie sektorowe i branżowe, programy i plany operacyjne, projekty oraz procedury realizacyjne wspierające osiągnięcie celów Strategii;
- Instrumenty organizacyjno-zarządcze - statut gminy, regulamin organizacyjny Urzędu Gminy, zarządzenia Wójta, w tym dotyczące powoływania zespołów zadaniowych i koordynacyjnych ds. wdrażania Strategii;
- Instrumenty finansowe - uchwały budżetowe, wieloletnia prognoza finansowa, programy inwestycyjne, budżet zadaniowy, środki zewnętrzne (krajowe

i europejskie), konkursy i granty dla organizacji pozarządowych, lokalne podatki i opłaty;

- Instrumenty prawne - uchwały i akty prawa miejscowego, decyzje administracyjne oraz regulacje niezbędne do realizacji przedsięwzięć strategicznych;
- Instrumenty planowania przestrzennego - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, plan ogólny gminy oraz procedury partycypacyjne zapewniające udział mieszkańców w procesach planistycznych;
- Instrumenty społeczne - konsultacje społeczne, współpraca z organizacjami pozarządowymi, komunikacja poprzez stronę internetową i media społecznościowe, działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne;
- Instrumenty kadrowe - potencjał kadrowy Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych, koordynatorzy programów i projektów, liderzy lokalni, system doskonalenia zawodowego oraz wymiana doświadczeń i dobrych praktyk;
- Instrumenty z zakresu ekonomii społecznej - m.in. stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, wspieranie inicjatyw lokalnych i podmiotów ekonomii społecznej;
- Instrumenty koordynacji i współpracy - partnerstwa lokalne, regionalne i ponadlokalne, współpraca międzysektorowa i międzysamorządowa, ciała opiniodawczo-doradcze oraz zespoły robocze;
- Instrumenty kontrolne i monitoringowe - system monitorowania realizacji Strategii, aktualizacja ewidencji i rejestrów, analiza zmian zagospodarowania przestrzennego oraz ocena postępów wdrażania działań.

Poszczególne instrumenty mogą mieć zasięg ogólnogminny lub lokalny – obejmujący konkretne sołectwa czy obszary funkcjonalne. Mogą być kierowane zarówno do całej społeczności gminy (np. akty prawa miejscowego), jak i do wybranych grup interesariuszy (np. konkursy grantowe, projekty dedykowane mieszkańcom lub przedsiębiorcom). Część narzędzi opiera się na partycypacji społecznej, inne natomiast funkcjonują w ramach struktur organizacyjnych samorządu i jego jednostek.

Zastosowanie wskazanych mechanizmów i narzędzi pozwoli na systematyczne i skoordynowane wdrażanie Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia, zapewniając jednocześnie elastyczność działań oraz możliwość reagowania na pojawiające się potrzeby i wyzwania rozwojowe.

1.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Dokumenty wykonawcze względem Strategii Rozwoju to obowiązkowe lub fakultatywne programy (np. program ochrony środowiska) lub plany (np. plan odnowy miejscowości), które Gmina opracowuje i wdraża w celu podjęcia interwencji w obszarze obowiązywania danego dokumentu. Zapisy Strategii i dokumentów wykonawczych powinny być spójne i zbieżne we wspólnych obszarach (np. celach strategicznych) i powinny wykazywać zgodność do planowanych efektów.

Tabela 19. Ogólne wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Obszar tematyczny	Dokument	Wytyczne
Planowanie przestrzenne	Plan ogólny Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego	Zgodność w zakresie założeń i celów polityki przestrzennej Wzięcie pod uwagę założeń modelu przestrzennego Wzięcie pod uwagę ustaleń i rekomendacji dla polityki przestrzennej
Gospodarka komunalna	Wieloletni program inwestycyjny	Zgodność celów i planowanych rezultatów przedsięwzięć Ujęcie przedsięwzięć priorytetowych
Ochrona środowiska	Program ochrony środowiska Plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Plan gospodarki niskoemisyjnej Plan gospodarki odpadami	Zgodność celów i planowanych rezultatów przedsięwzięć Zgodność założeń polityki w zakresie ochrony środowiska Wzięcie pod uwagę ustaleń i rekomendacji dla obszarów cennych przyrodniczo
Ochrona zabytków	Program opieki nad	Wzięcie pod uwagę

	zabytkami	ustaleń i rekomendacji dla obszarów lokalizacji zasobów dziedzictwa kulturowego
Polityka społeczna	Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych	Zgodność celów i planowanych rezultatów przedsięwzięć
	Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Zgodność założeń polityki społecznej
	Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych	Konsultacje z partnerami sektora społecznego i gospodarczego, także pod kątem zgodności ze Strategią
Finanse publiczne	Wieloletnia prognoza finansowa gminy	Zgodność celów i planowanych rezultatów przedsięwzięć
	Uchwały budżetowe	Ujęcie przedsięwzięć priorytetowych

1.4. Sposób monitorowania i ewaluacji realizacji Strategii oraz jej aktualizacji

Podmiotem odpowiedzialnym za koordynację procesów monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia jest Wójt Gminy Tokarnia. Zadania związane z bieżącym monitorowaniem realizacji Strategii będą wykonywane przez właściwe referaty Urzędu Gminy Tokarnia oraz gminne jednostki organizacyjne, we współpracy z partnerami uczestniczącymi w realizacji przedsięwzięć strategicznych. Planowane jest powołanie zespołu ds. realizacji Strategii.

Monitoring stanowi proces systematycznego gromadzenia i analizy danych dotyczących stopnia realizacji celów strategicznych i operacyjnych, kierunków działań oraz przedsięwzięć wskazanych w Strategii. Jego celem jest ocena skuteczności podejmowanych działań, identyfikacja ewentualnych barier wdrażania oraz weryfikacja wpływu realizowanych przedsięwzięć na jakość życia mieszkańców i rozwój społeczno-gospodarczy gminy.

Monitoring realizowany będzie w szczególności poprzez:

- analizę stopnia osiągnięcia wskaźników realizacji Strategii, ujętych w rozdziale 4;
- analizę danych pochodzących z systemu statystyki publicznej (w szczególności Banku Danych Lokalnych GUS),
- wykorzystanie danych własnych Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych,
- analizę informacji przekazywanych przez partnerów realizujących przedsięwzięcia strategiczne.

Analiza wskaźników oraz postępów realizacyjnych prowadzona będzie co najmniej raz w roku. Sprawozdawczość dotycząca realizacji Strategii zostanie skoordynowana z przygotowywanym corocznie raportem o stanie gminy, sporządzanym zgodnie z art. 28aa ustawy o samorządzie gminnym. Raport ten obejmuje podsumowanie działalności władz samorządowych w roku poprzednim, w tym realizacji polityk, strategii i programów rozwojowych.

Ewaluacja Strategii ma na celu podnoszenie jakości prowadzonych działań poprzez ocenę ich adekwatności, skuteczności, efektywności, użyteczności i trwałości. Ewaluacja pozwoli na identyfikację dobrych praktyk oraz obszarów wymagających wzmocnienia lub modyfikacji. Planowane jest przeprowadzenie ewaluacji w połowie okresu obowiązywania Strategii oraz po zakończeniu horyzontu jej realizacji.

W procesie ewaluacji mogą zostać wykorzystane m.in.:

- warsztaty i spotkania z udziałem władz gminy, jednostek organizacyjnych i partnerów lokalnych,
- analizy wskaźnikowe i porównawcze,
- konsultacje społeczne z mieszkańcami, przedsiębiorcami i organizacjami społecznymi.

Konsultacje społeczne mogą przyjmować formę ankiet, spotkań konsultacyjnych lub innych narzędzi dialogu społecznego. Ich celem będzie poznanie opinii mieszkańców na temat efektów realizacji Strategii oraz zebranie propozycji zmian i nowych kierunków działań.

Monitoring i ewaluacja realizacji Strategii będą prowadzone w sposób otwarty i partycypacyjny, z udziałem lokalnej społeczności, co pozwoli na jak najlepsze dostosowanie działań rozwojowych do realnych potrzeb mieszkańców. Istotnym elementem procesu wdrażania będzie również bieżące informowanie o podejmowanych

działaniach i ponoszonych nakładach finansowych, co sprzyja budowaniu zaufania społecznego oraz zaangażowania interesariuszy w realizację polityki rozwoju.

Strategia Rozwoju Gminy Tokarnia ma charakter dokumentu elastycznego i może podlegać aktualizacji w trakcie obowiązywania przyjętego horyzontu czasowego. Zmiany uwarunkowań społeczno-gospodarczych, przestrzennych lub finansowych mogą wymagać korekty celów, kierunków działań lub sposobu realizacji przedsięwzięć. Aktualizacja Strategii może być inicjowana:

- odgórnie - przez władze gminy, w przypadku stwierdzenia potrzeby wprowadzenia zmian wynikających z nowych uwarunkowań lub priorytetów rozwojowych,
- oddolnie - na wniosek mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji społecznych lub innych interesariuszy, jeśli zgłaszane propozycje zmian przyczyniają się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

Procedura aktualizacji Strategii będzie prowadzona zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz z zachowaniem wymogów dotyczących konsultacji społecznych i przyjęcia zmian przez Radę Gminy Tokarnia.

Dzięki przyjętym mechanizmom monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategia pozostanie dokumentem aktualnym, odpowiadającym na potrzeby rozwojowe gminy oraz uwzględniającym zmieniające się uwarunkowania jej funkcjonowania.

2. Ramy finansowe i źródła finansowania

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia będzie oparta na wykorzystaniu wszystkich dostępnych i możliwych do pozyskania źródeł finansowania, adekwatnych do charakteru i skali planowanych przedsięwzięć rozwojowych. Podmioty odpowiedzialne za wdrażanie Strategii będą dążyć do zapewnienia montażu finansowego umożliwiającego efektywną i terminową realizację celów strategicznych, przy jednoczesnym zachowaniu zasad racjonalnego gospodarowania środkami publicznymi.

Zakłada się, że potencjalnymi źródłami finansowania przedsięwzięć realizowanych w ramach Strategii będą w szczególności:

- środki własne Gminy Tokarnia - budżet gminy stanowić będzie jedno z podstawowych źródeł finansowania działań i inwestycji ujętych w Strategii,
- środki pochodzące z budżetu państwa, pozostające w dyspozycji ministerstw oraz funduszy i programów rządowych,
- środki funduszy celowych, w tym m.in. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz funduszy wojewódzkich,
- środki Unii Europejskiej, w szczególności w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, a także instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej, w tym Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), w ramach aktualnych i przyszłych programów operacyjnych na poziomie krajowym i regionalnym,
- środki z budżetu Unii Europejskiej zarządzane bezpośrednio przez Komisję Europejską, w ramach programów dotyczących m.in. wsparcia MŚP, edukacji i kształcenia ustawicznego, współpracy międzyregionalnej i transgranicznej, innowacji, energetyki oraz działań klimatycznych,
- programy rządowe, w tym m.in. Fundusz Rozwoju Dróg, programy z obszaru polityki społecznej (np. Maluch+, Senior+, Dostępność+), sportu, kultury, edukacji, ochrony środowiska oraz inne programy krajowe,
- inne środki zagraniczne, w tym fundusze norweskie oraz fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki pochodzące z krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych,
- środki partnerów publicznych, w szczególności innych jednostek samorządu terytorialnego, realizujących wspólne przedsięwzięcia lub zapewniających wkład własny do projektów współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych,
- środki sektora społeczno-gospodarczego, w tym podmiotów prywatnych i organizacji pozarządowych, angażowane zarówno w ramach samodzielnej realizacji projektów, jak i w formule partnerstwa publiczno-prywatnego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne zwrotne instrumenty finansowe,
- dodatkowe formy wsparcia, dostępne w ramach szczególnych instrumentów finansowych i programów nadzwyczajnych,

- inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przez podmioty publiczne i prywatne.

Podstawę do określenia ram finansowych realizacji Strategii stanowić będą budżet Gminy Tokarnia oraz wieloletnia prognoza finansowa. Dokumenty te umożliwią powiązanie celów strategicznych i planowanych przedsięwzięć z realnymi możliwościami finansowymi gminy w poszczególnych latach obowiązywania Strategii. Gmina prowadzić będzie politykę finansową w sposób zapewniający utrzymanie nadwyżki operacyjnej, nienaruszający zasad dyscypliny finansów publicznych oraz umożliwiający terminową obsługę i spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań.

Długookresowe cele strategiczne znajdą odzwierciedlenie w wieloletniej prognozie finansowej, która uwzględniac będzie zarówno planowane inwestycje, jak i uwarunkowania makroekonomiczne wpływające na gospodarkę finansową gminy. Prognoza ta będzie uwzględniać m.in. dynamikę produktu krajowego brutto, poziom inflacji, tempo wzrostu wynagrodzeń oraz potencjalne zmiany systemowe, w tym w zakresie finansów publicznych i podatków. Na tej podstawie określane będą możliwe do poniesienia limity wydatków w poszczególnych latach realizacji Strategii.

W przypadku korzystania ze zwrotnych źródeł finansowania, poziom zadłużenia oraz wskaźniki jego obsługi będą kształtowane zgodnie z przepisami ustawy o finansach publicznych, w szczególności z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z art. 243 tej ustawy. Pozwoli to na zapewnienie stabilności finansowej Gminy Tokarnia oraz bezpiecznej realizacji zaplanowanych przedsięwzięć rozwojowych w długim horyzoncie czasowym.

3. Podsumowanie

Część wdrożeniowa Strategii Rozwoju Gminy Tokarnia określa zasady, mechanizmy i warunki realizacji przyjętych celów strategicznych, tak aby zapisy dokumentu mogły być skutecznie przekładane na konkretne działania i przedsięwzięcia rozwojowe. Wskazuje ona podmioty odpowiedzialne za wdrażanie Strategii, narzędzia organizacyjne i finansowe, a także sposoby koordynacji współpracy pomiędzy samorządem, jednostkami organizacyjnymi, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz mieszkańcami.

W rozdziale określono mechanizmy wdrażania Strategii, obejmujące instrumenty planistyczne, finansowe, prawne, organizacyjne i społeczne, które umożliwią realizację zaplanowanych kierunków działań w sposób spójny z polityką

rozwoju gminy i dokumentami wyższego rzędu. Istotnym elementem jest również system monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii, oparty na analizie wskaźników, sprawozdawczości oraz włączaniu interesariuszy w proces oceny postępów i wprowadzania ewentualnych zmian.

Część wdrożeniowa wskazuje ponadto ramy finansowe realizacji Strategii oraz potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć, podkreślając znaczenie zarówno środków własnych gminy, jak i funduszy zewnętrznych, krajowych i europejskich, a także współpracy z partnerami publicznymi, społecznymi i prywatnymi.

Przyjęte rozwiązania zapewniają elastyczność dokumentu oraz możliwość jego dostosowywania do zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych i finansowych. Jednocześnie tworzą podstawy do prowadzenia konsekwentnej, długofalowej polityki rozwoju, ukierunkowanej na poprawę jakości życia mieszkańców, wzmocnienie potencjału gospodarczego oraz ochronę walorów środowiskowych i przestrzennych Gminy Tokarnia.

SPIS TABEL

Tabela 1. Zmiana wskaźnika gęstości zaludnienia w badanych gminach w 2024 w stosunku do roku 2015	4
Tabela 2. Porównanie wskaźników dotyczących rozwoju sieci kanalizacyjnej w roku 2015 i w roku 2024	6
Tabela 3. Porównanie poziomu rozwoju sieci gazowej w roku 2015 i w roku 2024	7
Tabela 4. Porównanie wskaźników dotyczących gospodarki odpadami w roku 2017 i w roku 2024	9
Tabela 5. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w roku 2015 i w roku 2024	9
Tabela 6. Porównanie kształtowania się liczby ludności, przyrostu naturalnego oraz salda migracji w roku 2015 i w roku 2024	10
Tabela 7. Porównanie danych dotyczących organizacji imprez przez Kliszczackie Centrum Kultury w roku 2015 oraz w roku 2025	12
Tabela 8. Porównanie wskaźników dotyczących czytelnictwa dla Biblioteki Samorządowej Gminy Tokarnia w 2015 i w 2024 roku	12
Tabela 9. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących pomocy społecznej w roku 2015 i w roku 2024	13
Tabela 10. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących bezrobocia na terenie Gminy Tokarnia w roku 2015 oraz w roku 2024	13
Tabela 11. Porównanie liczby podmiotów oraz wskaźnika aktywności gospodarczej w roku 2015 i w roku 2024	14
Tabela 12. Porównanie podstawowych wskaźników dotyczących finansów Gminy Tokarnia w roku 2015 i w roku 2024	14
Tabela 13. Analiza SWOT	18
Tabela 14. Schemat celów	34
Tabela 15. Wskaźniki realizacji działań dla celu strategicznego I	37
Tabela 16. Wskaźniki realizacji działań dla celu strategicznego II	38
Tabela 17. Wskaźniki realizacji działań dla celu strategicznego III	39
Tabela 18. Charakterystyka JCWP położonych w granicach administracyjnych Gminy Tokarnia	85
Tabela 19. Ogólne wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	96

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Położenie obszarów o kluczowych funkcjach dla rozwoju gminy	46
Rysunek 2. Model przestrzenny gminy	52

Rysunek 3. Mapa zagrożenia powodziowego na terenie gminy Tokarnia	81
Rysunek 4. Rola podmiotów poszczególnych sektorów we wdrażaniu Strategii	91

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Porównanie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w liczbie ludności Gminy Tokarnia w roku 2015 i w roku 2024	11
Wykres 2. Udział liczby mieszkańców poszczególnych miejscowości Gminy Tokarnia w liczbie ludności gminy ogółem w 2025 roku	41